

KULTURNÍ ČTRNÁCTIDENÍK
7. 1. 2009 ROČNÍK V
ADVOJKA.CZ
CENA 39 Kč

A2

1

téma: finanční krize

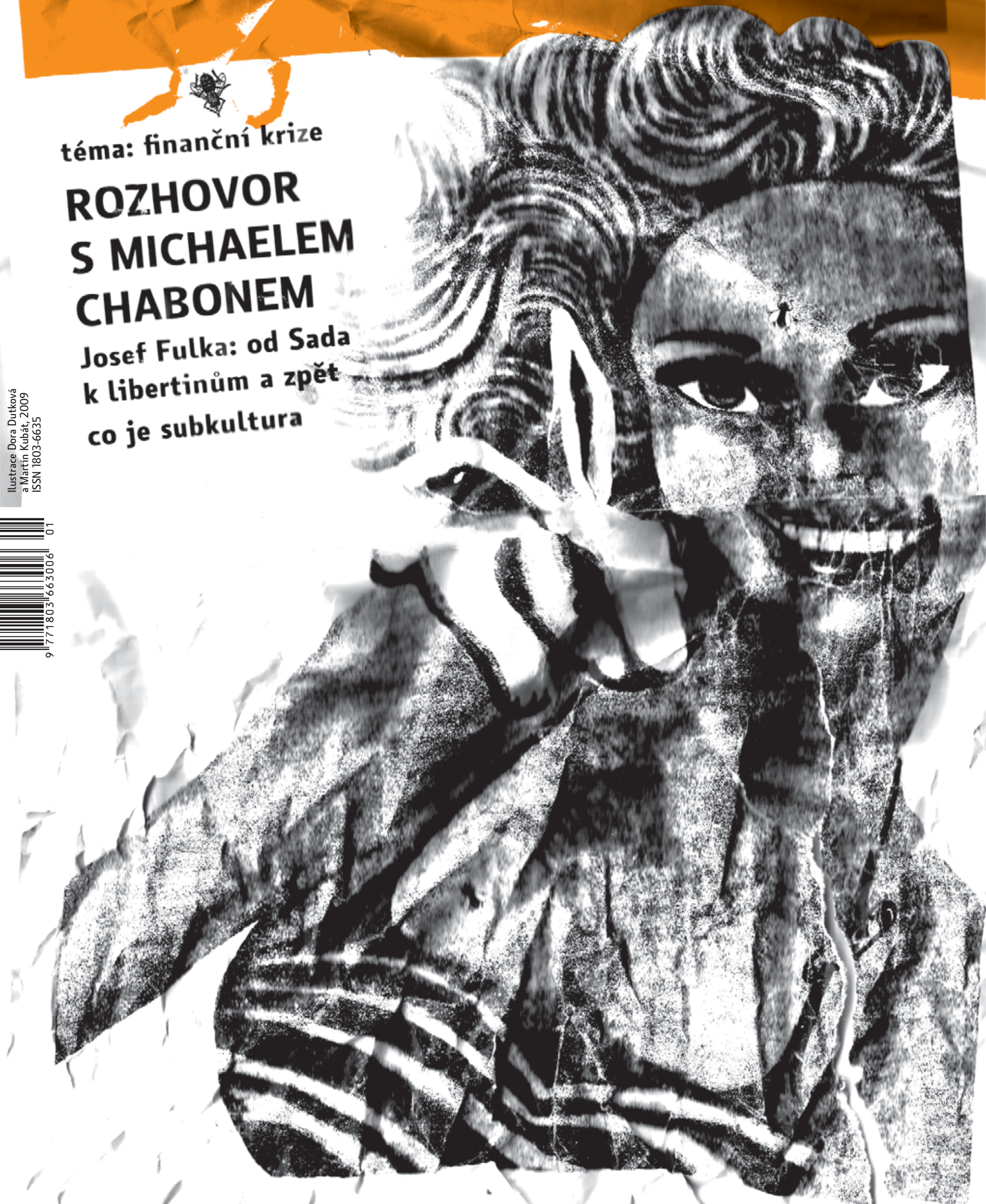
ROZHOVOR S MICHAЕLEM CHABONEM

Josef Fulka: od Sada
k libertinům a zpět
co je subkultura

Ilustrace Dora Dutková
a Martin Kubát, 2009
ISSN 1803-6635

9 771803 663006 01

obsah čísla: finanční krize

Hledáme nová prodejní místa!

Víte o dobrém knihkupectví, klubu nebo kavárně, kde chybí A2?

Pomozte nám rozšiřovat naši síť!

Hledáme regionální spolupracovníky a dobrovolníky v distribuci.

distribuce@advojka.cz
222 510 227

- 16 Rekviem za parazita. Stav hudebního průmyslu v USA / Thomas Bey William Bailey
- 18 Zítřka se bude šetřit všude. Jak se finanční krize dotkne umění? / Jan Vávra
- 35 Krize, a co dál? Nemáme žádnou promyšlenou koncepci / Petr Gočev

báseň

- 3 +++ / Viola Fischerová

galerie

- 5 Bert Brouwer / připravili Dora Dutková a Martin Kubát

literatura

- 6 Každodenní kouzlení. Dvě knihy povídek Kelly Linkové / Anna Vondřichová
- 7 Středověk mluví o fauně. Tři hemživá procenta z latinské encyklopedie / Karel Kolařík
- 7 Slavík v temnotě. Přistižení před zavírací hodinou / literární zápisník Jana Štolby
- 8 Od Sada k libertinům a zpět. Dvě knihy vzájemně se ostře osvětlující / Josef Fulka
- 10 O ministrově rozhodnutí se nediskutuje. S ředitelem Národní knihovny Pavlem Hazukou / Jiří G. Růžicka

film

- 11 Veřejný nepřítel. Citlivost pro subžánry kriminálních filmů / Ondřej Kavalír

výtvarné umění

- 12 Potajmu ukradený slon. Kresby Tomáše Smetany / Miloš Doležal
- 13 Případ Bonjour, Rusko. Německý příklad sponzorské uzurpace / Čestmír Lang

divadlo

- 15 420PEOPLE v Arše střídavě úspěšní. Nové choreografie evropské taneční skupiny / Nina Vangeli

hudba

- 17 Rudolfinum Jazz Orchestra. Pražský soubor pod taktovkou Marie Schneiderové / Vladimír Kouřil
- 17 Opičí král Darwin a popkulturní evoluce / hudební zápisník Aleše Stuchlého

rozhovor

- 24 Do země, kde všichni mluví jidiš. S americkým spisovatelem Michaellem Chabonem nejen o Golemovi / Pavel Kořínek

beletrie

- 26 Extrémní text / Maurice Blanchot

média

- 33 Ztichlá tiskárna na peníze. Konec tištěných médií v USA? / Nikola Hořejš

společnost

- 34 Ne všechno lze naporcovat. Kniha Interkulturní dialog o lidských právech / Robin Ujřaluši
- 34 Manuál pro české lidovce. Kniha Laboratoř sekularizace / Jakub Rákosník
- 36 Neignorujte zločiny v Palestině. S izraelskou aktivistkou Jessikou Montellovou / Daniel Veselý

subkultura

- 37 Subkultury dneška. Paradoxy alternativní kultury / Lukáš Rychetský

odpor

- 38 Brno: nádraží v odsunu. Jak dopadla jedna mohutná občanská iniciativa / Svatopluk Bartík

recenze čísla

- 39 Text: říše perverze. Barthesova Rozkoš z textu / Richard Müller

rubriky

- 3 editorial / Libuše Bělunková
- 3 došlo
- 19 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vypoслеchnout
- 28 nové knihy
- 29 odjinud – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp
- 29 soutěž
- 30 DVD a CD
- 31 artefakty
- 33 par avion – z ruskojazyčného tisku vybral Ondřej Soukup
- 38 napětí – stalo se, stane se v občanské společnosti
- 40 eskalátor – poznámky k uplynulému

tarify předplatného

A2

KAŽDÝ TARIF OBSAHUJE ČÍSLA A2 DO SCHRÁNKY
A PŘÍSTUP DO ELEKTRONICKÉHO ARCHIVU.
STUDENTI SLEVA 10%!

6 čísel

TARIF NA ZKOUŠKU

199 Kč (ušetříte 35 Kč): KÓD ZK

student 179 Kč (ušetříte 55 Kč): KÓD ZKS

13 čísel

TARIF ZÁKLADNÍ

429 Kč (ušetříte 78 Kč): KÓD ZA

student 386 Kč (ušetříte 121 Kč): KÓD ZAS

26 čísel

TARIF STANDARD

799 Kč (ušetříte 215 Kč): KÓD ST

student 719 Kč (ušetříte 295 Kč): KÓD STS

39 čísel

TARIF EXTRA

1199 Kč (ušetříte 322 Kč): KÓD EX

student 1079 Kč (ušetříte 442 Kč): KÓD EXS

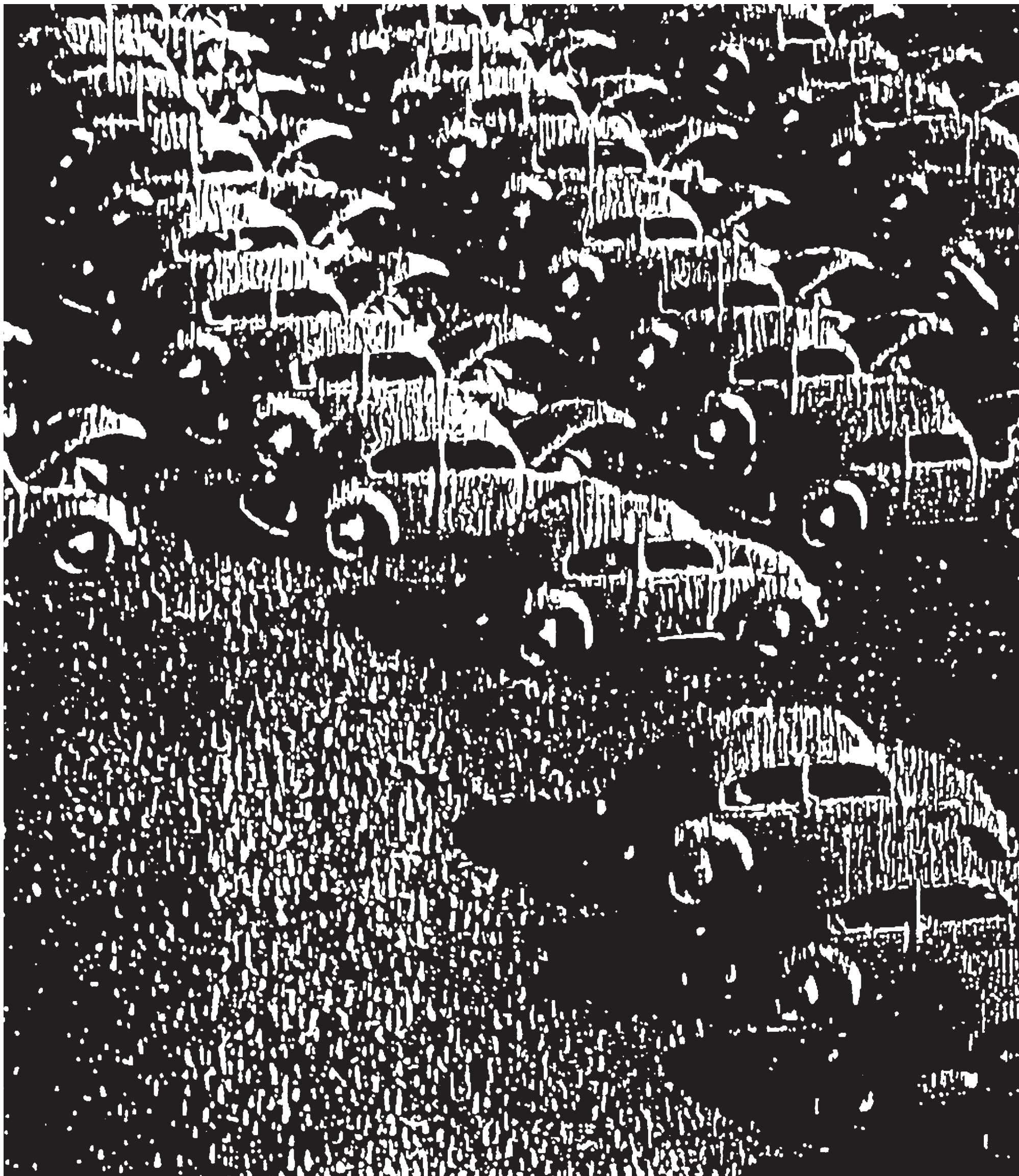
A PŘÍSTUP DO ELEKTRONICKÉHO ARCHIVU.

STUDENTI SLEVA 10%!

zápisník Moleskine
v hodnotě 249 Kč!

vouchery
na kulturu

bonus kniha

Auto A. G.

Velkoformátový linoryt tištěný na plátno je typická práce Holanďana Berta Brouwera (nar. 1956 v Hilversumu) z posledních let. Autor žije a pracuje v Amersfoortu a obdobných „obrazových“ grafik vytvoří za rok přibližně pětadvacet. Některé mají třicet centimetrů, jiné dva metry, spojuje je však monumentálnost a melancholie. Ta pramení především z výběru motivů – opuštěná parkoviště, schodiště, prázdný ring nebo pustá dětská postýlka v holé místnosti. Brouwer vyrývá do „odpadového“ linolea fotografie a ilustrace z knih i časopisů (avšak nově zkomponované, ořezané a jinak upravené) a mnohonásobně zvětšené je pak přenáší na plátno. Perfektně zvládnutá technika, jíž však nechybí švih a pohyb, stejně jako zásadní černobílá (ne)barevnost vsazují původně užitě knižní a novinové motivy do nových souvislostí. Třeba hlavního tématu této A2.

Dora Dutková, Martin Kubát

Každodenní kouzlení

Dvě knihy povídek Kelly Linkové

Americká spisovatelka Kelly Linková (kterou naší pozornosti doporučuje i Michael Chabon v rozhovoru na s. 24) ve svých povídkách proměňuje věci příjemné a známé ve věci podivné a dělá to i naopak. Řídí se poučkou, že normalita neexistuje; v jejích textech se to hemží neklidnými zombies, robotickými blondýnami nebo lidmi v převlecích z kočičí kůže.

ANNA VONDŘICHOVÁ

„Dávám přednost příběhům, které nelze tak snadno interpretovat,“ říká v rozhovoru se Stephany Aulenbackovou americká autorka Kelly Linková (viz MaudNewton.com). Nakolik tento požadavek splňují i její vlastní texty, si čtenáři mohou ověřit sami – v uplynulém roce vydalo nakladatelství Argo dvě povídkové knihy *Magie pro začátečníky* (Magic for Beginners, 2005) a *Dějí se i větší podivnosti* (Stranger Things Happen, 2001).

Cesty za smyslem života

Společné mají povídky na první pohled přinejmenším onu „podivnost“ a „magii“, ale při hlubším čtení se ukáže, že svět těchto příběhů zase tak neskutečný není, ba naopak, má pravidla a zákony velmi blízké tomu našemu. Linková byla v dětství neustále na cestách a tuto zkušenost dle vlastních slov přenáší i do života svých postav. Většina z nich se někam přesunuje, opouští známé, snaží se vytvořit si nové kořeny, vztahy a hlavně se pokouší v novém prostoru zorientovat.

Mrtví to mají těžší

Svět v těchto povídkách zdaleka nepatří jen živým. Jste-li živí, jako byste byli zatím nedokonali, chybujete, neustále cosi hledáte a vaše vztahy s okolím jsou zákonitě deficitní. „Chci, aby to bylo o dobru a zlu a opravdické lásce a taky by to mělo být vtipný,“ říká Brenner v povídce *Ticho* a vyjadřuje tak přání většiny živoucích postav obou knih. Jelikož ale takové příběhy lze v praxi zažít jen zřídka (pokud si o ně neřekneme na lince striptérky Starlight), nahrazují si je postavy věcmi nebo iluzemi. Kouzlo manželství v povídce *Kamenná zvířata* se pro Catherine redukuje na marné změny odstínů stěn v novém domě, spisovatel Jak si stvoří nespočet krásných robotických blondýn vonících po citronu. Ať jsou ale naše žité příběhy a touhy nazírané z odstupu jakkoliv banální a stereotypní, pro nás coby jejich aktéry mají stále kouzlo.

Magie pro začátečníky uvede na scénu patnáctiletého Jeremyho, postavu ze seriálu *Knihovna*. Spolu s přáteli tvoří nerozlučnou pěťici adolescentů z malého města, mají potrhle rodiče, předvídatelné problémy

„Když jste mrtví, všechno je mnohem snazší.“ Být mrtvý neznamena však vyvanutí v nirváne, být mrtvý vyžaduje přinejmenším stejnou energii jako být živý. Mrtví se s živými dohadují, milují, přičemž neúspěch této komunikace tkví vesměs v jejich zvýšené citlivosti. Mrtví jsou ublížení, tvrdohlaví a nechtějí živým odpustit – zjevují se nám ve snu, dávají nám nesmyslné úkoly, není možné se jich zbavit pouhým přáním, smíření bývá dlouhé a bolestné. Nejtěžší úděl však mají duchové neboli zombie. Nejde o klasické hororové příšery, jde o kohokoli, kdo má se světem nevyřízené účty. Bloudí světem, „chtějí věci, co jim člověk nemůže dát“ a nemají žádnou moc. Respektive nemají žádnou moc zbavit se svého trápení sami, pomoci jim mohou pouze lidé, u kterých naleznou pochopení.

Lidé převlečení v oblecích z kočičí kůže

Kelly Linková se označila za autorku sci-fi. Oproti Wellsovi, Huxleymu či A. C. Clarkovi však nesituuje své příběhy do zmechanizované budoucnosti, ale jde jí o to „proměnit věci příjemné a známé v podivné a naopak“. Povídky mají ve skutečnosti spíš blíž k pohádce (původní i revidované ve stylu Angely Carterové). A to ani ne tolik kvůli kouzlení, ale spíš pro chápání příběhu jako podobenství. „Slibte mi, že neuvěříte jedině slovo. Kdybych usoudila, že tomu budete věřit, pak bych vám nemohla vyprávět,“ říká se v *Divotvorné kabelce*. Vypravěč neustále poukazuje na to, že fabuluje, postavy si navzájem vyprávějí historky, v nichž se zrcadlí jejich osudy, mnohokrát se objevuje narativní princip čínské krabičky. Jako by se stále zdůrazňovalo, že žádnému příběhu není radno věřit, protože je jen alegorií ke skutečnosti, klíčem k pochopení dalšího příběhu. Čtenář by měl mít stále na paměti, že „nic jako čarodějnice neexistuje a neexistují ani kočky, jen lidé převlečení v oblecích z kočičí kůže“ (*Kočí kůže*).

Podkladem pro magii v povídkách Kelly Linkové je skutečnost, kterou všichni dobře známe, ale mnohdy si ji nejsme schopni připustit. Podání formou metafor je působivé, ale zároveň se ukazuje, že čarovné triky nemají ve své podstatě nadpřirozenou moc. Moc má pouze dobře odvyprávěný příběh, jak říká jedna z postav: „Vyprávěj mi příběh, abych na tebe nezapomněl.“ Vyprávěcí perspektivy se zde střídají, každý příběh tvoří mnohohlasí postav, neosobního vypravěče, ale svou roli zde má i čtenář – posluchač, neustále oslovovaný. Žádný z příběhů by neměl smysl, kdyby zněl do prázdna. Příběhy nemají většinou jasný konec, ale jako v *Knihovně* se jejich důsledky projeví například v příběhu navazujícím, nebo kladou požadavky tomu, kdo je poslouchá.

Kelly Linková nepíše jako Borges nebo Dostojevskij, jak tvrdí oslavné americké recenze. Nepíše tak, protože Borges ani Dostojevskij není, nemá ambice jimi být, a kdo by ji chtěl s nimi opravdu srovnávat, bude nutně zklaman. Její příběhy jsou více či méně originálními variacemi na to, že „nic jako normalita neexistuje“. Zda to stačí na dobrou povídku, ať si rozhodne každý sám.

Autorka je anglistka a bohemistka.

Kelly Linková: *Magie pro začátečníky*. Přeložil Viktor Janiš. Argo, Praha 2008, 273 stran.

Kelly Linková: *Dějí se i větší podivnosti*. Přeložila Petra Kúsová. Argo, Praha 2008, 225 stran.

Peter Blume: Květina a torzo, 1927

Putování může mít nejrůznější podoby, postavy cestují z místa na místo, hladce překračují hranice mezi minulostí, přítomností a budoucností, a dokonce i mezi bytím, snem a nebytím. Není tedy ani příliš překvapivé, že volí netradiční dopravní prostředky – od auta až po divotvornou kabelku. Tyto cesty, ač snadno proveditelné, však podle tradičního pohádkového schématu představují zkoušku, důkaz chabrosti nebo lásky. Pokud překonají všechny překážky, nezískají postavy sice ani princeznu, ani půl království, zato se dozvědí něco, co dá jejich životu smysl.

s láskou a „svedla je dohromady Knihovna“, tj. seriál, který společně sledují. *Knihovna*, ať již seriál nebo seriál v seriálu, představuje skladiště příběhů, motivů a postav. Jsme na tom podobně jako tyto postavy, fikce není o nic víc vzrušující než každodenní život, hrdinové mají dané povahy, liší se jen tím, který herec je představuje. Příběhy, které zažíváme, jsou nadto vždy propletené s příběhem někoho druhého, takže si nemůžeme být nikdy jisti jejich koncem. V závěru je tedy náš život o mnoho bohatší, není to „jen film (...), ale magie, skutečná magie“.

Středověk mluví o fauně

Tři hemživá procenta z latinské encyklopedie

Velkolepé encyklopedické dílo Pavla Žídka (*Paulerina*) *Liber viginti arcium* (*Kniha dvacatera umění*) vzniklo v šedesátých letech 15. století a dnes je uloženo v Krakově. Majestátní latinský manuskript nebyl dosud kompletně editován ani přeložen do češtiny; i nejnovější publikace o něm pojednávající obsahuje pouze jeho přírodovědnou část.

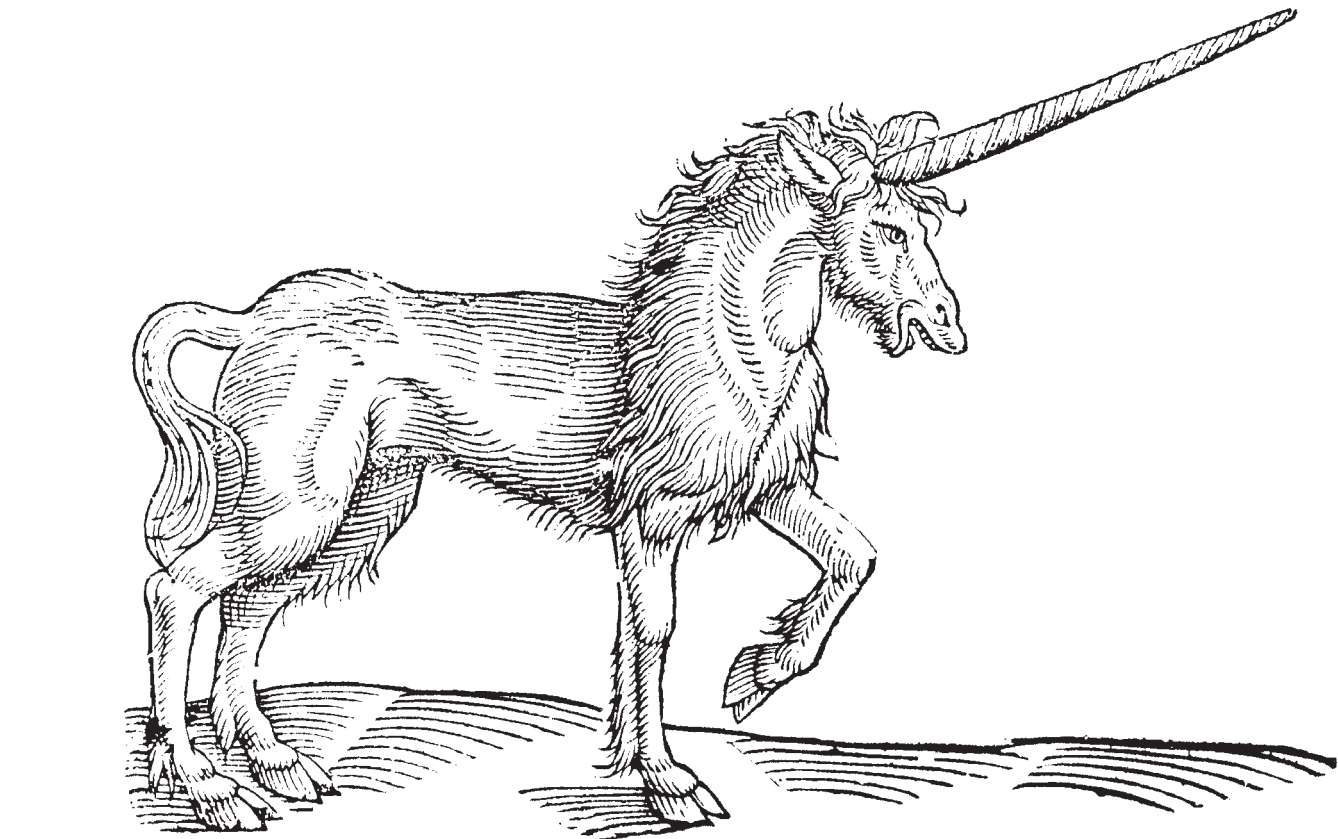
KAREL KOLAŘÍK

Kniha dvacatera umění mistra Pavla Žídka: část přírodovědná prý tvoří pouhá „tři procenta z celého díla“. Ta postupně představuje ptáky a další létající tvory (od netopýrů po hmyz), mořské i říční ryby, čtyřnožce, plazy, hady a červy. Jedinou dochovanou botanickou kapitolu tvoří závěrečný oddíl věnovaný stromům.

Tato rozsáhlá encyklopedie měla obsahnout všechny dosavadní vědecké poznatky autorovy doby. Židek při jejím psaní vycházel z početných pramenů, z nichž ty, které využil pro přírodovědnou část, představuje společně s dalšími tehdy vlivnými přírodovědeckými díly latinistka Alena Hadravová, editorka a překladatelka této části spisu, v obsáhlém úvodním pojednání. Z antických pramenů to byl například Aristotelův spis *De animalibus* a Ovidiovy *Proměny*. U středověkých zdrojů čerpal Židek vedle *Vulgaty* také z tehdejších bestiářů, encyklopedií (například *Etymologiae* Isidora ze Sevilly, *Subtilitatum diversarum naturarum creaturarum libri novem* Hildegardy von Bingen a především *Liber de natura rerum* Tomáše z Cantimpré), slovníků a odborných spisů.

Pták noh a další

Obraz přírody podávaný Žídkem dokládá středověké vědecké myšlení a věrně ilustruje tehdejší výklad světa, v němž koexistovaly bytosti mytické i pozemské. Mezi představovanými běžnými (domestikovanými i volně žijícími) a exotickými zvířaty se objevují různé fantastické a mytologické bytosti příslu-

Obraz přírody podávaný Žídkem věrně ilustruje tehdejší výklad světa, v němž koexistovaly bytosti mytické i pozemské.

šející k různým národním kulturám (kupříkladu kentaur, pták noh, dracopontes, satyr, jednorožec). Židek nadto popisované tvory seřazuje nikoliv podle geografické příslušnosti, ale (převážně) podle velikosti, čímž vzniká dojem komplexnosti a propojenosti světa (druhotně jednoty světa pozemského, empiricky poznatelného a bájného).

Žídkovy popisy nejsou většinou příliš podrobné a struktura jeho hesel není pravidelná. Detailní deskripce nahrazuje řadou individuálních charakteristických rysů, týkajících se podoby, zvyků i chování zvířete (třeba ve vztahu k dalším živočichům), které někdy ještě doplňují poznámky etnografické či hospodářské (užitek, jež skýtá člověku). Postupně se tak utváří celý „zoologický“ systém, který původně doplňovaly také – dnes v úplnosti nedochované – oddíly věnované mimo jiné rostlinám, kovům a minerálům.

Krásná a poctivá

Swazek je vzorně edičně připraven a výborně přeložen. Hadravová je přední znalkyň Žídkova spisu a již dříve podobně zpracovala jeho pasáž pojednávající o řemeslnících (vydalo ji nakladatelství Koniasch Latin Press v roce 1997). Kniha zahrnuje originální latinské znění textu (včetně případných staročeských glos, obsahujících lexikální ekvivalenty), český překlad, objemnou ediční poznámku (v níž nechybí ani rozbor Žídkova jazyka) a rejstříky. Editorka každé heslo pečlivě rozebrala v poznámkovém aparátu: doplnila je odkazy lokalizujícími zmínky v další tehdejší literatuře (především v Žídkových pramenech a vybraných přírodopisných a encyklopedických dílech) a jednotlivé výklady mezi sebou nejednou konfrontovala za pomoci citací (zejména tehdy, když se různily nebo když

shodně dokládaly nějaký významný charakteristický rys popisovaného tvora). Diferenciaci představ o podobách různých živých bytostí dokumentuje i přebohatá ilustrační složka knihy. Protože Žídkův manuskript nebyl ilustrován, rozhodla se editorka – pro větší názornost a důkladnější uvedení do celé problematiky – doplnit v komentáři vybraná hesla reprodukcemi iluminací z více než dvaceti soudobých rukopisů a český překlad vhodně proložit miniaturami z vlámského manuskriptu *Der naturen bloeme* (Květ přírody) Jacoba van Maerlanta, který veršovaně přeložil zmíněné dílo Tomáše z Cantimpré.

Autor je bohemista.

Alena Hadravová: Kniha dvacatera umění

mistra Pavla Žídka: část přírodovědná. Academia, Praha 2008, 542 stran.

literární zápisník

Slavík v temnotě

Přistižení před závirací hodinou

JAN ŠTOLBA

Bernie Higginsová žije v Praze už sedmnáct let. A v poslední době se jí daří husarský kousek. *Den poezie*, vzniklý původně jako příležitostná připomínka narozenin Karla Hynka Máchy (16. 11. 1810), se po letech rozrostl na impozantní projekt, trvající bezmála dva týdny. Zahrnuje akce nejen v Praze, ale i v jiných, malých i menších českých městech, a nabízí vedle místních „hvězd“ (Viola Fischerová, Zbyněk Hejda, Petr Král, J. H. Krchovský) i jména docela exotická. Namátkou z programu letošního 10. ročníku, nazvaného *V zrnku písku vidět svět*: Lindy Koudache, Eiléan Ní Chuilleanáin, Ruxandra Novac, Zafer Şenocak...

Patří ke zdejšímu folkloru, že nám Máchu a poezii takto velkorysým šouchancem připomene až mladá žena původem z Newcastle. Zároveň je to tím zajímavější; pohled někoho odjinud nás může lecčím překvapit,

vyburcovat z těžkopádných stereotypů. Přesně tak bylo zaskočeno nás pár, co jsme po závěrečném večeru letošního *Dne poezie* zašli do Týnské kavárny na skleničku, když Bernie v průběhu debaty náhle emfaticky připomněla Shelleyho výrok: „Básníci jsou nepoznaní zákonodárci světa.“ Sama na ten moment vzpomíná v rozhovoru pro Respekt č. 49. Dodává k tomu: „A přítomné básníky to zhnusilo. Spojovali si to nějak se státem, se státními básníky.“

Zhnusilo – to ne. A na státní oficióznost, co vím, také nikdo nepomyslel. Spíš jsme na chvíli byli tváří v tvář vznosné Shelleyho myšlenky bezradní. Přistižení, nebyli jsme s to se srovnat s velkolepým romantickým konceptem. Bylo to až komické: básník, jenž tu doteď seděl spíš jako zpráskaný, byt chvilkově podrbaný pes, měl sotva na útratu, v kapse ušmudlanou neprodejnou sbírečku, hrbil se v kouři nad stolem pár minut před závirací hodinou, by měl náhle povstat z popela co vrchní „legislativec“ světa? Zarazil nás výraz „legislátor“, jež Shelley použil. To slovo má v angličtině suverénní anglosaskou abstraktnost, jistěnou vznešeným stínem latiny. Naproti tomu náš „zákonodárc“: suchá přísnost a velkomožnost z něj trčí a hrozí až hrůza. I angličtina má utilitárnější, právníčtější výraz „lawmaker“. Ten ale Shelley nepoužil. Nedalo by se Shelleyho označení básníků přeložit – méně nebásnický?

Té noci jsme na nic nepřišli. Zůstala však vzpomínka na propast mezi titánským nárokem dávného romantika a chudokrevnou, podtatou realitou. V Shelleyho esejí *Obraza poezie*, z něhož věta pochází, se to hemží vznešenými pojmy: hierofant, božství, řád, empatie, věčná pravda, neviditelná podstata člověka, zlatá křídla vědění a naděje, ozvěna věčné hudby... „Poezie je záznamem nejlepších a nejšťastnějších chvil těch nejlepších a nejšťastnějších myslí.“ „Poezie činí nesmrtelným vše, co je nejlepší a nejkrásnější na světě.“ „Poezie pozvedá z úpadku božské vtělení v člověka.“ – Co my s tím dnes? Některé současné sbírky vyvolávají spíš dojem, že poezie jsou dostihy v šklebení, snažnosti, neobvyklosti, povinných piruetách, metání metafor... Má být podobný poetický „puďink“, abych si půjčil výraz, za něj vděčím *Indiciím* Ondřeje Macury, napříště legislativou dneška? Co když ano; třeba se namísto řádu a věčné hudby už jen zraňujeme o „střep oka“ z rozbité bysty Beethovenovy, do níž jsme nedopatřením šlápli (zas výtečný Macura). Jak být zákonodárcem ve světě, jenž sám zákony poztrácel, lépe: jenž možná jen předstírá, že je poztrácel, lépe: jehož nejposlednějším zákonem je stavět dosavadní zákony na hlavu, anebo: jak být zákonodárcem světa, jenž své zákony odhaluje a předvádí natolik brutálně, že bychom měli chuť ho radši něčím zakrýt, hodit na něj deku, z rozpaků nad exhibicionismem sebou posedlého starce?

Nevím, zda jsou básníci nespátrnými zákonodárci světa. Mácha, zhruba Shelleyho současník, jistě slyšel citem pro hluboké zákonitosti básnického jazyka, obraznosti a vůbec lidské situace ve světě. Svým dílem stačil předznamenat vývoj na desítky let dopředu. Vidět v něm rovnou „zákonodárce“ – jímž byl – mi ale přece jen přijde upjaté, přepjaté. Osobně je mi bližší představa básníka jako poutníka (i jím Mácha byl), „východního“ zaznamenavatele daností. Někoho, kdo se nevidí tak výlučným, ale kdo dokáže, touží splývat se světem, chápe ho jako řád na básnictví nezávislý a jím neovlivnitelný, řád, jehož on, básník či poutník, není prorokem, strážcem ani strůjcem, ale spíš provazečem, prázdnou „protiváhou“.

„Nikdy jsem si nepřál měnit ani řeč, ani svět... Vždycky jsem si přál měnit sám sebe, toho, kterého jsem měl na dosah ruky, sebe sama. Odtud se považuji vždycky za svědka... protože už od dětství jsem byl naplněn obdivem ke skutečnosti, kterou jsem nevytvořil, která byla dřív, než jsem byl já, ten, který si nepřál nic víc než ji zrcadlit, tolik krásy měly pro mne i ty nejhroznější události.“ Z příští věty už bude jasné, kdo tu mluví: „Vždycky jsem byl tím kulovým filkem, který se prochází ve slunci s rolničkou v ruce...“

Co na to Percy Shelley? „Básník je slavík, jenž sedí v temnotě a zpívá, aby si dodal odvahy ve svém osamění.“

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Od Sada k libertinům a zpět

Libertin je fanatik okamžiku a zároveň nejsystematičtější tvor na světě. Jak se libertinská literatura – již by bylo hloupé číst jako pokleslou –, zde zastoupená ve výboru *Vášeň a rozum*, odráží v díle markýze de Sada, o němž pojednává studie Maurice Blanchota? A jaké ideje vyjadřuje?

JOSEF FULKA

Kniha Maurice Blanchota *Lautréamont a Sade* a výbor z francouzské libertinské literatury s titulem *Vášeň a rozum* (který obsahuje tři texty, totiž *Tereza filosof* od Boyera d'Argense, pojednání *O ženách a jejich výchově*, jehož autorem je Choderlos de Laclos, a novela *Není zítřku* od Vivanta Denona) vycházejí v češtině sice takřka současně, ale u různých nakladatelů a bezpochyby i s odlišným záměrem. Jestliže se pokusím zde o nich uvažovat paralelně, není to za účelem klasického recenzování, ale spíš proto, že, jak se mi zdá, obě knihy se negativně osvětlují, přičemž spojnicí tvoří právě Sadovo dílo: Blanchotovi se podařilo přesvědčivě ukázat, že Sade je třeba vymanit z kontextu „pouhého“ libertinství a učinit z něho metafyzickou figuru, libertinské texty zase ukazují negativní stránku tohoto gesta, jíž je tendence zapomínat, že Sade je v mnoha ohledech spisovatelem svého století a že bez příslušného kontextu je každý výklad jeho díla velkou měrou reduktivní.

Sadovo myšlení vášní

Blanchotova studie je v kontextu sadovských interpretací položkou skutečně kanonickou (spolu s Klossowského knihou *Sade můj bližní*, studií Simone de Beauvoir *Je třeba pálit Sada?*, a později s Barthesovým *Sade, Fourier, Loyola*). O typickém blanchotovském patosu si můžeme myslet leccos, ale nelze popřít, že na necelých sedmdesáti stranách (tvořících úvodní, sadovskou část jeho knihy – druhá, větší část, jejíž rozbor přenechám povolanějším, je věnována Lautréamontovi) se mu daří jednoznačně změnit tradiční obraz Sada jako pornografa, pouhého hromaditele perverzních výstřelků nebo jistě výjimečného, ale přece jen pouhého provokatéra. Sade je dialektik, tvůrce metafyzického systému a původce zcela nového pojetí člověka. Všechny tyto tři motivy, které jsou v Sadových knihách samozřejmě neoddtělné, Blanchot z jeho obrovského díla vydestilovává s mimořádnou precizností. Sadovo dílo je čímsi absolutním: „Jestli je v knihovnách oddělení knih nepřístupné veřejnosti, je to kvůli takové knize. Lze připustit, že v žádné literatuře žádné doby se nevyskytlo tak skandální dílo, že žádné jiné dílo neranilo hlouběji lidské city a myšlenky,“ prohlásí Blanchot hned na začátku. Jenže to neznamená, že by toto dílo nebylo dynamizováno svým vnitřním pohybem, který lze odhalit, analyzovat, ba dokonce formalizovat, a který Blanchot neváhá v samotném titulu své sadovské studie označit za pohyb racionální (že je zde však slovo „racionální“ nejednoznačné, začne být jasné už velice záhy).

Sadovská racionalita je určena tenzí mezi ideou a vášní: ideje jsou motivovány a ožiovány vášněmi, zatímco vášně je nicotná a směšná bez racionálního ospravedlnění. Odtud potom neustálá oscilace mezi systémem a ne-systémem: „Sadovy myšlenky v každém okamžiku uvolňují jisté iracionální síly, s nimiž jsou svázány: tyto síly uvádějí teoretické myšlenky zároveň v pohyb i ve zmatek skrze určitý nápor, jemuž ony myšlenky odolávají i podléhají, který se snaží zvládnout a vskutku jej zvládnou, ale to se podaří

jen tak, že osvobodí další temné síly, které je znovu odvedou s sebou, odchýlí je z cesty a znetvoří je.“ Postup Sadova myšlení, které takto postupně buduje své systémy, a ihned je zase zpochybňuje, pozměňuje a vytváří nové, myšlení vášní, které se ale nevzdává nároků na racionalitu, lze těžko vyjádřit lépe než touto větou. Slast, na niž si sadovský libertin činí nárok, je absolutní, hyperbolizovaná a neomezená – ne náhodou se velcí sadovští libertini rekrutují buď z nejvyšších nebo nejnižších vrstev společnosti (buď jsou jejich prostředky neomezené, nebo nemají co ztratit). V tomto absolutnu mizí rozdíl mezi slastí a neštěstím, a co víc, mezi aktivitou a pasivitou – člověku, který se energicky upíná ke zlu, se nemůže stát nic zlého, tvrdí Blanchot, protože takový člověk především disponuje mocí přeměnit všechny pohromy na slast. Tušíme již ovšem, že univerzum, které se takto vytváří, je neobyčejně vratké: spojenectví uzavírané mezi libertiny je neustále ohrožováno možností zrad (která jako každý zločin způsobuje slast), a především sadovská svrchovanost je sama o sobě rozporná. Každý empirický čin ničení je v libertinově mysli zdvojen představou aktu absolutní destrukce, jíž je pouhým stínem a neuspokojivou náhražkou. Libertin může pro své

Hans Bellmer: Sade, 1961

potěšení zabít tisíce lidí, ale čím větší počet, tím více se mu ukazuje nicotnost jeho počínání: „Svět, v němž Jediněný kráčí kupředu, je poušť; bytosti, které tu potkává, jsou méně než stíny; tím, že je trýzní, tím, že je ničí, se nezmočňuje jejich života, ale dokazuje jejich nicotnost, stává se pánem jejich nebytí, a z tohoto nebytí získává svůj největší požitek.“ Svrchovanost je svrchovaností negace: libertin ničí, aby afirmoval sám sebe, ale v této afirmaci hlodá negativitu, síla v podobě smrti, která sama nemůže zemřít. A jestliže jsou všechny perverze a výstřelky ospravedlněny svou údajnou přirozeností, libertin na své dialektické cestě musí zároveň dospět k bodu, kdy popírá nejen Boha, ale i samotnou přírodu – a zde se Sade skutečně vymaňuje z materialistického kontextu své doby. Příroda je prezentována jako ničitelka, jako matka zabíjející vlastní děti, ale povýšíme-li toto její pojetí na univerzální pravidlo, potom samotný pojem zločinu ztrácí smysl a libertinova svrchovanost je nicotná: „Je-li zločin duchem přírody, není zločinu proti přírodě, a tedy není žádný zločin možný.“

Sadova logika je logikou bytostně negativní: negace je dovedena ke svému vrcholu,

ale právě na tomto vrcholu se ukazuje jako nezavršitelná. Tatáž ambivalence postihu je i samu slast: má-li být slast skutečně čistou negací, potom je jejím rubem to, co Sade (již ve zcela stoickém, a nikoli epikurejském duchu) nazývá apatií, stavem bytosti, která je absolutně svrchovaná, a přitom ve své svrchovanosti absolutně nemožná.

Na co Blanchot nehleděl

Tento Blanchotův takřka heroický výkon, spočívající v tom, že na relativně malé ploše dokáže zachytit a zdůraznit dialektiku, která je hybnou silou díla budícího na první pohled dojem pouhé kumulace výstřelků, nicméně obnáší jeden problém, totiž že díky této oslňující vizi přehlédneme jiné rysy Sadova díla, na něž se upozorňuje velmi zřídka, pokud vůbec. V první řadě vzniká dojem, že Sadovy romány tvoří jeden literární blok bez vnitřní diferenciaci, a pokud nějaká diferenciaci vstupuje do našeho povědomí, potom jde především o rozdíl spíše řečnicko sociální než literární: rozdíl mezi Sadovými texty určenými pro publikaci, tedy jakousi *soft* verzí „sadismu“, a jeho neoficiálními romány. Zapomene se na to, jak důležité strukturní rozdíly existují i v rámci neoficiálních částí Sadova díla. Jeden příklad za všechny: *120 dnů Sodomy* na jedné straně a *Justina* či *Julietta* na straně druhé jsou texty se zcela odlišnou dynamikou: struktura ve *120 dnech* je uzavřená, oběti i jejich mučitelé jsou zavěni na jednom místě, počet obětí je konstantní, a tedy se může pouze snižovat, jak postupně umírají; jde zde tedy o kombinatoriku o omezeném počtu členů a o zvláštní verzi literárního realismu – mučení a smrt obětí probíhá podle bizarních, ale nakonec víceméně důvěryhodných anatomických pravidel, a právě z toho pramení pocit děsivosti a nesnesitelnosti, který při četbě zakoušíme. Něco takového se totiž *může stát* (a není náhoda, že Pasolini zfilmoval právě tento román), jakkoli je to nepravděpodobné. V *Justině* a *Juliettě* je struktura naopak *otevřená*: libertini cestují, mění místo a vzhledem k jejich neomezeným materiálním prostředkům je počet obětí rovněž neomezený, neboť oběti se zde rekrutují z populace obývající ten či onen prostor, který libertin „obsadí“: proto může být opakování perverzních aktů v podstatě nekonečné a vzniká dojem, že pokud tyto romány nějak končí, tento konec je dán vyčerpáním nikoli počtu obětí, ale samotných perverzních aktů – už není co říci, všechny možnosti byly využity. Principem *120 dnů* je empirismus, principem *Justiny* a *Julietty* je transcendentismus. Proto se poslední dva zmiňované texty čtou podstatně snáze: je jim vlastní jakýsi pohádkový či pikareskní opar, umocněný i tím, že některé popisované akty jsou de iure nemožné.

Intertextualita

Kromě toho je zde však jiná věc, možná ještě závažnější: díky onomu obrazu literárního absolutna, které Blanchot tak empaticky zdůrazňuje na úvodních stranách svého eseje, máme tendenci zapomínat na kontextovou zasazenost Sadova díla. V sadovském literárním momumentu je samozřejmě každá slast, každý akt ničení, každá vášně neúměrně hyperbolizovaná, ale to neznamená, že by toto dílo bylo odříznuto od literárního kontextu a že obrovské množství motivů nás ihned upomene na to, že existuje řada autorů, s nimiž Sade vstupuje do – mnohdy samozřejmě ironického a parodického – dialogu. Studium těchto vztaů – jinak řečeno studium sadovské intertextuality – si žádá pečlivou literárněhistorickou práci, která byla zatím podniknuta jen v náznacích. Připomeňme zde nicméně

alespoň monumentální práci R. F. Brissendena o motivu ohrožené ctnosti od Richardsona po Sada (*Virtue in Distress. Studies in the Novel of Sentiment from Richardson to Sade*, 1974), kde se přesvědčivě ukáže, nako-lik je údajné sadovské absolutno pronásledováno stínem sentimentálního románu (především neprávem opomíjeného Richardsona) a negativní reakcí na sentimentální optimismus, ale samozřejmě také románu gotického, jehož prvky do Sadových textů vstupují systematicky a konstantně.

Libertini v pozadí

Stejně silný vliv ovšem představovala pocho-pitelně i dobová libertinská literatura. Přechteme-li si libertinské romány, zvláště *Terezu filosofa* od Boyera d'Argense, publikovanou v druhé knize, *Vášni a rozumu*, ihned postřehneme, že takřka všechny typické sadovské figury jsou – samozřejmě v poněkud přepjaté podobě – převzaty z dobové literatury a že Sadovo literární univerzum je protkáno intertextovými vlákny, odkazujícími k literárním postupům, které v jeho době nejsou nijak ojedinělé. *Tereza filosof*, první z románů tvořících tento výbor, obsahuje například zcela emblematický *incipit*: směsice metafyziky a senzuality – která řadu interpretů tolik ohromovala u Sada – je zde jasně stanovena jako vůdčí princip narace: „Chcete, abych podala obraz, v němž by scény, o nichž jsem vám vyprávěla anebo jichž jsme se sami účastnili, neztratily nic ze své smyslnosti, a aby si metafyzické úvahy zachovaly všechnu svou sílu? Vskutku, drahý hrabě, zdá se, že je to nad mé síly.“

A jestliže je dotyčná hlavní postava označena přídomkem „filosof“, potom je to nejen kvůli schopnosti zdvojit senzuální prožitek „metafyzickou“ reflexí, ale také – a možná především – kvůli vlastnosti, bez které se filosof neobejde a která výrazně připomíná to, co Foucault obdivuhodně analyzoval v souvislosti s antickou filosofií: touto vlastností je *parrhesia*, pravdomluvnost. „Jestliže ale, jak říkáte, vám tento příklad a toto poučení byly ku prospěchu, proč se pak nepokusit dopřát stejný požitek i jiným, a to stejným způsobem, totiž příkladem a poučením? Proč se obávat zaznamenat pravdu, která je užitečná společnosti?“ Zaznamenávat a říkat pravdu navzdory jistým obavám – to je skutečný distinktivní rys filosofa. A pokud bychom měli tendenci se domnívat, že Sade je zcela odříznut od literatury své doby, můžeme pro pořádek připomenout, že jeho *Nová Justina* je otevřena figurou naprosto identickou – figurou pravdomluvného filosofa: „Je nepochybně děsné, že zde musím na jedné straně vykreslit strašlivá neštěstí, která nebesa uvrhují na něžnou a citlivou ženu, jež nade vše uctívá ctnost, a na straně druhé přešel štěstí, jímž jsou obdařeni ti, kdo tuto ženu mučí a týrají: avšak literární autor, který je filosofem sdostatek na to, aby říkal PRAVDU, tyto nesnáze překoná.“

Tato pravdomluvnost je nakonec příčinou toho, proč se u Sada i v *Tereze filosofovi* vše odehrává v plném světle (včetně nočních scén, mezi něž patří třeba ztráta Justinina panenství – toto světlo je totiž čistě světlem narativním). Při popisech nejsme ušetřeni ničeho („Vleze na ni. Přesný popis jeho pohybů, poloh atd.“ – tak zní pro zajímavost titul jedné kapitoly v *Tereze filosofovi*), a jestliže se přece jen stane, že něco vidět není, potom jen proto, že se dotyčná scéna odehrává v prostoru, do kterého nelze nahlédnout – tak je tomu kupříkladu v těch pasážích ze *120 dnů*, kdy se ten či onen libertin uchýlí se svou obětí do přílehlých místností, kam čtenářův pohled není vpuštěn. Sade to podivuhodně ospravedlňuje tím, že na sledování těchto scén je ještě příliš brzo,

Dvě knihy vzájemně se ostře osvětlující

neboť by se tím předběhl onen systematický výklad, který chce předložit. Čistě mimochodem řečeno, tato vůle k ukazování ironicky kontrastuje s postupem, který se v literatuře dané doby objevuje s železnou pravidelností a který spočívá v *narativním* zakrytí určitého – ponejvíce sexuálního – aktu: Lovelace nakonec nemá jinou možnost než Clarissu omámit drogami (jeho vítězství se tedy nakonec ukáže jako prohra, takže v jistém smyslu zde v posunuté podobě nacházíme tutéž dialektiku, kterou Blanchot rozebíral u Sade: Lovelace chtěl znásilnit především Clarissinu duši, a právě to se mu nepodařilo), takže o Clarissině znásilnění, po němž ještě několik set stran postupně umírá, produkujíc neuvěřitelné množství dopisů, se dozvíme jen to, co se děje *kolem* tohoto aktu, který je sám prázdný a nikdo ho nezakouší. Stejně taktně je sexuální akt zakryt například v Duclosově románu *Příběh Madame de Luz*, z něhož Sade shodou okolností zjevně přebírá výraz „nehody ctností“.

Omdlévám

Avšak zpátky k našemu tématu. V pasáži ze Sade, kterou jsme právě citovali, se spojuje řada motivů: nejen pravdomluvnost, ale i vlastnost, jíž se vyznačují tentokrát ne již pomyslní nebo skuteční autoři, ale především samotné postavy (zejména ženského pohlaví): zvýšená citlivost. Je takřka pravidlem, že hrdinky libertinských románů (Sade nevyjímaje, ba naopak) jsou nezvykle iritabilní. V tomto momentu se opět propojuje metafyzická a senzuální dimenze libertinství – vzpomeneme si, jak často se Sadovi hrdinové pohlavně vzruší při naslouchání metafyzických výkladů (ukázkovým příkladem je třeba proslov nového předsedy Společnosti přátel zločinu v *Juliette*). Šlo o topos, který nebyl nijak nahodilý: již zmiňovaný Brissenden upozorňuje na typický motiv vztahu mezi senzibilitou a sexualitou v sentimentálním románu: sexuálního respondivita hrdinky je korelátem jejího morálního povědomí. Zvýšená citlivost je nikoli jen fyziologická vlastnost, nýbrž znak: značí soubor morálních kvalit na jedné straně (Sadova Justina a Richardsonova Clarissa jsou v tomto ohledu postavami dokonale analogickými) a soubor tělesných vlastností na straně druhé, přičemž jedno nelze od druhého oddělit. Tereziny tendence k masturbaci mají zcela katastrofální následky: „Bylo mi sotva sedm, když si něžná matka, jež ustavičně pečovala o mé zdraví a mou výchovu, povšimla, že očividně hubnu. Byl povolán skvělý lékař a dotázán na mou nemoc: měla jsem sice strašný hlad, a i když jsem netrpěla horečkou a necítila žádnou bolest, zřetelně jsem chuť k životu a nohy mne sotva nesly.“ A příčina? Nic jiného než to, že matka „mne jednou v noci ve spánku přistihla s rukou na oné části těla, kterou se lišíme od mužů, jak si jemným hlazením dopřávám slasti, jež je snad běžná u dívek patnáctiletých, avšak nikoli tak obvyklá u sedmiletého děvčete“. Jestliže hrdinové i hrdinky při sexuálním styku pravidelně vykřikují „umírám slastí“ nebo „omdlévám“, není to jen literární ornament. Notoricky známý výraz „malá smrt“, jenž se ve francouzštině užívá jako perifráze pro orgasmus, tu má díky přepjaté citlivosti postav doslovný, nikoli metaforický význam.

Celý další Terezin příběh bude spočívat v odhalování a opouštění předsudků: *Tereza filosof* je miniaturní *Bildungsroman*, takže hrdinka může na konci svého senzuálního i filosofického itineráře prohlásit ve zcela osvícenském duchu: „Snad tedy, můj dobrodinče, je toto mé vyprávění tím, co jste si přál, když jste mne požádal, abych vyličila svůj život. A pokud tento rukopis někdy

vyjde tiskem, ať si hlupáci stěžují na jeho dráždivost, ať protestují proti morálním a metafyzickým zásadám, jež jsou v něm obsaženy. Odpovím těm tupcům, těm nemotorně sestrojeným strojům a těm automatům navyklým myslet mozkiem někoho jiného, těm bytostem, které konají to či ono, protože jim někdo řekl, že tak, a ne jinak mají konat, odpovím jim, že vše, co jsem napsala, má svůj základ ve zkušenosti a v myšlení, jež se zbavilo všech předsudků.“

Svatý nástroj

Nežli se dospěje k této téměř fenomenologické zásadě, setkáme se v *Tereze* s nespočty figurami a motivy, které Sade později podrobí jen drobným úpravám: je zde pasáž o „provazu svatého Františka“, jímž otec Dirrag duchovně povznáší slečnu Eradici,

Hans Bellmer: Sade, 1961

pasáž, při jejíž četbě se čtenář válí smíchy, kromě jiného také díky virtuóznímu Petříčkovu překladu: „Hlavu měl skloněnou, planoucí oči upřeně pozorovaly dílo dělného kúlu, který se promyšleně pohyboval sem a tam tak, že při cestě nazpět nikdy nevypadl z dráhy, a když tlačil, břicho se nikdy neopřelo o hýždě kajícnice, která by jinak mohla vytušit, k čemu byl údajný provaz připevněn. Jaká duchapřítomnost! Jasně jsem viděla, že zhruba palec svatého nástroje vždy zůstával neúčasten svátku.“ Opět si uvědomíme, že Sadův proslulý černý humor není ničím jiným než přepisem celkem rozšířeného literárního úzu. Je zde dlouhý a podrobný teoretický výklad o vášních a o přírodě,

všudypřítomné narážky na teorii živočišných duchů a teorie „napřimovacího nervu“, který způsobuje erekci (toto neurologické pojetí vášní by si zasloužilo samostatnou studii), a také rozsáhlé vyprávění paní Bois-Laurierové, které výrazně připomíná historicky vypravěčky Duclosové ze *120 dnů*. V první řadě se tu ale odhaluje jeden zásadní fakt, kterému Sade dodá ještě mnohem větší důsažnost: libertinství může nabývat podoby důrazu na prchavý okamžik slasti, ale stále platí, že tento okamžik, má-li nabýt veškeré své plnosti, je výsledkem složité inscenace: „Je to vášně, ale právě tak i technika, *ars amandi*; přichází nečekaně, a vzápětí vyžaduje rozvahu, promyšlené a plánované chování“, jak připomíná Miroslav Petříček ve svém doslovu. Jinak řečeno, libertinství je jedinečnost i systém, je

popis geneze milostného citu, který předloží Constant ve svém *Adolfovi*.

Přesný a překotný výčet slasti

Prchavost je protimotiv systematickosti. Na základě tohoto kontrapunktu se rozvíjí dynamika žánru zvaného libertinský román. Mluvíme-li o prchavosti, málokterá pasáž vyjadřuje jistou posedlost plynutím času lépe než ohromující začátek novely Vivanta Denona *Není zítřku*, která český „libertinský“ výbor uzavírá: „Byl jsem bláznivě zamilován do hraběnky de ***; ve svých dvaceti letech jsem byl nezkušený; podváděla mne, já jsem se hněval a ona mne opustila. Byl jsem nezkušený a soužil se žalem; bylo mi dvacet a ona mi odpustila: a protože mi bylo dvacet a byl jsem nezkušený, pokaždé oklamán, ač nikdy opuštěn, považoval jsem se za dokonale milovaného milence, a tedy za nejšťastnějšího mezi všemi.“ Nad těmito dvěma větami se tají dech jako při jízdě po horské dráze. Jejich rychlost je doslova šílená: peripetie milostného vztahu, jejichž líčení by Balzakovi trvalo desítky, možná stovky stran, jsou zde zkondenzovány do překotného výčtu, který se takřka blíží jakémusi zadýchanému koktání nebo caesarovskému *veni, vidi, vici*. Tento efekt je ještě umocněn uhrančivým a obměňovaným opakováním slov „bylo mi dvacet / byl jsem nezkušený“, které celou pasáž strukturuje – ztracený čas již nepotřebuje sedm svazků, stačí mu dvě věty: jde o čistou hysterii textu, jak by snad řekl Barthes. A ponaučení? Tentokrát žádné není: „Usilovně jsem se snažil nalézt nějaké mravní naučení z tohoto dobrodružství, ale... nebylo tu nic, na co bych přišel,“ uzavírá hrdina svůj příběh. Jsme tu už někde jinde než u moraližujících úvah *Terezy filosofa*. Denonova novela, literárně vzato bezpochyby nejlepší z textů obsažených ve *Vášni a rozumu*, se svými literárními kvalitami a přesností popisu blíží spíše již zmiňovanému *Adolfovi*: „Očištěný jazyk, zdokonalený pesimismem klasických moralistů, má přesnost skalpelu“, jak poznamenává Michel Delon v předmluvě k francouzskému kapesnímu vydání Denonova textu. Když už nic jiného, sevřenost a přesnost Denonova literárního vyjadřování nám umožňuje upozornit na literární devízu, ze které tento typ literatury vytěžil maximum: jde o *tempo*, střídání rychlosti a pomalosti, které koresponduje se samotnou ideou libertinství. Účinky, které lze tímto postupem získat, jsou mimořádné: občasná, ale o to výraznější hysterická zrychlení, narušující poklidný epistolární tok *Clarissy*, anebo, abychom uvedli známější příklad, způsob, jakým se děj *Nebezpečných známostí* vyhróti ve chvíli, kdy Valmont i Merteuilová rezignují na obvyklou zdvořilostní květnatost: *Hé bien, la guerre*, napíše prostě markýza, celá narace se v tomto okamžiku zúží jako trychtýř a čtenář se skrze toto krátké sdělení doslova prosmýkne na zcela jinou dějovou rovinu.

To všechno je víc než jen způsob, jak učinit vyprávění dramatictější a atraktivnější: tenze mezi rychlostí a pomalostí, jedinečností a systémem se projevuje i v logice narace. Byla by nezměrná chyba (a co hůř, bylo by nezajímavé) číst libertinskou literaturu jako pokleslou hříčku či jako anomálii, vymykající se domnělé racionalistické logice 18. století. Jde o *vyjádření ideje*, stejné právoplatné a podivuhodné jako ideje těch myslitelů, kteří vstoupili do učebnic dějin literatury a filosofie.

Autor je estetik, působí na FHS UK.

Maurice Blanchot: Lautréamont a Sade. Přeložila Marie Dospíšilová. Garamond, Praha 2008, 188 stran.
Vášně a rozum. Láska v době libertinů. Přeložili Miroslav Petříček a Martin Pokorný. Prostor, Praha 2008, 248 stran.

O ministrově rozhodnutí se nediskutuje

S ředitelem Národní knihovny Pavlem Hazukou

V listopadu 2008 odvolal ministr kultury Vlastimila Ježka z funkce ředitele Národní knihovny a na jeho místo jmenoval bez konkursu na šest let Pavla Hazuku. Ten teprve desátý měsíc vedl Památník národního písemnictví. Proč k této výměně došlo a jakou má nový ředitel vizi?

JIRÍ G. RŮŽIČKA

V letech 1973–2002 jste byl učitelem a ředitelem základní školy. Které předměty jste učil? Učil jsem všechno: matematiku, dějepis, hudební výchovu, tělocvik, ruštinu, němčinu – prostě co bylo potřeba. Od roku 1990 jsem dělal ředitele.

V roce 2005 jste byl pověřen vedením Odboru umění a knihoven na ministerstvu kultury. Jak jste se k té funkci dostal a co v ní považujete za své největší úspěchy? Oslovil mě ministr Vítězslav Jandák; znal mě jako muzikanta a jako člověka, který se v kulturní sféře pohybuje. Podařily se mi dvě věci. Za prvé jsem prosadil, samozřejmě s poslanci, navýšení finančních prostředků pro živé umění na rok 2006 o 100 milionů [viz rozhovor s poslankyní Taťánou Fischerovou v A2 č. 1/2006 – pozn. red.]. Za druhé jsem se podílel na jednání s poslaneckými kluby o uvolnění prostředků ze zaniknuvšího Fondu národního majetku do sféry kultury. Vznikl tak “malý národní poklad” o výši 10,5 miliardy, který je dnes k dispozici pro revitalizaci Národní knihovny, rekonstrukci Národního muzea, Uměleckoprůmyslového muzea, pro Národní technické muzeum a pro Národní filmový archiv.

A co se vám nepodařilo? Navýšení prostředků právě pro činnost živého umění. Ten úspěch byl jen jednorázový.

Spekulovalo se o tom (například časopis Týden), že jste byl zaměstnancem Bezpečnostní informační služby. Chcete se k tomu vyjádřit? Nechci.

Proč vás – podle vašeho mínění – ministr kultury letos v únoru jmenoval ředitelem Památníku národního písemnictví? Podílel jsem se na transformačním projektu Národní knihovny, kde se uvažovalo o spojení s Památníkem, a pak jsem oba projekty projednával s panem ministrem. Ten se mne zeptal, co a jak, a tehdy jsme o Památníku dlouze hovořili. Tak asi vzniklo jeho rozhodnutí.

Nevadilo vám, že ani v Památníku, ani v Národní knihovně nebylo na post ředitele vyhlášeno výběrové řízení? Nebylo by to poprvé, co se týče Národní knihovny či jiných příspěvkových organizací, a pravděpodobně ne naposled. Výběrová řízení jsou pro veřejnost přijatelnější a srozumitelnější, ale když rozhodne ministr, nediskutuje se o tom.

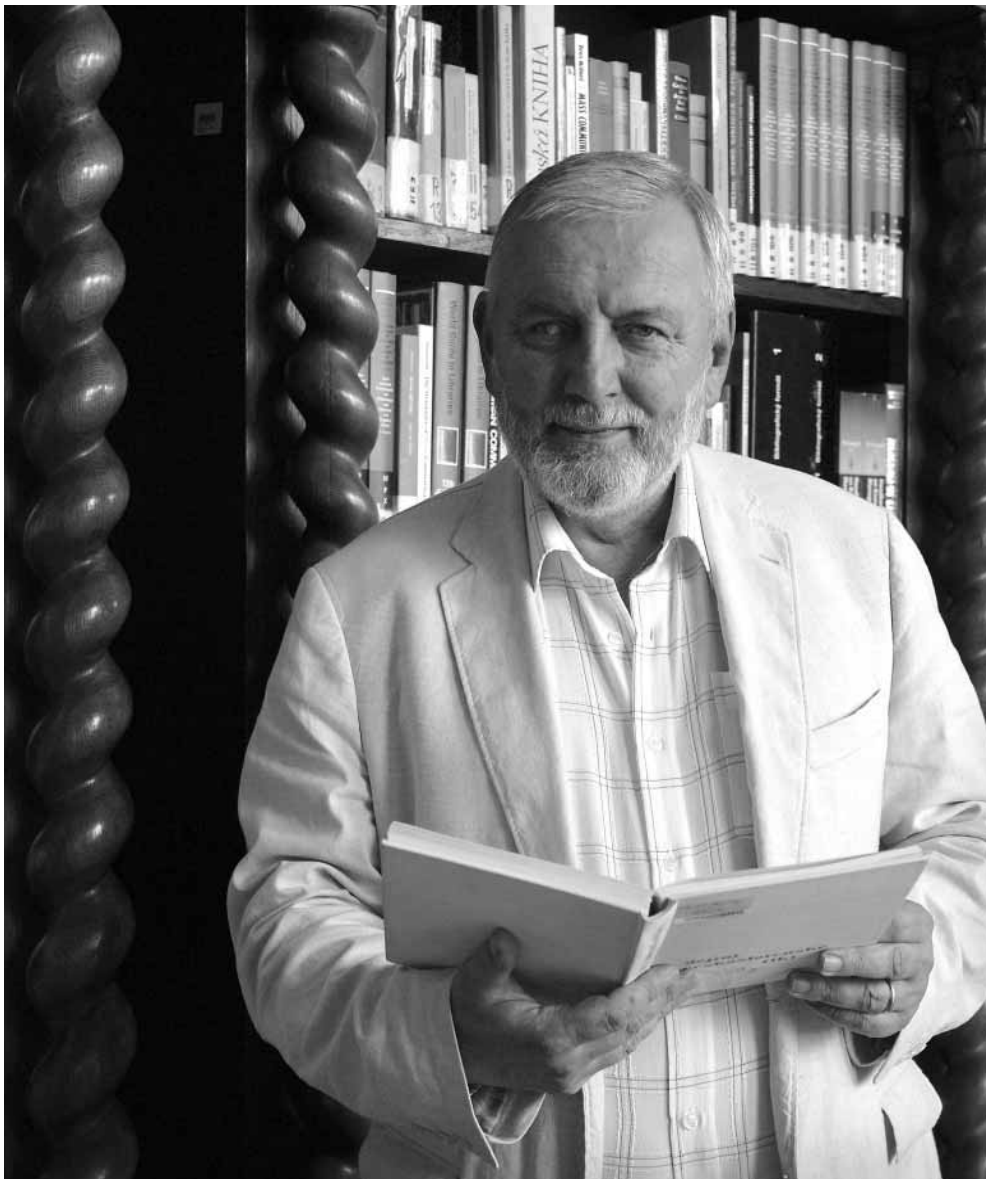
Měl jste při příchodu do Památníku přesnou představu o krocích, jež je třeba učinit? Strahovský klášter, kde Památník sídlí, začali od roku 1992 spravovat premonstráti. Památník vystěhoval většinu svých depozitářů mimo Prahu, nyní je na deseti místech. Chtěl jsem soustředit materiály do tří míst blíž Praze. Od června se začal připravovat

projekt centrálního depozitáře Památníku v bývalých divizních kasárnách v Terezíně. V Praze objekty, kam by se mohla vejít větší část depozitáře, prostě nejsou.

Pracoviště PNP ve Starých Hradech se ale vyklízí z jiných důvodů...

Tím už se zabývá můj nástupce. Zámek ve Starých Hradech před rokem koupil soukromý majitel [viz A2 č. 41/2007 – pozn. red.] a zjistil, že tíha archivních jednotek ohrožuje renesanční klenby. Pro část depozitáře se teď využívá zámek Duchcov.

Duchcov také není ideální prostor pro depozitář. Uvažovalo se o nové budově?

Vedl jsem školní žákovskou knihovnu. Pavel Hazuka. Foto archiv NK

Neuvažovalo. Památník má a nemá budovu bývalé čínské ambasády v ulici V Sadech. Dnes je Památník v soudní při s pražským magistrátem, protože několik měsíců byl ten objekt v majetku města. Spor se určitě povleče několik let.

Máte odborné znalosti v oboru knihovnictví?

Odborné znalosti jsem získával sám tím, že jsem vedl školní žákovskou knihovnu a učitelskou knihovnu, a samozřejmě se při tom radil s knihovními odborníky. To ale bylo před dvaceti lety.

Když jste byl ještě zaměstnancem Národní knihovny, měl jste na starosti novou budovu...

Měl jsem toho na starosti víc, ale také jednání o nové budově...

Právě kvůli ní byl sesazen předchozí ředitel Vlastimil Ježek. Není podivné, že na jeho místo přicházíte právě vy, který jste měl budovu na starosti? Ministerstvo se tak rozhodlo.

Jak vycházíte s Vlastimilem Ježkem? Co je nyní náplní jeho práce v Národní knihovně? Jsme přátelé. Kolega Ježek v současné době pracuje jako vědecký a výzkumný pracovník Národní knihovny.

Stále tajíte informace o jiných pozemcích pro novou budovu. Kdy ohlásíte, že na nich můžete stavět? Mluvílo se o listopadu. Budete vypisovat novou architektonickou soutěž?

To jsou některá možná východiska, ale já o nich mluvit nechci a nemohu. Ani o tom, zda bude vyhlášena nová soutěž. Hovořili jsme

Co si má člověk myslet o tom, že všichni odpovědní dali od blobu ruce pryč a počkali si, až termín schválení projektu vyprší? Není to zbabělé? V zastupitelstvu nebylo co projednávat, protože schází ten základní dokument – smlouva o smlouvě budoucí na koupi pozemků. V momentě, kdy bychom ji jako knihovna měli, můžeme začít jednat o stavebním povolení a o způsobu financování stavby.

Vyvodíte z toho důsledky? Třeba Jan Kaplický má dostat 4 miliony korun, kdo je zaplatí? K tomu nemůžu nic říct, mrzí mě to, ne že bych nechtěl. Ta situace teprve nastane.

Platy knihovníků jsou u nás už dlouho podprůměrné, chystáte se to ve spolupráci s ministerstvem kultury změnit? Velice bych rád, protože naše takzvaná jedničková tabulka je ještě o stupínek níž než třeba u školství. Tady nám pomáhá odborová organizace, která v rámci tripartity na zvyšování mezd pracovníků v knihovnách také tlačí. Máme jednu z nejhustších sítí knihoven v Evropě a někde jsou zřizovateli obce, města nebo kraje. Znamenalo by to sáhnutí do rozpočtu, což závisí na usnesení vlády a na poslanecké sněmovně.

Co rád čtete a posloucháte? Čtu historickou literaturu, především o 16., 17. a 18. století. Tohle období našich dějin velice miluji, a proto je pro mě velkou ctí, že můžu pracovat tady, v bývalém klášteře jezuitů a vlastně jezuitské koleji, která tu před 450 lety byla vybudována. Mezi mé oblíbené autory a vůbec osobnosti patří Bohuslav Balbín, to je moje velká láska. A hudba – pro mého tatínka končila Smetanou a Dvořákem. Martinů, Janáček už pro něj byli velká moderna – a najednou jeho syn, jako já, začne hrát big beat, takže si dovedete představit, že jsem to měl doma složitě. Mám rád všechny žánry. Hlavně beatovou muziku, protože jsem na ní vyrostl a velkou část života jsem ji hrál, ale mám rád i vážnou hudbu.

Jste členem Rady Českého rozhlasu, která se opakovaně pokusila zrušit Radio Wave. Myslíte, že po narčení z fašismu stačí uznat, že jste pracovali se špatným překladem, a pak se tvářit, že se vlastně nic nestalo? S přechodem Radia Wave na digitál jsem souhlasil, stanice tím nijak neutrpěla. Jinak si myslím, že do schématu Českého rozhlasu patří. Nevím, co by Rada měla ještě udělat. Možná se někdo z ní mohl zúčastnit diskusního pořadu, který byl v nějakém divadle, a některé věci vyjasnit. Ale předsednictvo se tam rozhodlo nejít.

Podle vás je tedy ta kauza uzavřená? Na onom zasedání Rady v Ostravě, kde se o Radiu Wave jednalo, jsem nemohl být. To není alibismus. Ta kauza je tím pro mě uzavřená.

Pavel Hazuka (nar. 1950 v Jindřichově Hradci) vystudoval Pedagogickou fakultu v Českých Budějovicích (1968–1972), po vojné sedmnáct let učil a pak byl dvanáct let ředitelem Základní školy v Kardašově Řečici. V letech 2002–04 pracoval jako místostarosta v Jindřichově Hradci, od června 2005 působil v Praze, svůj tehdejší obor však nechtěl pro ČTK upřesnit, řekl pouze, že dělal zpravodajskou činnost. V letech 2006–07 byl ředitelem Odboru umění a knihoven Ministerstva kultury ČR, pak byl zaměstnancem Národní knihovny, v únoru 2008 byl jmenován ředitelem Památníku národního písemnictví a v listopadu téhož roku ředitelem Národní knihovny.

Co se bude dít s prostory po Státní technické knihovně v Klementinu? Bude tam vždy dočasně sídlit ta část Klementina, která se bude zrovna rekonstruovat.

Veřejný nepřítel

Citlivost pro subžánry kriminálních filmů

Pokud některá evropská kinematografie může kvalitou konkurovat americkému krimi žánru, je to vedle tradiční Británie bezpochyby ta francouzská. Filmy jako *Válka policajtů* (2004), *Komisař* (2004) nebo *Gangsteři* (2007) dokazují, že ani na počátku nového milénia tento žánr ve Francii neztrácí dech.

ONDŘEJ KAVALÍR

Život francouzského „Robina Hooda“ Jacquesa Mesrina (1936–1979) se dočkal už několika filmových adaptací, ta zatím poslední měla ve Francii premiéru letos na podzim, za velkého zájmu diváků i médií. Snímek *Veřejný nepřítel č. 1 a Veřejný nepřítel č. 1: Epilog*, jehož cílem bylo zachytit nejednoznačný charakter „muže s tisíci tvářemi“, dokazuje, nakolik se postava tohoto bankovního lupiče, únosce, vraha a násilníka s literárními ambicemi stala ve Francii legendou.

Galský Kmotr, či Bonnie a Clyde?

Obliba filmů popisujících životní osudy skutečných zločinců není v této souvislosti ničím novým – připomeňme si film *Generál* o životě irského mafiána Martina Cahilla, který

Po prvním ze série úspěšných útěků končí i první díl filmu. Druhá část je už žánrově mnohem sevřenější a čistší, více se soustřeďí na Mesrinovy odvážné loupeže a vězeňské útěky, a nově – především v epizodě únosu starého milionáře – do příběhu vnáší aspekt černého humoru, který je v samotném závěru vystřídán sentimentem a mocnou vlnou patosu. Tato subžánrová pluralita na jedné straně režiséru Jean-Françoisu Richetovi umožnila věrně popsat událostmi nabitě dvacetiletí Mesrinova života, ovšem zároveň kladla na tvůrce vysoké nároky, kterým se ne vždy dařilo dostát. Především první část dilogie s výjimkou kanadské sekvence nepřevyšuje obvyklý žánrový průměr; jednotlivé scény, zpočátku jen volně provázané, se rozpadají, jsou ploché a inscenačně

nebo alespoň závan nevšedního, dramatického života. Mesrine, který ve svých jednačtyřiceti letech napsal autobiografickou knihu *Instinkt smrti* (L'Instinct de Mort), čímž definitivně upevnil svou pověst lupiče-aktivisty, se tak v očích mnohých stal legendou, vyjadřující dobový levicový odpor vůči systému (vězeňskému i kapitalistickému). Toto vnímání se bohužel nevyhnulo ani autorům filmu.

Ačkoli *Veřejný nepřítel* postrádá výraznější psychologický rozměr – důvody Mesrinova pozdějšího násilnického chování jsou pouze na začátku letmo naznačeny jeho přítomností u brutálních výsledků během vojenské služby v Alžírsku – lze si v průběhu filmu sestavit jeho portrét. Je to portrét charismatického bonvivána, neotřesitelně sebevědomého, velkášského a bezohledného, který

Povánoční pašije podle Mesrina. Foto outnow.ch

roku 1998 získal cenu v Cannes, *The Krays* (1990) o bratřích z londýnského East Endu nebo *Drsnák Chopper* (2000) o australském kriminálníkovi, jenž se podobně jako Mesrine proslavil svými knihami.

Inovací není ani stylizace celého filmu do retro atmosféry šedesátých a zejména sedmdesátých let, z čehož už úspěšně těžil předloňský *Americký gangster* (A2 č. 2/2008) nebo *Zodiac* (A2 č. 28/2007). A dokonce ani svou, v dnešní době neobvyklou čtyřhodinovou stopáží nepřináší *Veřejný nepřítel* nic nového, pouze navazuje na výraznou epickou tradici Coppolova *Kmotra* (1974) nebo Scorseseho *Kasina* (1995). Dílo se odlišuje především množstvím subžánrů, které se režisérovi podařilo do relativně jasně definovaného rámce žánru krimi vměstnat. Film jako by na několika místech začínal znovu, pokaždé s trochu odlišnou zápletkou – a tak se nám nabízí nejprve klasický příběh o počátcích „kariéry“ mladého Mesrina (Vincent Cassel) pod patronací zkušeného mafiána Guida (Gérard Depardieu ve zřetelné aluzi na Coppolova Marlona Brandu), brzy poté potká svou dočasnou společnici v lásce i zločinu Jeanne Schneiderovou (Ceciel de France), a když řádění této dvojice ukončí americká policie, na řadu se dostává vězeňské drama.

mnohdy připomínají mnohem lepší varianty, které jsme viděli v jiných filmech. Zato druhý díl je nadprůměrný, i proto, že se soustřeďuje pouze na období šesti let, má spád i napětí a o něco plastičtější rozehrává vzájemné vztahy postav i Mesrinovy údajné politické aspirace. Richetův pokus o krimifresku svou odvahou jistě vzbuzuje sympatie, nicméně přinejmenším polovinu z celkových čtyř hodin přináší spíše zklamání.

Pašije podle Mesrina

Otázka, která nakonec ve vztahu k tomuto filmu vyvstává nejvíce, se týká něčeho zcela jiného než tématu zločinu a trestu, jak bychom vzhledem k žánru čekali. Richetův film totiž ukazuje na archetypální potřebu hrdinských vzorů, kterou navzdory své postmoderní skepsi ani naše západní kultura nedokáže vytěsnit. Není vůbec náhodné, že ve stejné době se značné pozornosti dočkaly i další filmové životopisy politických aktivistů nebo teroristů, ať už je to *Der Baader-Meinhof Komplex* (2008) nebo britský *Hunger* (2008).

Tak jako středověk nemohl existovat bez svých světců, i velká část dnešních Euroameričanů, žijících nenápadně kancelářské životy, hledá vzory, s nimiž by se mohla pozitivně identifikovat; vzory, jež přinášejí výjimečnost pevného přesvědčení, nezlomnosti

jako by navazoval na určitou tradici lupičů-hrdinů, jimž přese všechno držíme palce. Svou vitalitou i nasazením (které svou skutečnou fyzickou transformací připomene de Nira) Cassel navenek skvěle ztvárňuje člověka chameleona, který musí být stále v pohybu, ale pod módně proměnlivou vizáží se k žádným skutečně vnitřním motivacím nedostaneme. Ve chvíli, kdy film začíná nabírat zřetelné politické přesahy, jsme svědky brutální Mesrinovy smrti. Poslední ikonograficky velmi sugestivní záběr v detailu ukazuje Mesrinovu krystalovskou zarostlou tvář, po jejíchž vlasech a vousech stékají kapky krve. Tím je celá legenda znovu – po kolikáté už? – završena a posvěcena. Jacques Mesrine pantheon hrdinů neopustí.

Autor je kritik, dramaturg a redaktor nakladatelství Labyrint.

Veřejný nepřítel č. 1 a Veřejný nepřítel č. 1: Epilog (Mesrine: L'Instinct de Mort a L'Ennemi public no. 1).

Francie/Kanada/Itálie 2008, 113 min., 132 min.

Režie Jean-François Richet, scénář Jean-François Richet a Abdel Raouf Dafri, kamera Robert Ganz, hudba Marco Beltrami. Hrají Vincent Cassel, Cécile de France, Gérard Depardieu, Gilles Lelouch, Ludivine Sagnierová, Roy Dupuis, Mathieu Amalric, Gérard Lanvin, Samuel Le Bihan ad. Premiéra v ČR: *Veřejný nepřítel č. 1*: 11. 12. 2008; *Veřejný nepřítel č. 1: Epilog*: 1. 1. 2009.

Potajmu ukradený slon

Kresby Tomáše Smetany

Pod názvem Jako žlutá lilie vystavuje v Praze své novější kresby mikrotužkou a pastelkami autor, který se učil trpělivosti a přesnosti mimo jiné při úpravě nápisů na hrobech.

MILOŠ DOLEŽAL

Komorní výstava kreseb Tomáše Smetany (1960) v pražské Galerii České pojišťovny představuje portréty a zátiší trpělivě umanutého autora. Kresebná virtuozita, fascinující fotografická přesnost detailů a soustředivá až řeholní posedlost při znovuoobjevování předmětného světa je ústředním znakem jeho rozměrných i drobných kreseb z uplynulé dekády. V posledních dvou letech navíc Smetana prohrál svá černobílá seskupení a zákoutí barvou pastelek. Jeho mikrotužkové a pastelkové kresby, skládané z tisíců tenkých čar, šrafů a plošek, jsou znakem posedlého ohledávání nejbližšího okolí, světelných účinků a současně i zklidňované mysli. Výsledku se autor dobírá pomalu a důkladně. Ostatně se jeden čas živil (v roce 1985 dokončil studia na AVU, nicméně prošel řadou zaměstnání) jako písmomalíř a opravoval nápisy na hřbitovních náhrobcích, což vyžadovalo nejen zručnost, ale také nevšední míru soustředivé energie.

Paměť předmětů

Výstava nabízí několik rozměrných portrétů mužů, prokreslených a zachycujících celou figuru i minuciózně zpracované dekorativní pozadí. Smetana v nich pozoruhodně pracuje s bohatou škálou šedé barvy a s modelací oblečení. Těžištěm expozice jsou však zátiší. Těm se věnuje řadu let, důmyslně je staví i komponuje; čím jsou důmyslnější a tvarově bohatší, tím se mu stávají větší výzvou. Z květín si vybírá ty nejsložitější. Anthurie, kala a lilie mají ušlechtilý, archaický květ, nesou v sobě i jistý dekadentní tón. A pak jsou v zátiších přítomny dózy s vodou, skleničky s bohatým brusem, pohlednice a obrázky antického i moderního umění, fotky přátel, lesklý hrnec a především zrcadla a zrcátka různých velikostí. V nich se odrážejí nejen předměty, ale i místnosti, okna a často i sám kreslíř. Na Smetanových kresbách potkáváme tajemné vermeerovské detaily, průniky násobených odrazů, dopady a průtoky světla, odlesky zrcadlících se ploch a optické klamy (na plášti i v nitru lesklého hrnce se odráží místnost, současně se hrnec objevuje v zrcadle, kde se znovu zračí místnost, ale již v opticky posunutém, bizarním pohledu). Jako bychom byli svědky vynořování hloubky předmětů, jejich plnější existence. Ty věci mají svou historii a dotýkali se jich lidé blízce autorovu srdci. Tomáš Smetana své kresby

doprovází drobnými deníkovými zprávami, z nichž se dozvídáme, kdy a kde dílo vzniklo, za jakých okolností („Omylem jsem dostal celou dávku neuroleptika Moditen, i když patnáct let dostávám jen půlku“), kdo je portrétovaný, a především historii předmětů. Můžeme číst, že ve středu zátiší leží „brýle dědečka – evangelického faráře“, že kubistický stůl a židle jsou „po tetě Vlastě z Přerova“, plyšový „potajmu ukradený oranžový slon [je] dcery Antonie“, že hrnec pochází z pozůstalosti babičky Taťány; že autor kreslil v Hořejšíně, v rozličných pražských bytech nebo v Bradyho domě v Novém Městě na Moravě, kde dnes žije.

Věci jsou struktury

V zátiších kreslených v Bradyho domě se často objevují dětské hračky pohozené na stolu či na polici. Zapomenuté po dětech, které vyběhly kamsi ven nebo usnuly vedle v ložnici. Můžeme si nad nimi vybavit některé z teskných Andersenových pohádek, ale také připomenout osud židovské rodiny Bradyů (manželé s dětmi Jiřím a Hanou), jež v domě žila a za války byla deportována do Osvětimi. Celý příběh rodiny a doličného předmětu (kufru z transportu) líčí kniha *Hanin kufřík* (Portál 2003). I tady jde o předmět, který se stal svědkem, vedle jména jediná doličná památka po zavražděné.

S francouzským fenomenologem Merleau-Pontym si před kresbami Tomáše Smetany říkám, že „věci jsou struktury, členitosti, hvězdy našeho života, nikoli však před námi (...)“, nýbrž tak, že krouží kolem nás“. Vynořují se z minulosti a vlamují se do naší přítomnosti. S enigmatickou naléhavostí.

Autor je básník a redaktor Českého rozhlasu 3 – Vltava.

Tomáš Smetana: Jako žlutá lilie. Galerie České pojišťovny (Spálená 14, Praha 1), 5. 12. 2008 – 18. 1. 2009.

Tomáš Smetana: Anthurie, Vilhelm Hammershoi a E.S.B. na zrcadle, 2005

Případ Bonjour, Rusko

Německý příklad sponzorské uzurpace

Donátorská firma E.ON s tichou podporou města Düsseldorf kreativně zasahovala do práce kurátora velkého muzea. Postižený zveřejnil svou kauzu až po dvou letech – v době, kdy donátorství přestává být z ekonomických důvodů v módě. My můžeme zůstat klidní, ČEZu patrně nic podobného nehrozí.

ČESTMÍR LANG

Francouzský kunsthistorik Jean-Hubert Martin byl v letech 1987–91 ředitelem Národního muzea umění Afriky a Oceánie v Paříži a poté i šéfem Národního muzea moderního umění na pařížském Trocadéru. V roce 1989 kurátoroval v Centre Pompidou památnou výstavu *Kouzelníci země* (Magiciens de la terre), která vzbudila ojedinělým výběrem uměleckých děl velký ohlas i diskusi. Krédem prezentace byla Martinova teze, že „sto procent výstav v západních centrech opomíjí tvorbu osmdesáti procent umělců z jiných oblastí a kontinentů“. Pro výstavu vybral stovku umělců z celého světa. Polovina jich byla ze západních center světového umění – ze Spojených států a západní Evropy – druhou polovinu, k níž patřil i český umělec Karel Malich, tvořilo umění z tzv. okrajových oblastí (z východní Evropy a ostatních kontinentů). Při výběru prací se Martin řídil pouze „vlastní vizuální a senzuální zkušeností“. V roce 1999 přijal nabídku k vedení muzea Kunstpalast v porýnském Düsseldorfu, města s nejproslulejší Kunstakademii na německé půdě, z níž vyšli Joseph Beuys, Gerhard Richter, Sigmar Polke, Georg Baselitz, Markus Lüpertz, Jörg Immendorff a řada dalších mezinárodně známých umělců. Kunstpalast, muzeum s velkou tradicí (založené jako galerie malby v roce 1846), přesídlil ve dvacátých letech do rozsáhlé budovy na rýnském nábřeží a zaměřil se na kompletní sbírky výtvarného i užitého umění.

Revitalizace velkého muzea

Po založení evropsky známých muzeí Kunstsammlung K20 a Kunstsammlung K21 v osmdesátých a devadesátých letech bylo Martinovým úkolem obhájit pozici Kunstpalastu ve volné soutěži s veřejně financovanými sbírkami. Město Düsseldorf se totiž rozhodlo financovat Kunstpalast napůl z veřejných

Edouard Manet: Na baru (Bouillon), 1878

prostředků, napůl sponzorováním třemi velkými koncerny E.ON, Evonik a Metro. První housle ve sponzoringu hrál výrobce a distributor elektrické energie E.ON, spoluzodpovědný za to, že ceny elektriny v Německu patří k nejvyšším v Evropě.

Martin už jednou z prvních velkých výstav, nazvanou *Oltáře: umění k pokleknutí* (Altäre: Kunst zum Niederknien, 2001), naznačil, že hodlá pokračovat směrem, kterým kurátoroval výstavu *Kouzelníci země*, a spolu se západním uměním paralelně prezentovat i umění jiných kontinentů. Výstava představila kulturní objekty a oltáře kultur z pěti světadílů, které nebyly vybrány etnograficky, ale s ohledem na jejich emotivní sílu. Martinovy

Michail Vrubel: Šestikřídlý seraf, 1904

další výstavy, jako *Dalí a magie mnohoznačnosti*, *Antonín Artaud*, *Současné africké umění*, *Dubuffet a l'art brut* vzbudily ohlas i za hranicemi Německa. Kunstpalast se pod Martinovým vedením stal nejatraktivnějším místem pro typ progresivních výstav nejen v Porýní, ale i v celé západní části Německa. V roce 2006 podal Martin překvapivě a bez udání důvodu výpověď.

Jistý pan Middelschulte

Teprve nyní, po dvou letech, se Jean-Hubert Martin rozhodl prolomit své mlčení v souvislosti se svým náhlým odchodem z düsseldorfského Kunstpalastu. V rozhovoru pro deník Süddeutsche Zeitung poskytl pohled do zákulisí sponzoringu umění firmou E.ON, jak si ho představoval její odborný referent pro kulturu Achim Middelschulte. I když měl Martin oficiálně volnou ruku v koncepci výstavních projektů, zasahoval Middelschulte několikrát přímo do programu, zabránil několika plánovaným výstavám a sám proti vůli ředitele muzea prosadil přehlídku *Bonjour, Rusko. Francouzská a ruská mistrovská díla let 1870–1925 z Moskvy a Petrohradu* (Bonjour Russland. Französische und Russische Meisterwerke von 1870 bis 1925 aus Moskau und St. Petersburg, 2007–08). Ještě v době přípravy této show podal Martin výpověď a nedlouho poté přijal nabídku kurátora moskevského bienále umění.

Martin popisuje Middelschulteho chování následovně: „Pan Middelschulte na mne mnohokrát naléhal, že výstava *Bonjour, Rusko* se z důvodu předpokládaného enormního ohlasu diváků musí udělat. Pro mne nepřicházela v úvahu, protože šlo obrazy z Ermitáže a z Puškinova muzea, které byly od konce sedmdesátých let v západní Evropě a zejména v Německu už mnohokrát ukazovány. Middelschulteho jediným argumentem bylo, že se jedná o špičková díla 19. a 20. století, a že já musím v textu pro katalog jen najít odůvodnění pro takovou show. Prostě jsem od něho dostal úkol tuto repetici kunsthistoricky podložit a legitimovat. Middelschulte měl od düsseldorfského starosty volnou ruku. Takže v Düsseldorfu neexistovala žádná instance, u níž bych mohl podat stížnost.“

Nová zkušenost

Martin nezatajuje, že kompetence Achima Middelschulteho v oblasti umění nesahala

dál než k Van Goghovi a impresionistům. Zajímala ho jen klasická moderna a jeho představy o umělecké svobodě zůstaly na úrovni první poloviny šedesátých let minulého století. Například Martinem navrhovanou výstavu renomovaného soukromého sběratele Olbrichta, která se rok poté konala ve Folkwang museu v Essenu, odmítl Middelschulte tvrzením, že v této kolekci je „příliš mnoho sexu a dalších věcí, které nemůže snést“. Proto se výstava nesměla konat.

Vrcholem skandálního chování byl Middelschulteho přístup k objektům z výstavy *Oltáře: umění k pokleknutí*, realizované ještě před jeho nástupem do funkce kulturního pověřence. Několik oltářů muzeum zakoupilo a skladovalo je za malý poplatek u soukromé firmy. Když Middelschulte kontroloval výdaje muzea a narazil na tuto položku, rozhodl se, že oltáře nechá spálit, aby ušetřil náklady za jejich skladování. Tomuto kroku Martin naštěstí zabránil.

Dovětek

Výstavu *Bonjour, Rusko* uskutečnil Martinův nástupce Beat Wismer, dosud málo známý ředitel muzea Kunsthaus ve švýcarském Aargau, který byl do funkce Martinova nástupce vybrán firmou E.ON. Po masivní tiskové kampani, mimo jiné i s dvojstránkovým textem v největším německém bulvárním listu Bild Zeitung, navštívilo výstavu 250 tisíc diváků. Middelschulteho zamýšlený cíl zajistit ziskem z výstavy celý roční rozpočet muzea Kunstpalast však předpokládal nejméně půlmilionovou návštěvnost. Bonne nuit, Monsieur Middelschulte!

Autor přispívá do kulturních příloh MF Dnes, do Filmu a doby, Reflexu a polského týdeníku Polityka.

Le Chèque Déjeuner

motivační programy pro
firmy a zaměstnance

Znáte to. Někdo si jde rád po práci zaplavat do bazénu, jiný si chce užít cestování a poznávání nových lidí, někdo se touží jazykově vzdělávat, jiný možná potřebuje komerční zdravotní péči a další se věnuje kultuře.

Jak to ale udělat, aby všichni byli se svoji odměnou spokojeni a mohli ji využívat podle svých potřeb?

Řešením je UNIŠEK+!

Právě poukázku UNIŠEK+ je možné využít v několika oblastech a široké uplatnění nabízí také v oblasti kultury. Akceptuje ji mnoho kulturních zařízení po celé České republice – kina, divadla a na řadu kulturních akcí za ni lze pořídit vstupenky v předprodejích!

UNIŠEK+ lze uplatnit v těchto oblastech služeb:

- Kultura (kina, divadla, předprodeje vstupenek)
- Sport (fitness, bazény, sportovní centra)
- Zdravotní péče (lázně, zdravotnická zařízení, lékárny)
- Vzdělání (počítačové a jazykové kurzy, autoškoly, vzdělávací centra) ale také
- Dovolená (cestovní kanceláře, hotely v ČR, lázně)

Celorepubliková síť smluvních provozoven se neustále rozšiřuje

UNIŠEK+ - zaměstnance potěší, zaměstnavateli ušetří!

Hlavní výhody poukázky UNIŠEK+:

- zvyšuje reálný příjem zaměstnanců, šetří náklady zaměstnavatelů (úspora až 40 % nákladů)
- nepodléhá dani z příjmu
- nevztahují se na ni odvody na sociální a zdravotní pojištění
- výběr uplatnění dle přání obdarovaného - skutečný dar

Kompletní seznam ze široké nabídky poskytovatelů různých druhů služeb po celé České republice akceptujících kupony UNIŠEK+ najdete na **www.seky.cz**

Le Chèque Déjeuner, s. r. o. | Kotorská 16 | 140 00 Praha 4
telefon **261 210 367-9** | fax **261 210 366** | e-mail **klientskeodd@seky.cz** | web **www.seky.cz**

420PEOPLE v Arše střídavě úspěšní

Nové choreografie evropské taneční skupiny

Nová taneční skupina 420PEOPLE s kořeny v České republice si dala jméno podle volačky z ciziny domů. A doma nyní představila díla Václava Kuneše, Toma Rychetského a Ohada Naharina. Naplnila očekávání?

NINA VANGELI

Jádrem skupiny 420PEOPLE jsou tanečník a choreograf Václav Kuneš, tanečnice Nataša Novotná (oba bývalí členové Nederlands Dans Theater Jiřího Kyliána, viz A2 č. 42/2007) a produkční Ondřej Kotrč. Na jejich novou premiéru v pražském Divadle Archa se čekalo ze dvou důvodů – jednak se zvědavostí, kam se vyvíjí taneční myšlení Václava Kuneše, jednak proto, že v rámci večera měl být uveden duet proslulého izraelského tvůrce Ohada Naharina.

Pod vlivem vysokého napětí

Výsledek je povzbudivý. Choreografický rukopis Václava Kuneše se za celý rok zřetelně posunul směrem k aktuálnějšímu tanečnímu jazyku. Choreografická výpověď je

ze sna vplují znovu po paměti do denního proudu tance. Dozvídáme se od nich, že trans je rubem tance, a když na to přijde, je blíže, než bychom si byli mysleli.

Zdá se, že touto choreografií Václav Kuneš osvobodil svou živelnost a spolu s ní i živelnost tanečníků. Mohl se opřít o silné fyzické charisma a taneční magnetismus Francesca Nappy a Nataši Novotné, kteří vzali dílo evidentně za své. Šťastně se vyhnul banalitě explicitní erotiky. Dýchaje spolu s tanečníky, prokreslil dynamické kontrasty a odstíny, které jsou živou mízou každého tance. Úplně mezi ně nezapadá třetí tanečník, Milan Odstrčil. Jeho taneční kvality jsou ovšem nesporné, z otoček létají kovové piliny, on se však nedokáže zpřítomnit na jevišti tak jako

trilogie, nedostal se však tak daleko jako *Golden Crock*. Téma je vágní, taneční slovník vcelku obligátní, celkový dojem unylý. Přispělo k tomu i svícení, zanechávalo (ostatně ve všech dílech večera) drobnou pachutí hororu vacui, prostor se choreografům poněkud světelně vymyká a teskní...

Pohyby rozlezlé jak ještěrky

Unyle působila i nová choreografie Toma Rychetského. Tento senzitivní tanečník a choreograf s těžkým emotivním jádrem, zabarvený melancholicky, vzbudil velkou pozornost některými svými díly (*Bezpředmětná křehkost*, *Nanopicture*), ale teď se nějakou dobu nemůže „nahodit“. Prozatím mu nepomohlo ani příbuzné prostředí 420PEOPLE. Užíral se ve svém sóle *5 kroků k tobě* sám, jakkoli s vidinou Nataši Novotné zjevující se na periférii jeviště. Jeho samotu nezrušila ani vizualizace pohyblivých promítaných stuh, které koupaly osamělého tanečníka v bílých vlnách, přesto mu však neměly co říct. A tak tři body – tanečník, nehybně putující tanečnice a virtuální řeka – zůstaly nepropojenými prvky. Nemůžeme se proto dočkat dalšího slova Toma Rychetského.

Nové (malé soukromé) *Bolero* Ohada Naharina, hudebně zmutované syntezátorem, je originální odpovědí na výzvu Ravelova kultovního opusu. Choreografové zpravidla využívají při studiu tohoto díla kolektivní dynamiky souboru. Zde stojí za celý svět dvě dívčí tanečnice, dvě dvojnické bytosti v černých šatech, ožehnuté z jedné strany fialovým, z druhé brčálově zeleným reflektorem, jako by je vystínoval Egon Schiele – skvělé Nataša Novotná a Rei Watanabe.

Celé by to mohl být jemný taneční vtíp, kdyby to nebylo zároveň tak detailně propracované. Od tanečnic to vyžaduje velkou inteligenci a smysl pro pointy – artikulovat s přehledem sofistikovanou Naharinovu ironii a přes veškerý humor a podsaditost pohybu si uchovat i jakési nedotčené tajemství kněžek. Tančí se tu dvojnickými synchronizovanými pohyby, které se čas od času rozlezou jako ještěrky, to vše v reakci na stejně rozeklaný jazyček hudby. Směry a protisměry, pohybová překvapení a taneční zcizovávky. Jestli Chaplin vytýčil pravidlo „každou minutu jeden gag“, tady je po deseti vteřinách. Na závěr se hudba prolákne jako voda z rozbitého radiátoru. A tanečnice? Myslí si své...

Autorka je taneční publicistka.

420PEOPLE – On an Even Keel, Golden Crock, 5 kroků k tobě, Bolero. Choreografie Václav Kuneš, Tom Rychetský, Ohad Naharin. Premiéra 7. 12. 2008 v Divadle Archa v Praze. Psáno z reprízy 9. 12.

Václav Kuneš a Rei Watanabe tančí v duetu On an Even Keel skupiny 420PEOPLE. Foto Srdan Stanojević

nyní strukturovanější, začala být živou tkání, která reaguje stejně účelně jako spontánně. Novinka pod názvem *Golden Crock* (Zlatý křáp?) pro tři tanečníky přinesla zajímavý choreografický materiál. A slova křáp – střep – třepení – třesk – třes – třesnění – trs – torze – zkrut by nás vskutku mohla tímto tancem provázet. Taneční proud se co chvíli začne rozkládat jako energetické spektrum, lámat se, praskat a chvět. Tanečníci se ocitají jakoby pod vlivem vyššího napětí, nejsou to už oni, kdo vede pohyb, ale pohyb vede je – či spíše třas než pohyb; třas, uhrnutí, uštknutí. Ocitají se na zápraží transu a pak se zase vzpamatují a jako náhle probuzení

jeho kolegové. Nemá v sobě dostatečnou asertivitu, je příliš vstřícný, jde jim oběma z cesty, což ho lidsky ctí, ale jeho dráp pak ve výsledku schází. Možná vztahová struktura se tak ředí, ředí se možné drama. Vinu však s ním sdílí i choreograf, neboť ho občas nechává na holičkách na okraji dění. A tam také občas autorsky sleví, nechá tanečníka udělat něco tuctového, formálního. Jelikož je ale choreografie živý útvar, tato rána (ostatně nepříliš vážná) se může časem zacelit.

Jinou novou choreografií večera, duetem *On an Even Keel*, navázal Kuneš na předchozí *Small Hour*. Provedl ho sám s tanečnicí Rei Watanabe. Kus má být další částí zamýšlené

Rekviem za parazita

Stav hudebního průmyslu v USA

Hudební průmysl je v krizi a nacházel se tam již před halasným přiznáním hospodářské krize v USA. No a co?

THOMAS BEY WILLIAM BAILEY

Když bylo začátkem prosince oficiálně oznámeno, že americká recese je skutečností už od roku 2007, jen se potvrdilo to, s čím se lidé z hudebního byznysu potýkají již léta. Ostatně, v katalogu společnosti Disc-Makers, která se zabývá výrobou, rozmnožováním a masteringem kompaktních disků

pro nezávislé hudebníky, jsem již několik měsíců před „oficiálním“ ohlášením krize objevil nabídku zboží se svůdným a zároveň děsivým názvem *Recession Buster* (Krotitel recese). Hudebníci – především ti, kteří ořou nevďěčnou líchu indie scény – jsou si dobře vědomi své role v americké společnosti i toho, že jejich už tak nejistá občanská zaměstnání budou mezi prvními, která naplno se rozběsnivší deprese smete. Není divu, že jsou zahořklí: živost a eklekticismus americké hudby jsou často prezentovány jako důkaz jedinečného postavení Spojených států ve světě, přičemž si hudbu takto do úst berou neokonzervativci i levicoví aktivisté. Nadšení těchto „vyslanců a propagátorů“ americké kultury s prohlubováním krize kvapně ochabuje a hudebníci – oběti spartánského „esencialismu“ – jsou vystrkováni na mráz, zatímco tak „stěžejní“ záležitosti jako výzbroj pro několik okupací jsou nadále vyráběny strhujícím tempem. (Dodávám, že bilion amerických dolarů, které tyto vojenské akce stály, uvádí coby jeden z klíčových důvodů krize opravdu málokdo.)

Krize? Už dávno!

Hudební průmysl si vlastními obdobími krize prošel už dávno, i když z důvodů, které mají máloco do činění s globální ekonomikou. Například v osmdesátých letech udával jedenáctiprocentní pokles zisků. Důvodem byla neschopnost udržet krok s hojností nových přístupů k hudbě, které byly nakonec ledabyle shrnuty pod neonový nápis *nová vlna*. Z nějakých důvodů měl pokles hudebního průmyslu od roku 2000 pořádný náskok před globální recesí – prodej kompaktních disků od přelomu milénia klesl o 36 procent. Klíčové figury hudebního průmyslu si opět na chvíli zdřímly.

V hudebním průmyslu se vyskytuje řetězec dopravující nahranou hudbu od výrobce k posluchači: výrobci hudebních nástrojů, hudebního softwaru, zaměstnanci nahrávacích studií i vydavatelství, promotéři, zaměstnanci lisoven alb a další myriáda lidí. Jako každý etablovaný byznys může i hudební průmysl svou krizi rozšířit na jiné komerční sektory. Ovšem na rozdíl od většiny komerčních odvětví (například zle zkoušeného automobilového průmyslu) je Damoklovým mečem denně se kývajícím nad hudebním průmyslem možnost konzumenta získat konečný výrobek zdarma, bez tíživého rizika právních opletaček. Alespoň lobbisté sdružení RIAA (Recording Industry Association of America – Americké sdružení hudebního průmyslu) by nám tuto představu rádi vsugerovali. Připočtete, že každý muzikant se slušným připojením k internetu je schopen digitálně distribuovat a propagovat svou hudbu (a udržet si tak přinejmenším polovinu tantiém), a spousta článků výše popsaného řetězu najednou patří do starého železa.

Kolaps? Hurá!

Ve světle nedávného skandálu kolem možné „dražby“ někdejšího senátorského křesla prezidenta Obamy nejvyšší nabídce asi v nejbližší době nebude snadné používat vedle sebe slova „neúplatnost“ a „Chicago“. Právě v chicagském zvukovém inženýroví Stevu Albinim ale máme alespoň jeden příklad muže, který, jak se zdá, nenamířil svou motivaci jen k zisku. Kurážný mistr *indie* způsobu života popírá tradiční roli hudebního producenta coby parazitického „gurua“, hledajícího způsob, jak si přivlastnit autorství plodů tvrdé práce skupiny, a klientům svých studií Electrical Audio účtuje podle jejich platebních schopností. Možná i tato skutečnost ovlivňuje jeho názor na to, jak ekonomická vřava změní hudební průmysl: veleúspěšní altrockoví Radiohead jsou pro toho-

to muže zdánlivě divným spojencem, Albiní však oceňuje strategii, kterou uplatnili při prodeji svého předložského alba *In Rainbows* [recenze A2 č. 46/2007 – pozn. red.]. Skupina dala fanouškům možnost si album stáhnout a zaplatit za něj to, zač podle nich stojí, což je na umělce postavení Radiohead každopádně radikální krok. Už coby přispěvatel hudebních fanzinů Albiní varoval před sklonem vydavatelských majors vměšovat se do tvůrčích vizí hudebníků pod praporem falešných představ o povaze trhu. Možná proto, že dokáže rozpoznat rozdíl mezi přežitím hudby a přežitím hudebního trhu, nedělá Albiní z úpadku toho později jmenovaného velkou událost:

„Podle mého názoru velké vydavatelské instituce a s nimi celá infrastruktura profesionální mainstreamové hudby v současné době kolabují... hudba se šíří milionem ‚bezplatných‘ trhů a pro skupiny je čím dál snazší získat si publikum vlastními silami, bez jakýchkoliv administrativních vměšování. (...) Kolaps hudebního průmyslu je ve skutečnosti úžasným pokrokem. Neefektivní, parazitní části průmyslu odumírají, zatímco části, na nichž záleží – vztah kapel s publikem –, jsou přímější a výhodnější.“

Má kapela, má církev

Na otázku, lze-li při tomto kolísání průmyslu vůbec očekávat zisk, Albiní krátce odpovídá, že peníze by při tvorbě kvalitní hudby přece neměly být hlavním motivem. Málokdo se podaří hrát profesionálně a ne každý, kdo tvoří hudbu, přece usiluje o kariéru placebného hudebníka. Ty, kdo přece jen touží po nějakém příjmu z činnosti, kterou milují, ale Albiní uklidňuje, že „přece existuje spousta způsobů, jak budovat vztah kapely a publika, a každý z nich má nějaký komerční potenciál. Místo soustředění se na jednu podivnou věc, prodej ‚produktu‘, totiž nastane zlatý věk skupin, které si přirozeně vybudují vlastní, jedinečné publikum, jež bude účastno jejich příjmu po celou dobu jejího trvání... podobně jako nyní lidé podporují církev nebo sociální organizace.“

Albiního tvrzení, že lidé budou hudbu vnímat jako manifestaci ideologie spíše než jako čirý zábavní produkt, je podloženo mnoha důkazy. Mnoho nezávislých „kultovních“ skupin má své podporovatele, kteří každou novou desku svých oblíbenců vnímají jako další část psycho-spirituálního osvětového procesu a dychtivě skupují všechny limitované edice nahrávek hned poté, co je ohlášeno jejich vydání. Publikum úspěšných nezávislých hudebníků je možná výrazně menší než to, jaké si přejí získat vydavatelští majors, ale jak říká Albiní, je to publikum, které se „svým“ umělcem patrně zůstane i dlouho poté, kdy si získal jeho srdce a mysl, obzvláště sděluje-li svým dílem víru a přesvědčení, které nikdo jiný neartikuluje. Bude-li tedy někdo psát epitaf mainstreamovému hudebnímu průmyslu, měl by zdůraznit, že zmíněný průmysl nebyl oslaben rozšířením internetovým pirátstvím a recesí, nýbrž sám sebe pomohl poslat do starého železa tím, že vytvořil armádu prostředníků mezi umělci a jejich publikem. Takto vzniknuvší bariéra totiž bránila vzniku hlubších a smysuplnějších vazeb.

Autor je hudebník a publicista.

Přeložil Petr Ferenc.

Steve Albini. Foto soundonsound.com

Česká kancelář programu Evropské unie Culture vyhláší výběrové řízení na obsazení pracovního místa odborné pracovníce/odborného pracovníka.

- Požadavky:**
- výborná znalost anglického jazyka (znalost dalších jazyků – francouzština, němčina – vítána)
 - orientace v kulturní oblasti
 - znalost problematiky Evropské unie
 - znalost práce na PC
 - komunikativnost

Předpokládaný datum nástupu: únor 2009

Informace o programu Culture a činnosti kanceláře naleznete na www.programculture.cz; s případnými dotazy se obraťte na info@institutumeni.cz.

Svůj životopis a motivační dopis zasílejte do **23. 1. 2009** na výše uvedenou e-mailovou adresu, případně poštou na adresu: Česká kancelář Culture, Institut umění-Divadelní ústav, Celetná 17, 110 00 Praha 1.

Rudolfinum Jazz Orchestra

Pražský soubor pod taktovkou Marie Schneiderové

V Rudolfinu dirigovala své skladby nejlepší skladatelka a aranžérka světového jazzu.

VLADIMÍR KOUŘIL

Rudolfinum Jazz Orchestra (RJO) vznikl s představou postavit kvalitní jazzový orchestr schopný interpretovat novinky náročnějšího repertoáru a rovněž schopný provedení hudby předních světových autorů a aranžérů, nejlépe pod jejich přímým vedením. Po premiéře roku 2006, věnované inspiracím hudbou Jaroslava Ježka, a repríze následujícího roku se internacionální rozměr plánu naplnil v dokonalé míře až při nedávném koncertu osobní účasti Američanky Marie Schneiderové.

Tak trochu třetím proudem

Co je míněno náročnějším repertoárem jazzového orchestru? Zjednodušeně řečeno, obvykle skladby vymykající se zavedeným schématům písňového typu, skladby aranžérsky promyšleně propracované a současně zachovávající prostor sólistům. Repertoár může být tvořen tematickým blokem nebo se pohybovat na pomezí hudby mísící jazz s evropskými klasickými formami, jež na přelomu padesátých a šedesátých let dostala přízvisko *třetí proud*. Nemusí to však vůbec znamenat rezignaci na afroamerické znaky jazzové hudby, což dokazuje na špičkové úrovni už patnáct let právě Maria Schneiderová s vlastním orchestrem. Tento kompoziční a aranžérský koncept je trochu poevropštěnou syntézou forem jazzové tvorby a setkáváme se s ním už od dob swingových, včetně „černého“ Dukea Ellingtona či „bílého“ Gila Evanse.

V první půli večera zazněly tři premiéry. Milan Svoboda napsal skladbu *Ve znamení Střelce*, formálně rozšiřující *Znamení Střelce* ze stejnojmenného alba jeho kvarteta s hostujícím celistou Jiřím Bártou. Druhou byla skladba *Double Trouble* pianisty Karla Růžičky. Obě skladby zněly v duchu zkušených rukopisů svých tvůrců, působily kompaktně aranžérsky a daly příležitost několika sólistům, aby potvrdily Svobodovu šťastnou volbu při výběru členů orchestru. Autoři se rozhodně nemuseli před Marií Schneiderovou nijak rdít. Třetí premiéra byla ryze česká, neboť ta mezinárodní se udála na Broadwayi jako součást Let Freedom Swing – projektu trumpetisty Wyntona Marsalise a jeho Lincoln Jazz Centre už v říjnu 2004. Pianista Emil Viklický pro tuto příležitost napsal melodram pro dva recitátory a velký jazzový orchestr. Text je koláží textů Václava Havla: z otevřeného dopisu *Mezinárodním dnům svobody a lidských práv v Paříži* roku 1985, z citací vězeňských dopisů ženě Olze a úvah o mravním řádu a odpovědnosti člověka už z času prezidentského. Výsledek byl hudebně i textově velmi působivý, obzvláště pro posluchače, kteří s realitami Havlova života byli v minulosti sami konfrontováni. Osobně bych však hlasy světil někomu otlučenějšímu bývalým režimem, než byli zde angažováni Tatjana Medvecká a Jiří Lábus. Viklický hudbu podvědomě orientoval „postellingtonovsky“, což souviselo s určením pro Marsalisův orchestr. Všechny tři tuzemské skladby řídil dirigent Milan Svoboda a všechny splnily záměr repertoárové náročnosti pro tento orchestr, aniž by se vytratily strhující prvky vlastní jazzové hudbě.

Hlavní chod

RJO založili před dvěma lety Milan Svoboda a první trumpetista České filharmonie

Maria Schneiderová. Foto artscenter.org

Zdeněk Šedivý, patřící mj. od samého počátku k oporám Svobodova Pražského Big Bandu. Dechové sekce (4 trubky, 4 trombony, 3 lesní rohy, 6 saxofonů, flétna) tvoří hráči České filharmonie posílení zkušenými improvizátory jazzové scény dlouhodobě spolupracujícími v různých Svobodových seskupeních. Rytmika patří zcela jazzmanům – Jiří Šimek na kytaru, Filip Spálený na baskytaru, František Uhlíř na kontrabas, Karel Růžička a Milan Svoboda na klavír, na bicí Ivan Audes. Hlavními sólisty

večera byli saxofonisté Milan Krajíc a Rostislav Fraš, trumpetista Michal Gera, trombonista Přemysl Tomšíček, pianista Karel Růžička a kontrabasista František Uhlíř. Orchester zcela vyhověl požadavkům své příležitostné kapelnice a poslouchat skladby někdejší začky a asistentky slavného Gila Evanse byl zážitek pro každého, kdo má schopnost vnímat jazz s přesahem do aktuálních proudů. Maria Schneiderová je ve světě jazzu dnes nejuznávanější skladatelkou a aranžérkou, totéž platí o jejím orchestru. RJO pod jejím energickým a prožívajícím vedením předvedl skladby Wyrgly (z alba *Allegresse*, 2000), Coro Danca-do, Danca Ilusoria (obě z *Concert in the Garden*, 2004), Spartacus Love Theme (*Coming About*, autor Alex North, 1996, v reedici 2008) a Hang Gliding (*Evanescence*, 1994). Oč hůře se jí vyslovovala jména sólistů, o to viditelnější byla její spokojenost s hrou. Maria Schneiderová dokazuje, že uchopení tradice velkých jazzových orchestrů je trvanlivým podkladem nové tvorby, aby autor neztrácel vědomí souvislostí s historií a kořeny jazzu. Také iberoamerické prvky v jejích skladbách jsou spíše kořením než snahou vnořit se přímo do brazilských lagun. Její pozvání byla šťastná a poučná volba.

Autor je jazzový publicista.

Rudolfinum Jazz Orchestra. Dvořákova síň Rudolfiny, Praha, 9. 12. 2008.

hudební zápisník

Opičí král Darwin a popkulturní evoluce

ALEŠ STUHLÝ

Námlovky dvou zdánlivě neslučitelných hudebních entit, všežravého světa popkultury a dýchavičného operního majestátu, se v posledních letech dostaly do pozoruhodné fáze. Množí se případy respektovaných muzikantů-hledačů, kteří se odmítají spokojit

dobytými pozicemi na alternativní či mainstreamové scéně a pokoušejí se zjistit, zda jsou jejich ambice slučitelné s některým z historických žánrů.

Albarn: od Gorillaz k Monkey

Dva aktuální případy takového prolnutí spojuje osoba čínského operního vizionáře a režiséra Chen Shi-zhenga. V letech 2003–2005 s ním na třech kusech, spadajících do oblasti hudebního divadla, spolupracoval „mistr basu“ a obdivovatel všeho nemrtvého Stephen Meritt, frontman noise-popové kapely The Magnetic Fields, zatímco předloni proběhla v Manchesteru úspěšná premiéra opulentní cirkusové opery *Monkey: Journey To The West*, kde svůj talent naplno rozvinul pro změnu Damon Albarn.

Damon Albarn. Foto kulturisen.dk

Britský stylový eskamotér, lídr animované družiny Gorillaz, britpopových Blur a nejnověji také melancholických rockových kabaretierů The Good, The Bad & The Queen v opeře chytlavým způsobem zamíchal a protřepal prvky západní pop music a východní hudební tradice. Při skládání hudby k výpravné jevištní adaptaci známého spisu *Putování na západ* ze 16. století totiž dokonale využil tzv. čínskou pentatoniku (pětitónovou durovou stupnici), která dodala jeho eklektické muzice nádech orientální vznešenosti. To je dobrá cesta: zatímco na jevišti je divák unášen sofistikovanými projekcemi (evokujícími vše od videoher po plátna Salvadora Dalího) a výkony sedmi desítek maskovaných zpěváků, artistů a specialistů na bojová umění, zádumčivý světoběžník Albarn věští prostřednictvím své ladné kompoziční akrobacie éru nadcházející čínské dominance.

The Knife: přírodní výběr

Loni na podzim, tedy zhruba ve stejné době, kdy Albarnova hudba k zdramatizovanému „Opičímu králi“ vyšla samostatně na regulérním písňovém albu, definitivně vzdal realizaci své první opery *Prima Donna* kanadsko-americký písničkář Rufus Wainwright. Spolupráce s Lincolnovým centrem v New Yorku ztroskotala především na jeho touze napsat libreto ve francouzštině. Nemilou zvěst ale nedávno vystřídala zpráva, po níž nejeden fanoušek alternativní elektroniky (včetně autora Zápisníku) upadl štěstím do bezvědomí: k příležitosti 150. výročí vzniku slavného Darwinova spisu *O původu druhů* vznikne avantgardní opera, pod kterou bude podepsáno švédské duo The Knife. Je to už sice nějaký čas, co dala (tehdy vlastně prorocky) A2 sourozensce Dreijerovy na svou titulní stranu, ale úspěch jejich zatím posledního alba *Silent Shout* (2006), po němž se

severská dvojice uložila k dobrovolné tříleté hibernaci, setrvává v živé paměti.

The Knife byli osloveni dánskou multidisciplinární divadelní skupinou Hotel Pro Forma, jejíž v širokém smyslu slova nekonvenční nomádský charakter je v oblasti současného umění pojmem. Společnost, střídavě pracující pro muzea v rozličných koutech planety, proměňuje projekt od projektu koncept, místo i obsazení a každou novou performanci chápe jako nadstylový experiment ohybající pevné hranice mezi divadlem, operou, vizuálním uměním a koncertem. V podobném duchu by se mělo nést i zmíněné operní představení The Knife nazvané *Tommorow, in a Year*, jehož ideovým východiskem budou biologická pozorování, která dovedla Darwina ke studiu přeměn živočišných druhů a následnému definování teorie přírodního výběru.

Klíčové teze zakladatele evoluční biologie se adekvátně promítnou do vizuálního pojetí celé akce, jež má mít značně fragmentární povahu: představme si dílčí výjevy ze světa, který jako by byl důmyslnou, ničím nekrytou laboratoří. Výzkumnou, objevitelskou formu slibují i autoři hudby, Karin Dreijer Anderssonová a její bratr Olof, kteří ostatně nejraději vystupují v oblecích evokujících lékaře za dob morové epidemie (impregnované pláště a masky se zašpičatělým zobcem). Jejich partitura je psána pro tři zpěváky, z nichž každý si s sebou ponese zkušenost z jiného prostředí – elektronického popu, klasické opery i vokální performance – a každý bude zastávat jinou funkci/rolí.

Potenciální skepse, která by mohla podobně ambiciózní projekty provázet, není vzhledem k nasazení, múzičnosti a intelektuálnímu backgroundu zúčastněných příliš na místě. Podle všeho jsme totiž evoluci dospěli až do bodu, v němž se zrodila *pOpera*. A nový druh nám doslova roste před ušima.

Autor je příspěvatel Týdne.

Zítřka se bude šetřit všude

Podle všech indicií čekají kulturní oblast a veškerý „kreativní průmysl“ v příštích letech hubené časy, alespoň pokud jde o finance. Začalo to v Americe, pokračuje Nobelovou cenou a nepříjemné novinky má pro živé umění i české ministerstvo kultury.

JAN VÁVRA

Kulturní molochové a pořadatelé komerčních kulturních akcí jsou už nyní (alespoň v zahraničí) v nesnázích nebo krachují, český vývoj lze z prvních projevů potíží dobře odhadnout. Mají pravdu čelní představitelé Evropské unie, když sázejí na kulturu jako na možný motor vehiklu, který nás vyveze z krize ven?

První rány ve světě: opera, výtvarné umění, Nobelova cena

O skutečné krizi v kulturní sféře už lze hovořit v USA, kde je systém podpory umění postaven na tradici filantropie firem a jednotlivých dárců. V období finanční krize však soukromých dárců ubývá. Prezident Kennedyho centra ve Washingtonu a známý krizový manažer Michael Kaiser, který dokázal pomoci soukromých peněz uchránit od bankrotu například Royal Opera House v Londýně, k tomu uvádí: „Nikdo si zatím nedovede představit, kde se to zastaví. Dosud jsem dary a dotace neviděl nikdy klesat takovou rychlostí.“ (deník Baltimore Sun 23. 11. 2008) Ve Spojených státech už kvůli krizi padla první opera (v Baltimore) a další instituce jsou nuceny posouvat naplánované premiéry (například Washington National Opera nákladný Wagnerův *Prsten Nibelungův*).

Mění se také trh s výtvarným uměním. V proslulé newyorské aukční síni Sotheby's

sice v listopadu zlomili řadu rekordů v prodeji jednotlivých kusů, to zásadní ale zůstalo skryto: celkové výnosy aukce byly poloviční, než se čekalo. Řada děl van Goghových, Cézannových, Matissových, Monetových nebo Modiglianiho zůstala bez kupce. Je tedy zřejmé, že krize zatím nezasáhla extrémně bohaté zákazníky; přesto podle představitelů aukční síně (Daily Telegraph 17. 11. 2008) nastal čas přehodnotit ceny vzhledem k budoucí poptávce a kupní síle sběratelů.

Skutečnou pikantérií je ale Nobelova cena. Správci jmění Alfreda Nobela, jak o tom referuje deník Frankfurter Allgemeine Zeitung (9. 12. 2008), uložili obrovské základní jmění na nevhodný účet a příští rok hrozí, že reálná hodnota slavného ocenění bude ve výši dvou třetin současné ceny. Opakovala by se tak situace z dob obou světových válek a krize třicátých let minulého století.

České firmy jsou opatrné

Podobný neblahý vývoj v podpoře kultury ze soukromého sektoru lze očekávat v příštích letech také u nás, kde však kultura soukromého sponzoringu ještě ani nestačila vyklíčit. Mnoho firem s rozhodnutím, zda a koho podporovat, otálí víc než jindy – čeká na konečné hospodářské výsledky roku 2008, podle nichž uzpůsobí své marketingové plány na rok 2009.

To se týká například Karlovarských minerálních vod (KMV), a. s., výrobce minerálek Mattoni nebo Magnesia, které významně sponzorují prestižní kulturní akce, například Prague Biennale nebo soutěže Czech Grand Design a Magnesia Litera. Tisková mluvčí KMV Štěpánka Filipová k nadcházejícímu roku říká: „Aktuální ekonomická situace určitě ovlivní i marketingové výdaje naší firmy v roce 2009 a jejich strukturu.“ Na dotaz A2 na zvyšování nebo snižování výdajů

TIPY NA LEDEN

2

Projekt 100 ver. 2009

Patnáctý ročník Projektu 100 uvede 15. ledna do české kinodistribuce další dávku **klasických či alternativních filmových titulů**. Mimo jiné půjde o klasiku německého expresionismu **Upír Nosferatu** (1922) i její remake **Nosferatu – Fantom noci**, který v roce 1979 natočil Werner Herzog. Poctou německému expresionismu je i jediný současný snímek v přehlídce, argentinská **Anténa** (2007), stylizovaná jako kombinace raného filmu (černobílý obraz, absence mluveného slova) a nasáklá odkazy (dialogy psané přímo do filmového obrazu) a nasáklá odkazy k brakovému žánru a popkultuře (hrdinové tu bojují proti zloduchovi jménem Pan TV). Vedle **Sedmi samurajů** (1954), **Psycho** (1960) a **Rekviem za sen** (2000), které čeští diváci mohou dobře znát z DVD a televize, přehlídka uvede i dosud u nás obtížně sehnatelný celovečerní debut Jana Švankmajera **Něco z Alenky** (1987) a kreslenou adaptaci Orwellovy klasiky **Farma zvířat** (1954).

-at-

Mela mela melancholia

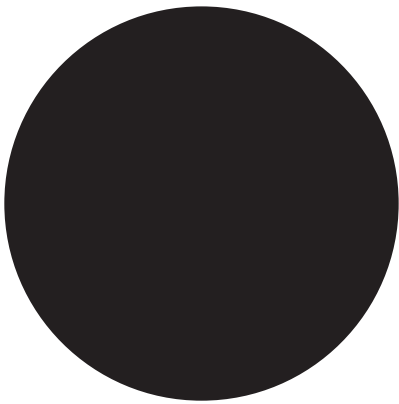
Melanchoholics vznikli na konci roku 2001 v Düsseldorfu.

Od svých počátků produkují pomalou temnou hudbu, již sami charakterizují jako „soundtrack ke stavům zoufalství, psychotickým euforiím a intoxikovaným pustinám“. Základ rozvláčných kompozic tvoří nízkofrekvenční elektronické drony, doplňované minimalistickou kytarou a baskytarou. Vedle ambientních a industriálně-noisových kořenů lze v jejich tvorbě vystopovat i vlivy postrockových experimentů a temnějších odnoží metalu. V současné době se snaží experimentovat také se zvukem akustických nástrojů (cello, akordeon), které mixují s terénními nahrávkami a zvuky různých amplifikovaných předmětů. V Česku se představí hned dvakrát, v jednom případě (Praha) jim bude předskakovat jednočlenný projekt **Selectone**, v druhém **Kaspar von Urbach. Chapeau Rouge** (Jakubská 2, Praha), v pátek 9. 1. ve 20.00, **Mr. Brown** (Sokolský ostrov 1, České Budějovice), v sobotu 10. 1. ve 20.00.

-pf-

7. – 21. ledna

Literatura

Vodka a nůž

Artur Becker, který se narodil roku 1968 v polsko-německé rodině v Mazursku, žije od roku 1985 v Německu. Píše romány, povídky a básně, je také činný jako překladatel. K jeho nejnovějším pracím patří romány Kinó Muza (2003) nebo Das Herz von Chopin (2006). Za své dosavadní dílo obdržel Cenu Adolberta-von-Chamisso pro rok 2009.

Ve svém posledním románu **Wodka und Messer**. Lied vom Ertrinken (2008) vypráví Becker o cestě hlavního hrdiny, který se po dvaceti letech v Německu vrací do své původní vlasti. V Polsku, u mazurského jezera Dąbaj, kde vyrostl, se setkává s přáteli a rodinou. Setkání s domovem probudí vzpomínky na jeho lásku Martu, která zahynula při útěku v osmdesátých letech, a na tragické úmrtí jeho matky. Znovu potkává ty, kteří stáli proti němu za starých časů. Minulost ožívá a začíná ovládat přítomnost.

Goethe-Institut (Masarykovo nábřeží 32, Praha 1), v pondělí **12. 1.** od 19,00.

Urbanovo asanační masíčko

Na čtení **Miloše Urbana** z jeho pražského románu Lord Mord se budeme moci seznámit s tím lepším z jeho rozsáhlé tvorby. V „existenciálním thrilleru“, odehrávajícím se na konci 19. století, totiž Urban dokazuje, v čem spočívá jeho nejsilnější stránka.

Lord Mord zdárně vykresluje temnou atmosféru špinavého labyrintu pražského Židovského Města v počátcích asanačních prací. Hlavní hrdina, hrabě Arco, začne bojovat proti asanaci, protože ohrožuje jeho oblíbené podniky, proslulé josefovské hampejzy. Kromě boje se všeho schopnými

Divadlo

Havel v Brně hned dvakrát

Ani leden není chudý na havlovské premiéry, dvě se konají v Brně. Brněnské Národní divadlo přizvalo do Divadla Reduta režiséra Jiřího Honzíkta. Bází inscenace je dopis Václava Havla z roku 1975 adresovaný prezidentu Gustávu Husákoví. Scénická show, komponovaná jako duet (hraje Pavel Galdoš a Jan Grundman), kombinuje Havlův dopis a dramatické skeče. Jiří Honzíkrek novinkou

Havel píše Husákoví navazuje na svůj předchozí, listopadový projekt „inscenovaný“ na tomtéž jevišti, **1989** (viz A2 č. 48/2008). Téma inscenace pak tvůrci vyjadřují Havlovou otázkou: „K jak hluboké ztřeštější duchovní a mravní impotenci národa povede dnešní kastrace jeho kultury?“ Rezonuje stále, bez ohledu na dobu. Navíc Honzíkrek pokračuje ve zkoumání problematiky identity, kterou „nakousl“ kromě **1989** už třeba v inscenaci **Identita I.: Náš islám** (viz A2 č. 43/2007). HaDivadlo naopak uvádí havlovskou klasiku, **Žebráckou operu**, a to v režii Andreje Kroba – může ještě něčím překvápít? Zvědavost nicméně vzbuzují představitelé hlavních rolí: Ián Sedal a Eliška Mesfin Bousková.

Havel píše Husákoví – Divadlo Reduta (Zelný trh 4, Brno), premiéra ve čtvrtek **8. 1.** v 19.00

Žebrácká opera – HaDivadlo (Poštovská 8d, Brno), v neděli **11. 1.** od 19.30.

Šťastné dny

Roli Winnie ve Šťastných dnech **Samuela Becketta** je pro herečky možné považovat za výzvu. V ostravské Komorní scéně Aréna do ní obsadili Danu Falkovou a režisérvětlí

Film

Výměna

Clint Eastwood za několik desetiletí své umělecké dráhy vystřídal s obdivuhodnými úspěchy několik poloh: z modelového westernového hrdiny (Pro hrst dolarů) se proměnil v modelového amerického tvrdáka (Drsný Harry), z režiséra průměrných westernů (Bledý jezdec) se vypracoval na jednoho z nej sledovanějších režisérů současného Hollywoodu (Nesmířitelní, Million Dollar Baby, Dopisy z Iwo Jimy). Zatím poslední Eastwoodův snímek, který je zasazen do Spojených států 20. let, je tragickým příběhem svobodné americké matky Christine Collinsové (Angelina Jolieová), která je jednoho dne vystavena nejtěžší materské zkoušce: její devítiletý syn Walter beze stopy zmizí. Když za několik měsíců najde losangeleská policie jiné dítě a veřejně jej označí za ztraceného Christyina syna, začíná útrpná cesta hlavní hrdinky za nalezením Waltera a obhájením své pravdy.

Příběh nenápadné americké hrdinky objevil scenárista filmu J. Michael Straczynski (jinak také komiksový scenárista) v archívech radnice v Los Angeles. Eastwood natočil **formálně přežitý kriminální drama** s výraznou ženskou hrdinkou neumdlévající ve svém zdánlivě nerovném boji, kterou můžeme v Eastwoodově filmografii přirovnat k boxerce Maggie Fitzgeraldové z filmu Million Dollar Baby.

Premiéra **8. 1.**

Che-Argentine

Nový snímek **Stevensa Soderbergha** (Sex, lži a video, Kafka, Traffic) je první částí dvoudílné epopeje o životě a smrti revolucio-náře **Ernesta Che Guevary**.

Hudba

Rafal a spol.

Koncertní seriál **Impro** pokračuje i v novém roce! Krakovský improvizátor **Rafal Mazur** se skupinou **Process** vystoupí na pódiu NOD v exkluzivních kolaborativních setech s českými polskými a maďarskými hudebníky. **Process** je hudební skupina intuitivních improvizátorů, založená v roce 2004.

Její zvuk mísí free-jazz, klubovou elektroniku a soudobou elektroakustickou hudbu. Jádrem kapely je trojice Mazur, DREWNI-awy a Dymny, kapela však spolupracuje i s mnoha dalšími improvizátory – a to nejen hudebníky – z Polska i jímých zemí. Dalším účinkujícím je **Róbert Gál**, narozený v Bratislavě a žijící od roku 1991 v Praze.

Je autorem několika knih a na podzim 2008 založil (společně s polským duem Rafal Mazur/Rafal Drowniany a s Attilou Dórou z Budapešti) mezinárodní seskupení hudebních improvizátorů s názvem

Agnomia Quartet, ve kterém působí jako vokalista a který na přehlídce rovněž vystoupí. Čtvrtou položku večerního menu je slovenský **Ohour**, jenž vznikl v roce 1996 ve slovenském Poltáru jako sdružení rozvíjející rozličné, především hudební formy intuitiv-ní improvizace. Důraz kapely byl od počátku kladen na absolutní svobodu vyjádření, zbavenou jakýchkoli hudebních norem, struktur a pravidel, tedy zejména na nekompromisní vnitřní autenticitu. Nástrojový arzenál tvoří baskytara, perkuse, analogové klávesy, kytara, theremin nebo vábníky.

Experimentální prostor Roxy/NOD (Dlouhá 33, Praha 1), v úterý **20. 1.** v 19.30.

Výtvarné umění

Vzpomínky na budoucnost

Projekt čtvrtice autorů **Dominik Lang** (1980), **Markéta Othová** (1968), **Mathias Poledna** (1965) a **Florian Pumhösl** (1971) reflektuje jeden z trendů nastolený v současném umění. Jedná se o „reakci na oživený zájem o nové uchopení modernity“, a to z pozice různých výrazových prostředků – fotografie, objekt, prostorová intervence, instalace, nástěnná malba a filmová projekce. Výstavu, zaštiťnou v názvu ukázkovým díkyenovským oxymoronom, připravil **kurátor Karel Císař**.

Galerie Václava Špály (Národní 30, Praha 1), do **22. 2.**

Petr Veselý v Brně...
Petr Veselý (1953) patří mezi výrazné autory brněnského okruhu střední generace. Malíř, orientovaný na zachycování a průzkum banální předmětnosti, kterou převádí do poloh jakési „sakrální reality“, studoval v letech 1973–1979 Akademii výtvarných umění v Praze (prof. Jan Smetana). Od roku 1986 je aktivním členem Tovarišstva malířského (Kokotia, Kvěčala, Steklík, Veselý) a od roku 1996 členem Umělecké besedy.

V letech 2002–2007 působil jako vedoucí ateliéru Malířství na brněnské FaVU VUT. Ze sledovat vybrané obrazové cykly někde blízké monochromní předmětnosti („ikony všednosti“), jinde tendující k přisné geometrické abstrakci (Formáty, Formuláře), nebo naopak k amorfní živelným procesům (Mo-zeným do vlastních malířských prostředků (Mlhy, Oblouhy). **Dům umění města Brna** (Dlouhá 33, Praha 1), v úterý **20. 1.** v 19.30.

Televize

Současný maďarský film

Filmový klub druhého programu veřejnoprávní televize se po půlroční odmlce opět vrátil k prezentaci soudobé maďarské kinematografie, ale stejně jako tehdy i tentokrát zvolil známé, dokonce i tuzemskou kinodistribuci „polapené“, především však málo inovativní tituly. Ani **Konec** (2007), ani **Revizoři** (2003) totiž neodrážejí to nejlepší z toho, co současné autorské pnutí maďarského filmu nabízí. Česká televize se chopila divácky vděčných žánrových hříček, hledajících vzory v klipové estetice a stylu hollywoodských studií.

Konec Gábor Rohonyi variuje příběh amerických „hrdinů“ Bonnie a Clyde, s tím rozdílem, že tehdejší boj proti etablis-hmentu (pod taktovkou Arthura Penna) nahrazuje až bláznivými eskapádami ústřed-ních hrdinů, v tomto případě manželského páru v důchodovém věku, prchajícího před zákonem. Celovečerní debut čtyřicetiletého režiséra vyniká vedle sympatického herectví Emila Kereše a Teri Földiové jemnou ironií, která ve druhém plánu poukazuje na sociální nedostatky společnosti v postkomunistic-kém Maďarsku.

Revizoři Nimroda Antala si odnesli z Maďarského filmového týdně ceny za debut i kameru a oslovili diváky jak v Evropě, tak v Americe. Antal ještě výrazněji čerpá z videoklipů, nevyhýbá se dynamic-kému střihu, lže s filtry a na západní kinematografii navazuje především napodo-bením poetiky Davida Lynche (hovorníe-ti o balancování na pomezí snu a skutečnosti, reality a fantazie).

Konec – **ČT 2, 11. 1.** ve 22.15.
Revizoři – **ČT 2, 18. 1.** ve 22.25.

Rozhlas

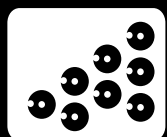
Strýček Váňa

Fabulačním středem sto jedna let nové hry **A. P. Čechova**, v roce 1965 pro rozhlas zpracované Josefem Červínkou, je duševní a citová krize stárouchoho Ivana Petroviče Vojnického (Václav Voska), který obětoval vlastní životní ambice kvůli pseudoidelu – víře v talent svého švagra, egoistického a užzaaženého profesora Serebrjákova (Vladimír Šmeral), nyní přijíždějícího na návštěvu. Paralelně s tímto dějem sledujeme mítostný trojúhelník, tvořený nadaným, ale v bezduché dřině se utápějícím doktorem Ástrovem (Jiří Holý), Serebrjakovovou druhou ženou, znučenou Jelenou (Jaroslava Adamová), a Soňou, profesorovou dcerou z prvního manželství – Vojnického neteří (Marie Tomášová). Vyrovnaná realizace takto polyfonně rozvinutého tématu nenaplně-ného života je tvrdým orískem pro každého režiséra. Nepochybujeme však, že předklá-daná nahrávka do zlatého fondu Českého rozhlasu nepatří náhodou.

ČRo 3 – Vltava, v sobotu **10. 1.** ve 14.00.

Vykřičené domy

Rok starý titul charakterizuje jeho autor David Drábek jako „sólo pro ženu, muže, moderního vypravěče a spoustu předmětů“ – za všechny jmenujme alespoň noblesní Sklenku (Hana Maciuchová), Lžičku (Andrea Elsnarová), o něco amorfnější Morfium (Miroslav Etlzer), Obrovitý květináč (Antonín Molčík) či Krev (Martin Mysíčka). Součástí díla jsou i písně Michala Rataje a Norberta Kováče na texty Tomáše Bolka. Z dalších herců se můžeme těšit na Jiřího Ornesta nebo Vítmu Cibulkovou. Režie první-ho nastudování se ujal zkušený Aleš Vrzák.

ASOCIACE ČESKÝCH FILMOVÝCH KLUBŮ UVÁDÍ
15. ROČNÍK PUTOVNÍ FILMOVÉ PŘEHLÍDKY
WWW.PROJEKT100.CZ

UPÍR NOSFERATU
NOSFERATU - FANTOM NOCI
FARMA ZVÍŘAT
PSYCHO
SEDM SAMURAJŮ
REKVIEM ZA SEN
ANTÉNA
NĚCO Z ALENKY

100%
PROJEKT 19

asociace
českých
filmových
klubů

ASOCIÁCIA
SLOVENSKÝCH
FILMOVÝCH
KLUBOV

VÍNO
MUTĚNICE

MINISTERSTVO
KULTURY

Státní fond ČR
pro podporu
a rozvoj české
kinematografie

| STUDENT | AGENCY |

RESPEKT

cinema

Vltava
ČESKÝ ROZHLAS 3

RADIO 1
91.9 FM

A2 kulturní týdeník

houser

kult.cz

25 fps
www.25fps.cz

NÁMĚT
JÁCHYM TOPOL

REŽIE
VÍT PANCÍŘ

HUDBA
FILIP TOPOL
PSÍ VOJÁCI

JAKUB ZICH
VERICA NEDESKA

KAMERA
MARTIN ČIHÁK

VÝTVARNÍCI
ZDENĚK RUFFER
ZORKA KREJČÍ

ARCHITEKT
ZDENĚK ELIÁŠ

STŘIH
ADAM BROTHÁNEK

ZVUK
JAN MAREK
ALLAN ŠUBERT

VÝKONNÝ PRODUCENT
JAN MAXA

KOPRODUCENTI
JAROSLAV KUČERA
MARTIN HŘEBAČKA

PRODUCENT
JIŘÍ KONEČNÝ

WWW.SEESTRA-FILM.CZ

SEESTRA

TEMNÁ KŘEHKÁ LÁSKA V KINECH OD 11. PROSINCE 2008

AVION A.F.I.C.A. RESPEKT CINEPUR Radižurnál Vltava LITERÁRNÍ A2 TROPOLIS musicserver.cz

Jak se finanční krize dotkne umění?

na marketing ale už konkrétní být nechce: „V tuto chvíli není možné říci víc.“

Zástupci České spořitelny (ČS), jednoho z důležitých tuzemských firemních dárců z bankovního sektoru, doufají v udržení současných podmínek. „Pokračujeme v plnění všech dlouhodobých sponzorských smluv,“ uvádí Pavla Langová z tiskového oddělení. To je jistě dobrá zpráva pro velké hudební akce jako Pražské jaro, Mezinárodní hudební festival Český Krumlov nebo Smetanova Litomyšl, na něž se ČS v kulturním sponzoringu zaměřuje. Bude i objem peněz stejný? „Částka určená ke sponzoringovým aktivitám v příštím roce bude obdobná jako letos, její výši považujeme za interní,“ dodává Langová.

Nadace v potížích

V obtížné situaci jsou už nyní české kulturní nadace. Prostředky, jež mají rozdělovat umělecké obci, se generují především z výnosů jejich jmění. Ta mají uložena do nemovitostí, dluhopisových i smíšených podílových fondů a spořicíh účtů. Tyto instrumenty jim ale letos vinou krize nepřinesou téměř žádný zisk.

Nadace Český hudební fond (NČHF), jedna z největších kulturních nadací u nás, bude v roce 2009 zřejmě nucena podstatně snížit částku, kterou byla zvyklá každoročně rozdělovat. Za rok 2006 činily výnosy z uloženého nadačního jmění 3,9 milionu korun, o rok později to bylo 1,7 milionů a za rok 2008 to podle prognóz bude okolo šesti set tisíc. Během dvou let tedy výnosy poklesly více než 6,5krát.

Ohroženy jsou především subjekty, které jsou stálými příjemci grantu od NČHF a jejichž činnost na této nadaci v podstatě závisí. Je to především Hudební informační středisko, jediné české informační centrum o současné hudbě směrem do zahraničí, a také Kruhy přátel hudby, síť drobných organizací, které pořádají v malých městech koncerty vážné hudby. „Kruhy přátel hudby jsou ohromná aktivita, provozovaná nadšenci. Jinak by se do malých českých měst kvalitní vážná hudba nedostala. Pokud příspěvek pro ně skončí, půjde o nevratnou ztrátu,“ říká ředitel nadace Miroslav Drozd.

Jistý problém je také v právní úpravě, která vymezuje působení nadací. Drtivá většina majetku NČHF je zapsána jako nadační jmění (pro transparentnost). V nadačním zákoně je klauzule, že nadační jmění se nesmí snižovat, v opačném případě ho nadace musí dorovnat. „Ale s finanční krizí nikdo nepočítal. Hodnota nadačního jmění se nyní bez našeho zavinění snižuje a nadační zákon se tak vlastně dostal do věcného rozporu se skutečností,“ uvádí k tomu Drozd. Nadace však má k dispozici ještě takzvané ostatní majetek. Může s ním disponovat? A jak se zhodnocuje? „Velkou část ostatního majetku, čtyřicet milionů, máme uloženou ve smíšeném podílovém fondu ČP Invest. Kdybych je teď chtěl vybrat, tak dostanu téměř o osm milionů méně,“ vysvětluje Drozd.

Obdobně jsou na tom i jiné nadace. Například Nadace Český literární fond (NČLF) se zavázala státu, od kterého má (podobně jako NČHF) svěřené prostředky ke zhodnocování z Nadačního investičního fondu, že v grantovém řízení rozdělí v příštím roce zhruba 900 tisíc korun. Ale na výnosech z onoho svěřeného jmění letos dostane kvůli finanční krizi třetinu, pouhých 300 tisíc. „Celkově rozdělíme sice obdobnou částku jako loni [3,5 milionu – pozn. red.], ale klesající výnosy jsme nuceni doplňovat z ostatního majetku nadace, který se tímto snižuje, a účetně končíme neustále v červených číslech,“ popisuje současný stav ředitel nadace Michal Novotný.

Nadace jsou tak nuceny měnit podmínky pro udělování dotací a jednotlivé kategorie možných příjemců grantů. Pro rok 2009 tak od NČLF nic nedostanou, stejně jako

v případě NČHF, oborové časopisy. Obě nadace za současnou situaci považují jejich podporu za přílišný luxus.

Státní dotace na živé umění klesnou o 35 procent

Úpadek donátorství a potíže nadací způsobí, že se mnoho kulturních organizátorů uchýlí k žádosti o státní dotaci. Vzroste počet žadatelů o stejný nebo dokonce menší balík peněz. Bude se rozdělovat všem po troškách nebo se na velkou část subjektů veřejná podpora vůbec nedostane, a ony zkrachují. Černou vizi bohužel podporují zprávy z ministerstva kultury (MK). Ačkoliv celkové prostředky pro MK na rok 2009 se reálně zvýší o 113 milionů, v návrhu rozpočtu v poslanecké sněmovně jsou nyní prostředky přerozděleny v neprospěch živého umění, které paradoxně bude potřebovat podporu v příštím roce víc než kdy jindy. „Pro příští rok byla vedením ministerstva kultury upřednostněna památková péče,“ říká ředitel Odboru umění a knihoven František Zborník a dodává: „Přímo na dotace pro živé umění půjde, kromě divadla, šedesát pět procent částky z minulého roku.“

Evropská unie: umění nás může vytáhnout z krize

V listopadu 2008 se do Washingtonu sjížděli vrcholní světoví politici, aby na summitu G20 společně hledali východiska z hospodářské krize. Ve stejné době se v Berlíně konala konference Soul for Europe (Duše pro Evropu), kde se mluvilo o něčem dnes zdánlivě nepodstatném: o úloze kultury v současném světě. Sešli se na ní přední evropští politici, umělci a byznysmeni.

Na rozdíl od politiků (předseda evropského parlamentu Hans-Gert Pöttering, evropští komisaři Meglena Kuneva a Ján Figel) a byznysmenů (ředitel Dresdner Bank Andreas Georgi, ředitel automobilky Renault Louis Schweitzer), nebyly mezi umělci známé tváře šoubyznysu ani představitelé velkých uměleckých institucí. Většinu těchto účastníků konference tvořili představitelé nezávislé kultury (například ředitel pražského Divadla Archa Ondřej Hrab).

Tento think tank ukázal především na způsob, jakým se o problémech současného světa hovoří na úrovni Evropské unie v souvislosti s kulturní oblastí. Zazněly především názory, že kultura v Evropě není luxus, nýbrž základní potřeba. Málokdo v Unii, snad kromě většiny českých politiků, už také pochybuje o tom, že kulturní průmysl je dnes neoddelitelná součást světového hospodářství. To jsou teze, které je nutné, a zvláště v této době, opakovat.

Víc než o finančních dopadech krize na kulturní sféru se diskutovalo o možné úloze umění a kultury vůbec v nápravě věcí veřejných. Podle účastníků konference je umění obdařeno skutečnými nástroji k řešení krize. Můžou to být nástroje politické – umění je velmi efektivní při odstraňování mrtvých myšlenek – i ekonomické: podíl kultury na HDP evropských zemí je nyní nejdynamičtěji rostoucím „průmyslem“. Proto panuje shoda, že do kultury bude nutné i v době krize investovat. Jak, je zatím nejasné.

A jak se změna prostředí odrazí na tvorbě? Zásadní otázka je, jak se umělci (s markantně zhoršeným zázemím) postaví k novým inspiračním výzvám a tématům nadcházejícího období. Dovedou reagovat na vývoj naší společnosti a dělat skutečně aktuální umění? Ne všichni mají obavy. Například peruánský spisovatel Mario Vargas Llosa se při nedávné návštěvě Španělska vyjádřil nanejvýš optimisticky (pro Latin American Herald Tribune 15. 11. 2008). Na dobu krize se těší. „Bude to velmi stimulující období,“ prohlásil.

Ondřej Hrab. Foto Tomáš Vodňanský

Sex byznys a pop končí, přichází umění

Ředitel pražského Divadla Archa Ondřej Hrab byl 14. a 15. 11. 2008 hostem evropské konference Soul for Europe v Berlíně, věnované vlivu kultury na stav Evropské unie. V rozhovoru pro A2 odhaduje vývoj v české alternativní kultuře.

JAN VÁVRA

V čem by mohla být berlínská konference pro nás inspirující?

Především v úrovni debaty. Nemyslím jen to, že politici a byznysmeni ve svých projevech z hlavy citovali například Meyrinka, Kafku, Camuse, Aristotela, Yeatse či Erasma Rotterdamského. José Manuel Barroso ve svém příspěvku [předtočeném na videu – pozn. red.] označil kulturu za strategickou investici do Evropy. Kultura a umění podle něj mohou pomoci najít východisko ze současné ekonomické krize. A něco se v tom smyslu děje, i když jen symbolicky. Zatímco tato konference se konala v budově banky, summit G20 ve Washingtonu se konal v kulturní instituci – v Muzeu architektury.

Myslíte si, že v nadcházejícím období dojde ke změně uměleckého prostředí?

Bezpochyby, najednou se během půl roku společnost proměnila. Problémy, které před rokem vypadaly jako ty hlavní, přestávají být důležité. Viděl jsem v poslední době několik představení, u nichž jsem si říkal: tomu obecněstvo dnes ještě tleská, ale za půl roku tomu tleskat nebude. Témata těchto představení, která byla často formálně avantgardní, se týkala kritiky spotřebního umění či konzumace zábavy. Tato kritika přirozeným způsobem nebude nutná. Pro diváky už nebude důležité, jestli je pop music utlačuje nebo ne. Na popu lidé začnou šetřit jako na každém spotřebním zboží.

Absurdní na tom je, že právě konzumní kultura je první obětí krize...

Jako první se zavírají erotické podniky v Dubí a v Železně Rudě. Návštěvnost koncertů pop music prudce klesá. Obchod s potěšením a zábavní průmysl upadají. Lidi rozmýšlejí, zda si koupí čtyři nebo šest rohlíků či jestli si koupí nové auto anebo s tím starým vydrží ještě pár let, a stejně tak se rozhodují, zda zaplatí za zábavu určenou pouze pro konzumaci. Myslím si, že do budoucna bude o to důležitější dělat umění, které se skutečně dotýká existenciální podstaty života lidí.

Změní se v návaznosti na tuto novou výzvu dramaturgie Divadla Archa? Budete častěji zařazovat společensky aktuální tituly?

Sedmý bod desatera, které definuje poslání našeho divadla, říká, že Archa klade stejný důraz jak na uměleckou, tak na společenskou funkci divadla. Snažíme se o to od založení divadla před patnácti lety. Rozhodně to neznamená, že chceme dělat takzvané politické divadlo. Snažíme se už mnoho let hledat tabuizované body v naší společnosti a přistupovat k nim různou formou. Jedním z projektů příštího roku bude představení „dokumentárního divadla“, které si klade kritické otázky o budoucnosti multikulturní společnosti. Projekt má pracovní název „Co by se stalo, kdyby byl Abdulrahman naším prezidentem?“. Jenže nejde jen o divadlo. Hned první bod onoho desatera říká, že nehledíme na hranice mezi žánry. Z tohoto hlediska bude angažovanost důležitá stejně v divadle jako v hudbě a v tanci. Koncert Diamandy Galás či tanec Mina Tanaky nebo Wima Van dekeybuse mají v sobě větší politikum než mnohá rádoby politická divadelní hra.

Jste v otázce dalšího vývoje spíše optimista, nebo pesimista?

Je dobré se poučit pohledem na velkou hospodářskou krizi před druhou světovou válkou. Za nejhlubší krize počátkem třicátých let bylo Osvobozené divadlo natřískané a na obrovském vzestupu. Emil František Burian založil své D34. V tom je pro mě určitá naděje. Měli úspěch, protože výsostně uměleckými prostředky reagovali na aktuální situaci. Z tohoto hlediska jsem optimista.

Do země, kde všichni mluví jidiš

Nedávno vyšlý román Židovský policejní klub Michaela Chabona v překladu Davida a Markéty Záleských má předpoklady stát se literární událostí sezony. S jeho autorem, jehož obsáhlejší profil jsme otiskli v A2 č. 34/2008, jsme hovořili o zamrzlých aljašských planinách, o filmech, žánrovém braku a především o pracovních postupech.

PAVEL KOŘÍNEK

Hned první otázkou se vzdám veškerých nároků na originalitu, ale jelikož tento rozhovor vyjde nedlouho po uvedení českého překladu Židovského policejního klubu, nemohu se nezeptat. Co bylo prvním impulsem k napsání detektivního románu zasazeného do prostředí „židovské Aljašky“? Židovský policejní klub by nevníkl, nebyť jiné knihy, malé konverzační příručky pojmenované Řekněte to v jidiš. Je to praktická knížečka, právě tak do kapsy, která všem cestovatelům nabízí nezbytné fráze a slovíčka, jež musíte znát, když cestujete do země, kde všichni kolem vás mluví jidiš. Opomíjí se tedy jen taková drobnost, podivná skutečnost, kterou Řekněte to v jidiš nikdy přímo nepřizná – totiž že taková země dnes nikde na světě neexistuje.

A jak vás pak napadla myšlenka židovského osídlení Aljašky? Celá ta spleť historie?

Když jsem se před mnoha lety s tou drobnou příručkou setkal, silně na mě zapůsobil, potěšila mě i dojala, cítil jsem smutek nad tím, že takovou zemi nikdy reálně nenavštívím. Postupem času ve mně narůstala touha se do takové země přece jen vypravit, vydat se do ní byt jen ve fiktivním prostoru románového textu. Židovský policejní klub je výsledkem téhle touhy. Celý ten drobný historický pretext – neschválený návrh senátora William H. Kinga a kongresmana Franka Havennera z roku 1940, aby bylo evropským Židům povoleno emigrovat na aljašské území – je tak jen druhotnou inspirací. Jen a jen pretextem.

V Židovském policejním klubu se detektivní příběh ve stylu „drsné školy“ prolíná s alternativní historií. Jak jste konstruoval tu variovanou časovou linii? Jaká pravidla jste si pro svou historii světa vytýčil?

V průběhu celého psaní jsem si vytvářel dost podrobné poznámky, chronologie i mapy, ale jak se práce na románu odvíjela dál a dál, musel jsem všechny zápisky neustále revidovat. Příběh tak řídil alternativní chronologii, ne naopak. Ostatně, psal jsem román, nesnažil jsem se ilustrovat kontrafaktuální tezi.

Celý text románu je bohatě prostoupen výrazy v jidiš, které úspěšně působí při vytváření atmosféry i charakterizaci hrdinů a prostředí. Jidiš byl jazyk vašich prarodičů, jak silnou k němu máte vazbu? Když jsem začínal román psát, představovalo veškerou moji znalost jidiš snad pětasedmdesát slov týkajících se sexu a tělesných pochodů, pamatoval jsem si několik ironicky miněných pochval a pár slovíček, která přijdou vhod, když chcete dítěti sdělit, jak je roztočilé. Jidiš ale přesto byl stále někde hluboko ve mně, sluchový vjem, pocit toho jazyka byl pořád se mnou. Když jsem vyrůstal, slyšel jsem jím kolem sebe mluvit staré lidi. Vždycky tam byl.

Sitka z Židovského policejního klubu je fascinující místo, živoucí město, které, předpokládám, se skutečnou aljašskou Sitkou – počtem obyvatel 8986 – nemá mnoho společného. Čím jste se při jeho líčení nechal inspirovat? Byla to kombinace vícera měst, vzpomínek na místa navštívená i na ta přečtená. Moje fiktivní Sitka tak určitě za mnohé vděčí skutečnému Vancouveru a Seattlu, ale i Los Angeles drsné školy z příběhů Raymonda Chandlera či Oděse z Babelových Oděských povídek.

Na Židovském policejním klubu jste pracoval dlouhých pět let, od roku 2002. Prý jste v jednu chvíli vyhodil

šestisetstránkovou první verzi rukopisu.

Otázka se tak sama nabízí: jak píšete?

Opravdu jsem první verzi musel vyhodit. Prostě nefungovala. A to snad ve zkratce i vyjadřuje, jak píšu. Dělam ty samé chyby znovu a znovu a pak se je snažím napravovat, dokud mi nedojde čas, energie nebo chuť. Někdy – jako to bylo v případě Židovského policejního klubu – jsou ty chyby tak veliké, že je potřeba začít úplně nanovo.

Dáváte si nějaké denní limity?

Každý den se snažím dostat na 1000 slov s tím, že také vždy edituji a přepisuji práci z předšlého dne či dvou dnů. A tak stále dál a dál. Dokud nemám román.

Kniha Gentlemen of the Road vycházela původně na pokračování v nedělním magazínu New York Times. Ovlivnilo nějak seriálové vydávání i váš způsob práce? Pracoval jste na seriálovém textu průběžně, nebo byl celý text dopsaný a zeditovaný předem a tištění na pokračování bylo jen dnes už trochu neobvyklou formou prezentace?

Nápad vytvořit příběh na pokračování nebyl můj, přišli s ním redaktoři New York Times Sunday Magazine, kteří mi nabídli, zda bych něco takového nechtěl zkusit. Nakonec ale román Gentlemen of the Road nevznikal tím klasickým způsobem „každý týden pět stránek a alespoň malou zápletku“. Napsal jsem celý text najednou a jako takový také prošel klasickou redakcí a úpravami. Poprvé jsem se ale musel řídit pevnými rozsahovými limity: bylo zapotřebí vytvořit právě 15 kapitol o právě 2500 slovech. Tuhle výzvu jsem si dost užil.

Bratři Coenové pracují na filmové verzi Židovského policejního klubu, která by měla do kin přijít někdy v roce 2010. Podílíte se nějak na vzniku tohoto filmu? Ne, jediným mým „podílem“ je můj naprosťo nadšený souhlas. Ostatně bratři Coenové rozhodně nepotřebují jakoukoli moji výpomoc! Jejich tvorbu mám moc rád; určité patří mezi mé nejoblíbenější filmaře současnosti. Na jejich Židovský policejní klub se velmi těším.

V roce 2008 mělo premiéru zpracování jiného vašeho románu, filmová adaptace prvotiny The Mysteries of Pittsburgh. Pokud je mi známo, ani na tomto filmu jste se přímo nepodílel. Jak se vám líbil? Co k němu říci... Plně jsem si užil herecký výkon Meny Suwariové a příjemně mě překvapila i Sienna Millerová. Filmy zbožňuji a na každé adaptaci je tak pro mě něco vzrušujícího, i když se výsledný film nakonec třeba ne zcela vydaří.

Jaký je to pocit, sledovat novou, pozměněnou verzi „vašeho“ příběhu? Jaký je váš názor na adaptace obecně?

Adaptace by především měly být zcela svobodné a osvobozené od všech předpokladů a požadavků, zachovávat snad musí, ne – měly by – jen náladu a „esenci“ příběhu, jakési jeho jádro, třeba jen pocitové. Jsou Cormanovy filmy z šedesátých let založené na povídkách Edgara Allana Poea věrnými adaptacemi originálních příběhů? Vůbec ne, anebo jen velmi málo. Byl by ale bez nich můj život chudší? Rozhodně.

Žánrovému psaní se v posledních letech dostává zvýšené pozornosti od autorů i čtenářů „umělecké prózy“. Řada spisovatelů vnímaných kritikou mimo „žánrová hájemství“ si pohrává s populárními formulemi: Kazuo Ishiguro, Jonathan Lethem, Cormac McCarthy

či David Mitchell... Do tohoto – můžeme-li říci – proudu současné prózy býváte řazen i vy. Jak vnímáte pozici žánrové fikce v literatuře či dokonce v kultuře obecně?

V takzvaném žánrovém psaní spatřuji ve skutečnosti zdroj veškeré literatury, i té, která se tváří, jako že s ním rozhodně nemá nic společného. Fantasy, horor, detektivky, science fiction, dobrodružné příběhy i romance: všechny velké ur-texty západní literární tradice můžeme s úspěchem a přínosně číst jako příklady žánrových typů, případně jako jejich podnětné kritiky. Valná většina současného sporu okolo pozice žánrů v literatuře představuje ve skutečnosti spor o finance, trhy a hierarchie vkusu.

To je podnětná myšlenka, mohl byste ji rozvést? Jaká je ta vámi připisovaná role trhu? Literatura faktu se prodává lépe než beletrie, žánrové psaní asi lépe než umělecká beletrie, „literary fiction“. Nejsou tedy ty elitistické hierarchie vkusu jen podivným způsobem sebeobraný? Chci tím říci, že to, do jakého „žánru“ bude ten který román zařazen, závisí leckdy více na vydavatelích a prodejcích než na autorovi a jeho čtenářstvu. Motivace pro tu hierarchizaci vkusu bych nehledal v ekonomickém protekcionismu, ale spíše v modernistických postojích k masové kultuře z první poloviny 20. století. Tehdejší elitistická „vysoká“ kultura se s očistnou potěchou máčela v svazujících lázních ironie a proklamovala svou esenciální odlišnost od umouněné, lepkavé a špinavé živelnosti komiksů a šestákových románů.

Když jste byl požádán, abyste sestavil žebříček svých nejoblíbenějších žánrových spisovatelů, umístil jste na první tři pozice Raymonda Chandlera, Howarda Phillipse Lovecrafta a Michaela Moorcocka. Je mnoho Chandlera v Židovském policejním klubu, Gentlemen of the Road svou příbuznost k Moorcockovi přiznávají hned úvodní dedikací. Zbývá Lovecraft. Můžeme se tedy těšit na nějaké „Chabonovo Chulthu“? Snad jestli ještě něco časem vydá August Van Zorn [Chabonův hororový pseudonym – pozn. P. K.], zatím mu vyšly jen ty dvě povídky, In the Black Mill a The God of Dark Laughter...

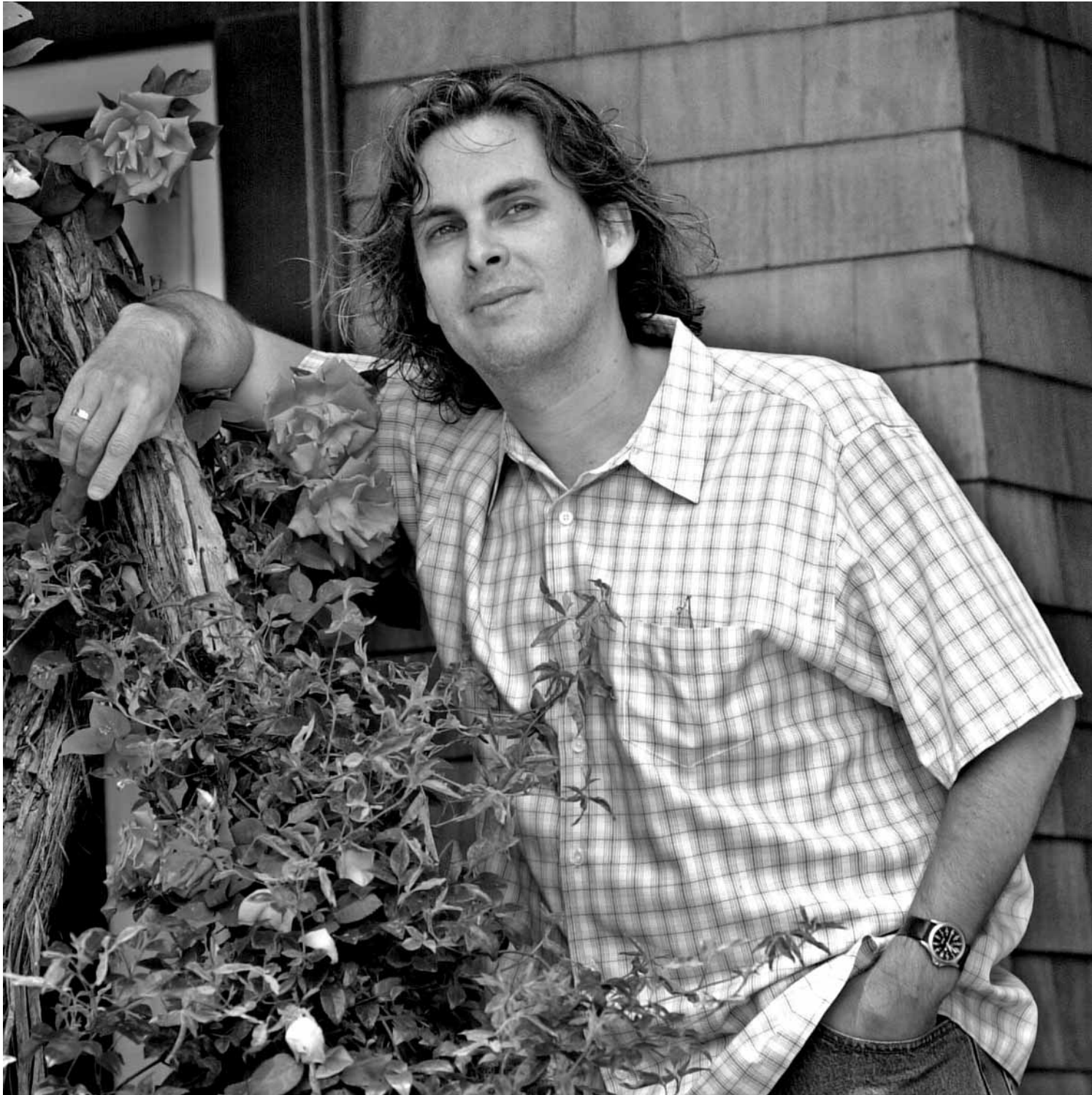
Vyzkoušel jste fantasy, noirovou detektivku, holmesiádu i šermířský dobrodružný příběh. Láká vás ještě nějaký žánr, o který jste se dosud nepokusil? Ale já si je neodškrtávám! Čas ukáže. Už nějakou dobu si pohrávám s nápadem na western, ale kdoví, kdy či zda vůbec na něj dojde.

Známe vašich deset nejoblíbenějších klasiků „žánrů“, doporučíte alespoň některé současné autory?

Těch jmen by mohlo být mnoho: Kelly Linková [dvojrecenze na překlady této autorky viz s. 6 – pozn. red.], China Mieville, Ian Rankin, Alan Furst, Elmore Leonard...

Žánrové police v knihupectvích obvykle přetékaají mnohadílnými ságami, nekonečnými seriály se všemi těmi sequely, prequely, spin-offy a paralelními verzemi. Neuvažoval jste někdy o návratu k některému z představených světů? Pokračovat v osudech už dobře známých hrdinů? Že bychom se mohli těšit kupříkladu na další aljašské případy detektiva Meyera Landsmana? Do světa Židovského policejního klubu a k Meyerovi se už asi nepodívám, vydavatelé Gentlemen of the Road mě ale oslovili s nabídkou, abych napsal další dobrodružství Amramy a Zelikmana. Ten nápad se mi líbí, nosím ho v hlavě už několik měsíců. Uvidíme.

S americkým spisovatelem Michaellem Chabonem nejen o Golemovi

Michael Chabon. Foto weeklyreader.com

Praha a legenda o Golemovi sehrávají podstatnou roli v první části *Úžasných dobrodružství Kavaliera a Claye*, která vyšla česky v roce 2004, golemům se věnujete i ve dvou textech z nedávné knihy *Mapy a legendy*. Odkud tento váš zájem pramení? V dětství jsem v jedné knize o filmové fantas-tice viděl fotografii z filmu *Der Golem* (1915) Paula Wegenerova a od té doby jsem příběhy o golemech neustále fascinován. Golem je mi celoživotním zájmem, představuje důležitou postavu v mých osobních mytologiích. Golem, to je přece neskutečně bohatá a působivá metafora díla a stvoření. A Praha? Na cestě za Golemem jsem u vás strávil jeden týden roku 1992. Má celoživotní vášeň pro tuto legendu se tehdy jen ještě více upevnila.

Pro *Úžasná dobrodružství Kavaliera a Claye* jste musel nastudovat ohromné množství pramenů k nejrůznějším tématům, nejednoho čtenáře jistě zaujme i naprosto sebejistá orientace v celých dějinách superhrdinského komiksu. V mnoha rozhvorech jste zmiňoval, že komiksy byly četbou vašeho dětství, musel jste ale pro román „načítat“ i starší příběhy? Když jsem byl malý, vydávala obě největší komiksová nakladatelství – Marvel i DC – rozsáhlé, čtyřiašedesáti- nebo osmdesátistránkové

sešity, a aby se jim je vůbec dařilo pravidelně zaplňovat, vkládali do nich mnoho příběhů ze „zlatého“ i „stříbrného věku“. V sedmdesátých letech jsem tak vyrůstal nejen na aktuálním superhrdinském dění, ale i na čtení komiksů ze čtyřicátých, padesátých i šedesátých let. Dostalo se mi tak „kompletního komiksového vzdělání“. Při psaní románu jsem si ale samozřejmě musel leccos osvěžit a znovu dohledat.

Po velkém úspěchu *Kavaliera a Claye* jste dostal i příležitost ozkoušet si práci komiksového scenáristy: v sedmém čísle *Úžasných dobrodružství Eskapisty* vyšel váš osmdesátistránkový příběh *Mr. Machine Gun*. Překvapilo vás na té práci pro odlišné médium něco? Potýkal jste se při psaní komiksu s nějakými pro vás do té doby nepředstavitelnými překážkami?

Psalí komiksového scénáře je ve skutečnosti mnohem obtížnější, než jsem si představoval. Nestačí rozhodnout se, co se má stát a kdy, musíte také vymyslet, jak dění rozložit do panelů, jak příběh prezentovat. Chcete ukázat, že někoho rozdrtil padající obří balvan? Do prvního políčka navrhnete kámen vysoko na skále, druhé už zachytí jeho pád. Další zastihne detail vyděšené tváře a nakonec nohu vyčnívající zpod spadlého balvanu? Ale není to náhodou příliš mnoho panelů? Není to nadbytečné, nebude se čtenář nudit?

Uvědomil jsem si, že psaní pro komiks je opravdu hodně obtížné. Ale bavilo mě to.

Nedávno bylo oznámeno, že jste podepsal smlouvu na dvě knihy s nakladatelstvím HarperCollins. První z nich by měla vyjít už v první polovině roku 2009, prozradíte k ní něco bližšího?

Bude to soubor nejrůznějších esejistických, úvahových či vzpomínkových textů o tom, jaké to je, být otcem, synem, manželem, bratrem... Leccos napoví název, kniha se bude jmenovat *Mužství pro amatéry* (*Manhood for Amateurs*).

A ta druhá kniha?

To by měl být román, ale plánovaný je až na rok 2011. Zatím tedy jen pracovní titul: *Telegraph Avenue*.

V roce 2001 jste za *Kavaliera a Claye* obdržel Pulitzerovu cenu, Židovskému policejnímu klubu se podařilo kompletovat celý triumvirát nejdůležitějších žánrových cen sci-fi. Jaký vliv na vás ta ocenění měla? Změnila něco? Rád dostávám ceny, kdo by je dostával nerad? Rozhodně si nestěžuji. Nejdůležitější dopad na mé další psaní i žití měl určitě ten Pulitzer, ten změnil vše, pro mě i mou rodinu. Bylo to božské požehnání, za které budu nadosmrti vděčný.

Michael Chabon (1963) vstoupil do literatury v roce 1988 románem *Tajemství Pittsburghu* (*The Mysteries of Pittsburgh*) a kritika nešetřila chválou. O tři roky později následovala úspěšná povídková sbírka *Modelový svět* (*A Model World and Other Stories*, česky Argo 2006, překlad Petr Onufer). Práce na druhém románu s pracovním názvem *Fountain City* se ale proměnily v protahované utrpení, které Chabon nakonec ukončil až úplným opuštěním tématu a vyhozením rukopisu, který již v té době čítal na 1500 stran. Za hektických sedm měsíců pak sepsal a v roce 1995 vydal svůj druhý román *Skvělí chlapi* (*Wonder Boys*), humoristicky tematizující i problémy spojené s tvůrčí krizí. O pět let později se kniha dočkala i ceněné filmové adaptace v režii Curtise Hansona. V roce 1999 následoval druhý povídkový soubor *Mladí vlkodlaci* (*Werewolves in Their Youth*) a o rok později byl publikován autorův třetí román, rozsáhlý příběh o hledání amerického snu, samoty, útěch a komiksech, pojmenovaný *Úžasná dobrodružství Kavaliera a Claye* (*The Amazing Adventures of Kavalier & Clay*, česky Odeon 2004, překlad David Záleský a Markéta Záleská). Kniha dosáhla velkého úspěchu u čtenářů i kritiky, v roce 2001 román získal Pulitzerovu cenu. V následujících letech Chabon zkoušel psaní komiksu – antologie *Úžasná dobrodružství Eskapisty* (*The Amazing Adventures of the Escapist*) – i pro film. V roce 2002 publikoval dětskou fantasy *Letní země* (*Summerland*), o dva roky později parafrázi na holmesiádu *Konečné řešení* (*The Final Solution*, česky Odeon 2007, překlad David Záleský a Markéta Záleská). Všem těmto pozdějším textům je společné pronikání žánrových formulí do tzv. mainstreamové literatury, cílené rozbíjení a problematizování hranic „nízkého“ a „vysokého“, „uměleckého“ a „populárního“. V roce 2007 byl vydán detektivní román z alternativní historie *Židovský policejní klub* (*The Yiddish Policemen's Union*, česky Odeon 2008, překlad David Záleský a Markéta Záleská), který ve stejném roce získal ceny Hugo, Nebula a Locus pro nejlepší sci-fi román. Ve stejném roce stihl ještě původně časopisecky vydat kratší román *dobrodružného střihu Pánové na cestě* (*Gentlemen of the Road*). V roce 2008 publikoval svou první knihu non-fiction, soubor esejů na nejrůznější literární a kulturní témata, pojmenovaný *Mapy a legendy* (*Maps and Legends*). Autorské hry se žánry a jejich stereotypy (a naopak se stereotypy o žánrech) se manifestují i samotným proklamováním autorstvím. Mezi Chabonovy odhalené pseudonymy tak patří „zapomenutý“ hororový spisovatel August Van Zorn i komiksový historik Malachi B. Cohen.

Extrémní text

Nejznámější novela spisovatele, filosofa a literárního teoretika Maurice Blanchota (o novém překladu z jeho díla viz s. 8) Temný Tomáš bývá označována především přízvisky experimentální, abstraktní nebo extrémní. V tomto temném textu z roku 1941, který tematizuje zkušenost čtení a smrti, nalezneme tmu, mrtvolu a slepá kočičí těla.

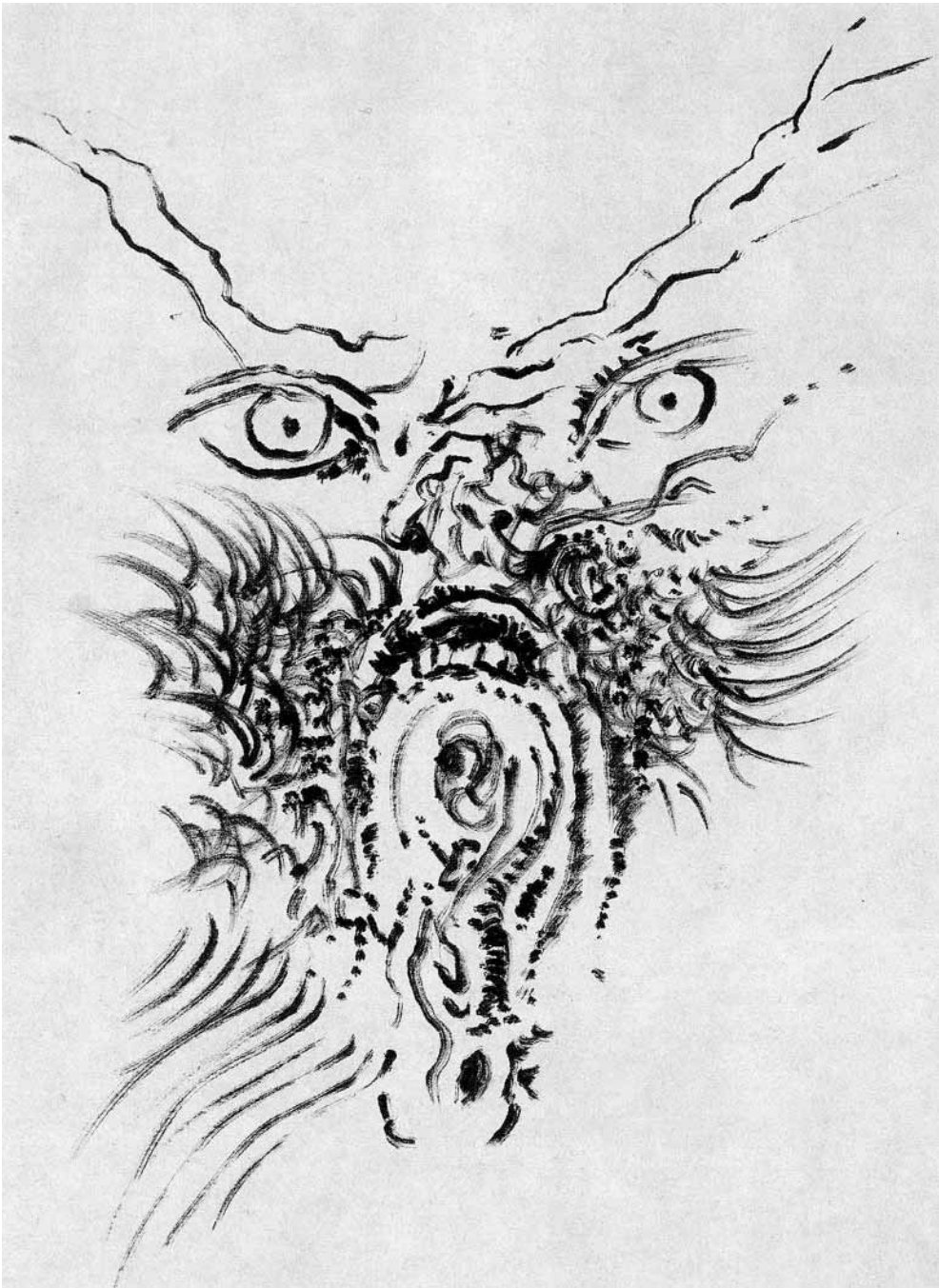
Uprostřed druhé noci Tomáš vstal a sešel neslyšně se schodů. Nikdo si ho nevšiml, pomineme-li téměř slepého kocoura, který, jakmile spatřil noc měnit tvar, rozběhl se za touto novou nocí, již neviděl. Když vklouzl do tunelu, v němž nerozeznával žádný pach, začal kocour mručet a vyrážet z hloubi hrdla onen chraplavý křik, jímž kočky dávají slyšet, že jsou posvátnými zvířaty. Nafukoval se a chrčel. V modle, v níž se proměnil, objevil nesrozumitelný hlas obracející se k noci a promluvil.

„Co se děje?“ řekl ten hlas. „Duchové, s nimiž jsem obvykle ve spojení, duch, jenž mne tahá za ocas, když je miska plná, duch, který mne ráno zvedne a uloží do pohodlné podušky, a duch nejkrásnější ze všech, ten, který mňouká, přede a podobá se mi tolik, že je jako můj vlastní duch, všichni zmizeli. Kde teď jsem? Když opatrně šátrám prac-kou, nic nenalézám. Nikde, nikde nic. Procházím se po nejzazším okapu, odkud lze

slovo. Myslím a mé myšlenky mi jsou stejně neužitečné jako drbání v kožichu nebo hlazení uší příslušníkům zvláštního druhu, na němž závisím. Jedině hrůza mnou proniká. Otáčím se a obracím a probouzím zlobu děsného zvířete. Cítím, a ta rána mě drtí, že mám tvář velkou jako jeden z těch duchů, jazyk hladký a mdlý, jazyk slepce, nos zrůzněný, neschopný vycítit budoucí, obří oči bez onoho přímého plamene, který nám dovoluje vidět věci v nás. Kožich mi puká. Je to, beze všech pochyb, výsostná operace. Až nebude možné, tím spíš za takové noci, ve mně třením srsti probudit nadpřirozené světlo, to právě bude konec. Už teď jsem temnější než tma. Jsem noc noci. Skrže stíny, od nichž se odlišuji tím, že jsem jejich stínem, kráčím k setkání s nejvyšší kočkou. Není ve mně obavy. Mé tělo, jež se zcela podobá tělu člověka, tělu šťastlivce, si zachovalo své rozměry, ale hlava je nezměrná. Hluk se ozývá, hluk, jaký jsem ještě

otočena přesně na mne, a ač je cele pohledem, mám z ní strašlivý pocit, že mne nevidí. To zdání je nesnesitelné. Kdybych měl ještě srst, cítil bych, jak se mi po celém těle ježí. Ve svém stavu ale nemám ani prostředky, jak osvědčit strach, jež zakouším. Jsem mrtev, mrtev. Ta hlava, moje hlava, mne ani nevidí, protože jsem zničen. Neboť jsem to já, kdo se na mě dívá a kdo mě nerozpoznává. Ó svrchovaná kočko, již jsem se na chvíli stal, abych mohl konstatovat svou smrt, nyní zmizím nadobro. Nejprve přestanu být člověkem. Stanu se opět chladnou a neobyvatelnou kočičkou, nataženou na zemi. Ještě jednou zachroptím. Naposled mrknu na to údolí, které se opět zavře a kde zahledám člověka, který je rovněž svrchovanou kočkou. Slyším ho škrábat o zem, musejí to být drápy. To, čemu se říká zásvěti, pro mne skončilo.“

Na kolenou, s ohnutými zády, hrabal Tomáš zem. Kolem něj se rozšiřovalo několik prohlubní a na jejich hraně se přidržoval zahnaný den. Pomalu hotovil již sedmou velkou díru, rozšiřoval ji na svou velikost a zanechával při tom v půdě otisk svých rukou. A zatímco ji hloubil, jako by se prázdnou naplňovalo tucty rukou, paží, konečně celým tělem a kladlo jeho práci odpor, který brzy již nemohl překonávat. Hrob vstřebával nepřítomnost bytosti, která jej vyplňovala. Nořila se do něj mrtvola, kterou nebylo možné vypudit, a v té nepřítomnosti tvaru pro sebe nacházela dokonalý způsob přítomnosti. Hrůzu té podívané lidé ve vesnici cítili ze spaní. Když byla jáma završena a Tomáš se do ní vrhl, když byl zavěsil na krk velký kámen, narazil na tělo tisíckrát tvrdší než zem, tělo kopáče, který již byl v hrobě, aby jej hloubil. Jáma, která měla přesně jeho rozměry, tvar, tloušťku, byla jako jeho vlastní mrtvola a při každém pokusu zakopat se v ní podobal se nesmyslnému zemřelému, který by se snažil pohrbit své tělo ve vlastním těle. Napříště tedy, ve všech hrobkách, kde mohl nalézt místo, ve všech citech, jež pro mrtvé jsou také hroby, v zániku, jenž byl jeho smrtí, neumožňující, aby byl považován za mrtvého, byl již přítomen jiný zemřelý, jenž ho předešel a který v totožnosti s ním dovedl až do krajnosti nejednoznačnost Tomášovy smrti a života. V té podzemské noci, do níž sestoupil s kočkami a kočičími sny, zaujal jeho místo dvojník omotaný obvazy, se smysly sedmkrát zapečetěnými, duchem nepřítomný, a ten dvojník byl jediný, s kým nemohl smlouvat, neboť byl jako on skutečněný v absolutním prázdnu. Nakláněl se nad tím ledovým hrobem. Jako člověk, který se věší, odstrčí stoličku, o kterou se ještě opíral, poslední břeh, a místo toho, aby pocítil skok, kterým se vrhá do prázdna, cítí jen provaz, jenž ho drží, jímž je až do konce uvázán, připoután více než kdy jindy, nebývale spojen s bytím, od něž se chtěl oddělit, tak i on se, v okamžiku, kdy věděl, že je mrtev, cítil nepřítomen, naprosto nepřítomen své smrti. Ani jeho tělo, po němž na samém jeho dně zbyl chlad, jaký způsobuje dotyk mrtvolu a který není chladem, ale nepřítomností dotyku, ani temnota, která mu prosakovala ze všech pórů a i ve chvílích jeho viditelnosti znemožňovala posloužit si smysly, intuicí, dokonce myšlenkou, aby byl spatřen, ani ta skutečnost, že nic neopravňovalo považovat jej za živého, nestačila k tomu, aby byl považován za mrtvého. A nešlo o nedorozumění. Byl skutečně mrtev a zároveň vypuzen ze skutečnosti smrti. I ve smrti byl o smrt připraven, jeho vlastní obraz, ten Tomáš, který mu běžel vstříc, nosič uhašených pochodní a záruka poslední smrti, jej, člověka strašlivě nicotného, držel v nicotě. Už když se ještě skláněl nad prázdny,

Ljuba Popović: Polibek z lesa, 1994

už jen spadnout. A padat není to, co by mne děsilo. Vpravdě ale nemohu už ani spadnout; pád je nemožností; jsem obklopen zvláštním prázdny, které mne odpuzuje a které bych nedokázal překonat. Kde tedy jsem? Přijď, neštěstí. Kdysi, náhle proměněn ve zvěř, která mohla být beztravně vhozena do ohně, pronikal jsem tajemstvími nejvyššího řádu. Podle záblesku, který mne rozetnul, škrábancem, který jsem uštědřil, jsem rozeznával lži, zločiny, ještě než byly spáchány. A teď jsem bytostí bez pohledu. Slyším nestvůrný hlas, který říká to, co říkám, aniž bych z toho znal jediné

nikdy neslyšel. Svit, který jako by vycházel z mého těla, ačkoli je vyhaslé a vlhké, okolo mne vytváří kruh, který je jako druhé tělo, z něhož nemohu vystoupit. Začínám rozpoznávat krajinu. Zatímco temnota nabývá na tíži, zvedá se přede mnou velká bleďá postava. Říkám přede mnou, veden slepým instinktem, neboť od té doby, kdy jsem ztratil docela rovný ocas, který mi sloužil ve světě za kormidlo, nejsem již tak zjevně sám sebou. Ta hlava, která bez ustání roste a místo toho, aby byla hlavou, zdá se být jen pohledem, čím je vskutku? Nehledím na ni bez znepokojení. Pohybuje se, blíží se. Je

Maurice Blanchot

kde v úplné nepřítomnosti obrazů spatřoval svůj obraz, zasažen nejprudší možnou závratí, závratí, která ho nenutila k pádu, ale zabraňovala mu v něm a která znemožňovala právě ten pád, který činila nevyhnutelným, již tehdy se půda kolem něj úžila a obklopovala jej noc, taková noc, která již ničemu neodpovídala, kterou neviděl a jejíž skutečnost pociťoval jedině proto, že byla méně skutečná než on. Všemi cestami ho přepádal dojem, že se nachází v srdci věci. I zde na povrchu země, do které nemohl proniknout, byl v nitru té země, jež se ho ze všech stran dotýkala svým vnitřkem. Ze všech stran jej uzavřela noc. Viděl, slyšel útulnost nekonečna, v němž byl sevřen samou nepřítomností hranic. Nebytí onoho údolí smrti pociťoval jako drtivou existenci. Pomalu k němu stoupaly výpary štiplavé a vlhké půdy. Jako ten, kdo se živý probudí v rakvi, s hrůzou sledoval, jak se nehmotná zem, ve které se vznášel, proměňuje v ovzduší bez vzduchu, naplněné pachy země, shnilého dřeva, vlhkých látek. Náhle byl skutečně pohřben a zjistil, že je zastlán pod vrstvami hmoty podobné sádře, v hrobce, kde se dusí. Plaval v ledovém prostoru, mezi předměty, jež ho drtily. Existoval-li dosud, pak proto, aby v té komoře plné pohřebních květin a přízračného světla poznal nemožnost opět žít. V zalknutí nalezl znovu dech. V kruhu žaláře, v němž byl vržen do neproniknutelného ticha a černi, znovu nalezl možnost chodit, vidět, křičet. Co to bylo za zvláštní hrůzu, když zdolal poslední překážky a objevil se v úzké bráně své hrobky, ne snad vzkříšen, ale mrtev a jist, že je vyrván zároveň smrti i životu. Kráčel jako malovaná mumie; pozoroval slunce, jak se překonává, aby jeho nepřítomný zjev překrylo usměvavou a živou tvář. Kráčel, jediný opravdový Lazar, jehož samotná smrt byla vzkříšena. Šel, překračoval poslední stíny noci, aniž by ztrácel ze své slávy, pokryt travami a zemí, šel rovným krokem za pádu hvězd, týmž krokem, jakým se lidé, kteří nejsou zahalení do rubáše, pozvedají k nejdražšímu bodu života.

—

Anna nebyla překvapena, když spatřila přicházet onu nepotlačitelnou bytost, v níž rozpoznala toho, před nímž marně hledala únik, jehož potkávala každého dne. Vždy přicházel přímo k ní, sleduje neochvějným krokem cestu narýsovanou přes hladinu moře, lesy, samo nebe. Pokaždé, když na světě nezbyvalo nic než slunce a ta nehybná bytost tyčící se po jejím boku, jež ji zahalovala svou nemožnou nehybností a zjitřovala hloubkou necitlivosti, která ji obnažovala, a v níž se, jak cítila, zhušťuje všechen klid vesmíru, ve chvíli, kdy se rozezněl jiskřící třesk vrcholného poledne, smíšený s tichem, viděla se Anna, stísněna vládnoucím klidem a neodvažující se pohybu ani myšlenky, hořet, zmírat, s očima, lícemi v plameni, s pootevřenými ústy, posledním dechem vydechující své temné tvary v plné slunce, dokonale průhledná mrtvá po boku té neprůsvitné mrtvoly, jež vedle ní stále mohutněla a, tišší ticha, hltala hodiny a mátla čas. Spravedlivá, svrchovaná smrt, nelidská a hanebná chvíle, jež každého dne znovu začínala a již se nemohla bránit. Každého dne se vracel ve stejnou hodinu, na totéž místo. A byla to přesně táž hodina, byla to též stejná zahrada. S bezelstností, se kterou Jozue zastavil slunce, aby získal čas, věřila Anna, že věci trvají. Ale obzor výsostně střežily příšerné stromy, mrtvé v zeleném olistění, které nedokázalo uschnout, a ptáci, kteří jí letěli nad hlavou, aniž by – žel! – mohli koho uvést na scestí nebo dokázali být považováni za živé, a nechávali ji věčně znovu začínat události,

Ljuba Popović: Vzpomínka na podzim, 1989

jež zažila předešlého dne. Přesto se dnes, jako by snad mrtvola přenesená do jednoho, jindy zas do jiného lože, skutečně změnila místo, zvedla a kráčela před Tomášem a zavedla ho do sousedního lesíka na cestu, kde ho ti, kteří mu přicházeli naproti, viděli se vzdalovat, nebo mysleli, že je nehybný. Ve skutečnosti opravdu kráčel a v těle podobném ostatním, jakkoli bylo ze tří čtvrtin stráveno, vstupoval do míst, v nichž, pokud sám zmizel, viděl ihned ostatní padat do odlišného nebytí, které je od něj vzdalovalo více, než kdyby bývali zůstali živí. Každý, koho na této cestě minul, zemřel. Když Tomáš odvrátil oči, každý člověk zemřel spolu s ním smrtí, kterou křik neohlásil. Hleděl na ně a již je viděl pod svým pohledem ztrácet všechnu podobu, jak je z malé ranky na čele opouštěla tvář. Nemizeli, ale již se neukazovali. Když v dálce povstávali, byli beztvaří a němí. Když se přiblížili, dotkli-li se jich, zaměřil-li na ně ne svůj pohled, ale pohled onoho pronikavého a neviditelného oka, jímž byl cele v každém okamžiku, když přišli ještě blíže, splynul-li s nimi téměř a bral je buď za svůj stín nebo za mrtvé duše, vdechoval je, olizoval, překrýval se jejich těly, tehdy nezachytil jediný pocit, jediný vjem, tak jich byl prázden, jako oni byli prázdni jeho. Konečně přešli. Odešli navždy. Sklouzli po závrtném svahu do kraje, kde z nich již nic nebylo vidět, ne-li, občas, jako dlouhé rýhy světla, jejich světlélkující pohled na hraně obzoru. Bylo to strašné a nepochopitelné přepadení. Jím končila slova, ticho, mizelo vpřed i vzad.

Prostor, jenž ho obklopoval, byl opakem prostoru, nekonečným myšlením, ve kterém ti, kdo vstoupili, s hlavou zahalenou závojem, nepobývali jinak než zbytečně.

V té propasti Anna jediná vzdorovala. Mrtva, rozptýlena v prostředí na hranici prázdna, nacházela v něm ještě zbytky bytostí, se kterými její rysy zachovávaly i při svém roztržštění jistý druh rodové podobnosti. Když k ní přistoupil čelem, prudce, aby ji překvapil, stále mu ukazovala tvář. Měnila se, aniž by přestala být Annou. Byla Annou, vůbec se jí už nepodobajíc. S vlastní tváří a všemi rysy, a přesto zcela podobna jiné, zůstávala stejnou Annou, úplnou a nespochybnitelnou Annou. Viděl ji po cestě přicházet jako pavouka, který byl s dívkou totožný, a který se procházel v opuštěném světě, mezi ztracenými mrtvolami, vysátými lidmi, se zvláštním klidem, jako poslední potomek bájného pokolení. Kráčel na osmi nezměrných pařátech, jako by to byly dvě útlé nohy. Jeho černé tělo, nelitostný vzhled, jenž budil dojem, že se chystá kousnout vždy, když chtěl prchnout, se nelišily od oblečeného těla Anny, jejího lehkomyšlného vzezření, kterým se oděla, když se někdo pokusil vidět ji zblízka. Pohybovala se trhavě, hned v několika skocích požírala prostor, hned si lehala na cestu, chovala ji, soukala ji ze sebe jako neviditelné vlákno. Nemusela ani skládat nohy, aby pronikla do pole, které obkružovalo Tomáše. Neodvolatelně se přibližovala. Zastavila se před ním. Dnes tedy, zasažen

tak neuvěřitelnou odvahou a vytrvalostí, rozpoznává jistou bezstarostnost, která nemohla vyprchat uprostřed zkoušek a která se rozeznávala jako vzpomínka na svobodu, patře na ni, jak se tyčí na svých dlouhých nožkách, jak se přidržuje v úrovni jeho tváře, aby s ním mohla mluvit vírem barev, pachů a myšlenek, odvrátil se a pohleděl hořce vzad, jako se cestovatel, který si spletl cestu, vzdálí, stáhne a konečně ztratí v myšlenkách na své putování. Ten les, ano, ten poznával. A to padající slunce poznával, a ty schnoucí stromy a ty zelené listy, černající. Pokusil se setrást z těla tu ohromnou váhu, z těla, jež mu chybělo a jehož prelud nosil jako náhradu těla. Potřeboval cítit to umělé teplo, které z něj sálalo jako z cizího slunce, slyšet dech, který vystupoval z mylného zdroje, poslouchat tlukot nepravého srdce. A ji poznával, mrtvou s nastroženými smysly, skrytou v nečisté podobě, hotovou zjevit se tak, jaká je, v obraze složeném ze zrcátek, v nichž přežíval každý z jejích rysů? „Jste to vy?“ zeptal se. Hned uviděl v očích plamen, smutný a chladný plamen ve tváři. Zachvěl se uvnitř toho neznámého těla, zatímco Anna pociťovala do sebe vstupovat bolestného ducha, chmurné mládí, jež jí bylo souzeno milovat, a uvěřila, že se stává sama sebou.

Z francouzského originálu **Thomas l'obscur** (Tomáš Temný) přeložil Jan Táborský.

Maurice Blanchot (1907–2003) byl francouzský spisovatel, filosof a literární vědec. Jak se píše v českém vydání Blanchotova Literárního prostoru (Herrmann & synové 1999), jeho romány a kritické eseje tvoří jednotitý celek, v jehož centru leží tážání po umění. Svým dílem položil umění, zejména literatuře, hranici, jeho „vyprávění“ – Zastávka smrt (L'Arrêt de mort, 1948); Ten, kdo mě nedoprovází (Celui qui ne m'accompagnait pas, 1953); Poslední člověk (Le Dernier Homme, 1957) aj. – i romány – Aminadab, 1942; Příliš vysoko (Le Très-Haut, 1948) – se dají nazvat extrémem literatury. Pohybují se na horizontu, kdy naše řeč má ještě nějaký smysl a kdy už přestává být naší řečí. Z jeho kritických knih a esejů – Strana ohně (La part du feu, 1949, český Herrmann & synové 1999); Nekonečný rozhovor (L'entretien infini, 1969) aj. – vyzařuje stejná řeč bez centra jako z jeho práz a tvoří jejich zrcadlový protipól.

–hrma–

Šimon Šafránek
Fleischerei 36
 Labyrint 2008, 250 s.

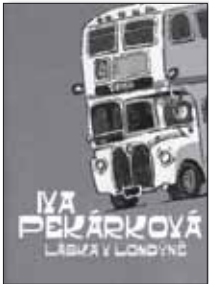
Šafránkova třetí kniha je další z mohutné vlny sebestředných próz, řešících různými způsoby prázdnotu a nudu. Prázdnota života městského lúzra by sice mohla být velkým literárním tématem, ovšem nesměla by metastázovat i do samotného textu, který se tak stává svou vlastní obětí. Mladý hrdina JINDŘICH žije v hmotném dostatku, ale profese reklamního herce ho dostatečně nenaplnjuje a vskrty stále touží dělat velké umění. Takže se vzepře konzumnímu životu, opustí kariéru a přítelkyni a odjede své ideály naplňovat do berlínských squatů. Střídání časových rovin a úsečný styl zpočátku působí celkem svižně, jenže zhruba někde před polovinou v soukolí textu chcípne uszlýzý bernardýn, notně našlehnutý kokainem, a začne se rozkládat a hnít. Reklamní strohost a rychlé klipové střihy začnou brzy unavovat a text jako by byl čím dál více psán ze setrvačnosti, s níž autor zoufale vrší slova v domnění, že se smysl nějak najde sám prostřednictvím jejich permutací. Konec se tak utápí v chaosu nezvládnuté látky, nesmyslných zvratů a křečovitosti snadných konců. Dojem z několika celkem vtipných přirovnání a silných scén a nápadů je spolehlivě pohřben naivně „symbolickými“ motivy, prolínajícími celým příběhem, několika pro efekt naroubovanými historickými vsuvkami z velkých dějin a množstvím sebedojímavých povzdechů. Má-li ale tenhle text sloužit jako značkové zboží pro alternativní zlatou mládež, tak neříkám ani popel.
Karel Kouba

Bohumila Grögerová
Rukopis
 Nakladatelství Pavel Mervart 2008, 70 s.

Tuto knihu jsem vyhlízel déle než rok. Znal jsem z ní dopředu elegický kus z časopiseckého vydání. Psalo se tam v prostých verších o ztrátě zraku, orientace a prostoru; o stáří. Vše obrůstala houstnoucí mlha ve tvaru svévolně proměnlivé hlavy. Básnická skladba nyní vyšla celá – s počátečními třemi verši „Březen 2006/ Kontrola na očním oddělení Vojenské nemocnice/ Dg: prakticky slepota oboustranně.“ Text má pevnou strukturu (s mírně obměňovaným refrémem „pane prosím/ zastav ten proces“) a živý, ba hmatatelný jazyk. Není to žalozpěv, je to mohutná existenciální skladba. Mluví tiše o všem základním, co zůstane z tvůrčího života. Z mnoha témat textu – knih, lásky, rodiny, samoty – vybírám pro krátký exkurs vztah ke slovům. Od celoživotního průzkumu slov, vycházejícího z jejich tvaru či zvuku, od drčení a rozbíjení kořenů, rozvíjení variací, hledání zašantročených významů se autorka obrací k hmatu, k chuti a vůni slov ze svého intimního okolí. Josef Hiršal: ouplně vycérovanej, chabrus na plíce, culifinda; stařenka: neznahaňbo, babička: nezbednico, darebnico jedna, tatínek: jsi prdola žuchla z vančic. Shrnuto – „mívala jsem jako dítě moc řečí/ až všechna ta stará milovaná slova/ sbalím do stařenčina vlňáku/ bude to mé velké bohatství mé slovní kukaňství“. Očištěná řeč i ticho Rukopisu jsou plně pochopení a překonávané bolesti. Čist znova, každých pár let.

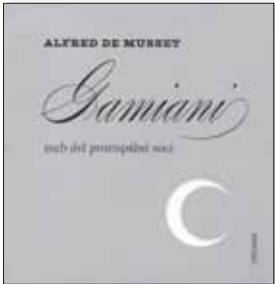
Karel Brávek

Iva Pekárková
Láska v Londýně
 Listen 2008, 144 s.

Podobně jako ve svém předchozím povídkovém souboru, ani v Lásce v Londýně se Iva Pekárková nevěnuje pouze milostným příběhům, jak by názvy knih mohly implikovat. Lásku pojímá autorka mnohem širěji: očekávaná tematika vztahů partnerských (včetně těch homosexuálních) tvoří v obou případech sotva polovinu knihy; větší část povídek je pak věnována lásce sourozenecké, rodičovské či kamarádské. Láska v Londýně navíc obsahuje mnohem více pasáží, v nichž je dosti zřetelně vysloven životní názor, postoj, poznání či cesta k němu. Kniha si přitom zachovává kvality pro autorku již příznačné: perfektní znalost prostředí a typů postav, pohled citlivého a pronikavého pozorovatele, smysl pro detail, poměrně jednoduchý, ale přesný jazyk, ironii i humor. Povídky mají spád, gradaci i pointu, kompozičně jsou dobře promyšlené, aniž by však působily jako literární konstrukt. Ve většině próz jsou prezentovány příběhy dívek a žen „z rodin přistěhovalců z Afriky, Jamajky, arabských zemí i východní Evropy“ (jak stojí na přebalu knihy), avšak je třeba ocenit, že i tehdy, když autorka „exotické“ reálie, postavy či rekvizity opouští, vzniká kvalitní text. Soubor Láska v Londýně potvrzuje již dobře známý fakt, že Iva Pekárková umí napsat skutečně dobré povídky.

Blanka Kostřicová

Alfred de Musset
Gamiani aneb Dvě prostopášné noci
 Přeložili Anna a Erik Lukavští
 Concordia 2008, 112 s.

Novela o dvou vášnivých nocích neukojitelné tribády, hraběnky Gamiani, připisovaná romantickému dramatikovi Alfredu de Musset, se dá bez přehánění označit jako jeden z nejlepších textů, jaký dala erotická fikce literatuře. Shodou okolností vyšla nyní současně ve dvou nakladatelstvích a ve dvou různých překladech. Nakladatelství Dybbuk vydalo starší překlad s rozkošným obrazovým doprovodem, Concordia vydala překlad nový. To je v současné nakladatelské praxi poměrně neobvyklé, protože je to nákladnější; jak se ovšem v tomto případě ukazuje, je to škoda. Při srovnání se staršími překlady je ten nový nejen mnohem čtivější (předchází nezáměrnému humoru a je současnější, přičemž zároveň zdařile zachovává stylizované archaizující styl originálu), ale také přesnější. V prvním příběhu se mladý šlechtic Alcide stává nejdříve pasivním a poté aktivním účastníkem hraběnciných lesbických hrátek, v druhém jeho roli voveura naruší až nezvratné (a příjemně překvapivé) splnutí Eróta s Thanatem. Setkáváme se zde sice s nezbytnými žánrovými stereotypy, jako je prznění nevinných dívek pod Ježíšovým jménem, klášter plný zvrhlých lesbických jeptišek, deflorace orangutanem nebo perverzní hrátky se psem a oslem, ovšem díky Mussetovu rafinované poetickému stylu to vůbec nevadí. Autor nás sice většinou ušetří explicitních detailů, ale přesto – nebo možná právě proto – je text vzrušující a smyslný.
Karel Kouba

Tomáš Zmeškal
Milostný dopis klínovým písmem
 Torst 2008, 348 s.

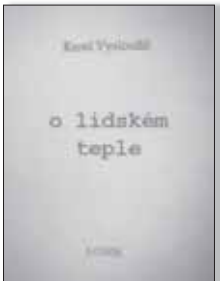
Čtení jako radostná amatérská archeologie. Stavba románu připomíná svévolně seřazené zlomky z většího slovesného celku, z vnějškově proměnlivého mýtu (mýtu českého národa v druhé polovině 20. století). Ústřední, až intimně povědomý milostný příběh je tu zaznamenáván několika autorskými styly, prokládán košatými ústními vyprávěními a dochovanými písemnými doklady. Stylisticky mimořádně talentovaný debutant Tomáš Zmeškal (nar. 1966) zpočátku spořádaně rozvíjí osudy dvojice smýkané historickými zvraty od padesátých do devadesátých let. Začíná rozchodem už postaršího manželského páru o svatebním dnu jejich dcery v roce 1968 – a v zálibně vykreslených scénách se svižnými dialogy postupně odkrývá kusy příběhu, v němž hrají roli komunistické vězení, blízký estébák, zdánlivě iracionální zrada, partnerské míjení a zpětně rozpoznávaná láska. Tuto rovinu doplňují (podobně jako v Bulgakovově Mistrovi a Markétce) méně ukázněné kapitoly ze světa blázince, kde pacient mudrc, povoláním cukrář, rozvíjí svá jednolitá podobenství. A v poslední třetině dojde na několik, snad až moc, nejen obsahových překvapení. Ale dávno předtím, než do rodinných nesnází vlétnou v závěru nové postavy, se příběh začíná rozbíhat do mnoha stran a domnívám se, že do stran určených autorovým literárním vzděláním. Pomineme-li anglickou literaturu, jež je jeho oborem, máme tu kapitolu kafkovskou (hrdinovo snaživé neporozumění rehabilitačním předpisům v kaskádě hovorů s orgány), postup z Dotazníku Jiřího Gruši (do úředně požadovaného formátu a stylu nevměstnatelný životopis), zlodějská anekdota s přímým odkazem na Švejka, sci-fi a čapkovský pohled na gilgamešovské téma nesmrtelnosti. Sumersko-akkadská literatura zaznamenaná klínovým písmem, později převzatým Chetity, očividně hraje v románu roli, jejíž rozsah bohužel nedokážeme odhadnout. Jasně je pouze to, že klínové písmo a jeho rozluštitel Bedřich Hrozný jsou pro oba protagonisty symbolem zlatého věku jejich lásky. A že milostný dopis tímto písmem psaný, který ostatně stojí v názvu románu, je dojemným pokusem o sblížení. Zdali úspěšným, uvidíte. Výčet Zmeškalových zamýšlených i nechtěných aluzí (kam lze přidat Borgesovu Zahradu, v které se cestičky rozvětvují nebo Montesquieovy Perské listy a další epistolární literaturu ad.) si dovolujeme jen proto, že autorovo bravurně zvládnuté potěšení z různorodých způsobů vypravování je nakažlivé a pro tuto knihu zásadní. Krásným příkladem je dráždivě odtažitá kapitola 11, jedna z cukrářových vizí o nesmrtelnosti, jež je především podivuhodným ztělesněním neurčitosti: mlhavé představy o fatální přesnosti. A dobrodružná kapitola závěrečná zpevní stavbu celé knihy hrdinovou směšnohrdinskou poutí do hlubin a pak západočeským lesem plným exotické zvěře; jednotlivé symboly příběhu o velmi široce chápané rodině se v ní vzájemně najdou a ještě jednou ožijí.

Libuše Bělková

Norbert Mahler
Spam
 Sequence 2008, 24 s.

Také vám chodí do e-mailové schránky víc spamu než pošty, o kterou máte zájem? Většina lidí mechanicky nasype celou nálož do koše a víc se o tohle nabídky na nejlevnější viagru a prodloužení penisu nestará. Rakouský komiksový tvůrce se ke spamu postavil trochu jinak. Když ho u nějakého napadl obrázek, nakreslil ho. V této knížce se tak můžete dozvědět, jestli Mahlerovi chodily v letech 2007 a 2008 stejně zábavné nabídky jako vám. Na každé stránce se zjeví minimálně jedna postavička a v bublině odříká předmět spamového e-mailu. Pod obrázkem pak najdeme jméno odesílatele a den odeslání. Hned na úvod nás vítá Esmeralda slovíčkem „Hi“. Následuje Athanasios s hláškou „Your life“, Autumn na další straně doplňuje „It was very bad“. A pak už na scénu nastupuje Kermit, aby se optal: „May i ask why you’re so unhappy with your dic’k?“ A tak dále. Všechny hlášky jsou přirozeně v angličtině, stejně jako většina světového spamu. Postavičky s mahlerovsky dlouhými nosy jsou různě bachtaté, několikahlavé, několikaruké a nechybí ani Mojžíš, který místo Desatera nabízí Ten Inches. Mahlerova knížka je spíše legráckou než klasickým komiksem. Když všechny ty neodolatelné nabídky pospojujete, může vzniknout nádherný monolog, kterým k nám promlouvá naše doba: „Hi. We are here for your penis! You’ll like it!“
Jiří G. Růžička

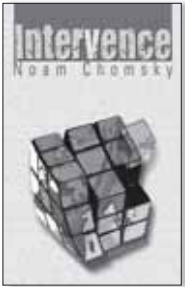
Karel Vysloužil
O lidském teple
 Lípa 2008, 94 s.

Pokud již máte vyšatomované komíny a revizi topidel a kouřovodů, začtete se do sbírky básní Karla Vysloužila O lidském teple. Úsečné verše, jak vyřčené v přestávce anebo prokmitnuvší před usnutím; témata z běžného života i z cest – příznačné je spojování antické mystiky a přírodních motivů s tématem erotickým: básník ukazuje záměrně etiku lásky jako jediného druhu rozumný stav lidské mysli, stavě ji do kulís prvokřesťanských dob. Takovou knihu mohou čist i teplouši; též jim jsou určeny myriády básníkůvých blahopřání lidského tepla; ostatně, danost lidského stavu předurčením… Vysloužilova poezie není vystavěna na stylu, ale je výrazem lidské osobnosti.Čtu jej rád, starého katolického mukla-přsmáka s původností, která se v poetické mainstreamové hojnosti sotva objevuje. Tak se pozná mistr: méně slov, než by žvanil, že si jej trampí mohou vepsat do cancáků a výřeční politici za uši! Než se začtete, zkontrolujte, zda máte těsnění oken před únikem tepla; krom toho se zamyslete, zda není poblíž či v dáli někdo, koho máte rádi a kdo potřebuje trochu toho tepla lidského. Potom se ještě rozpomeňte, zda jste nepřipravili o teplo někoho, koho máte neradi – neboť nepřátele své máme milovat, ať kruci chtějí nebo nechtějí! – načež buďte rádi, že jste, když zas tak moc se nestalo, ač se zprvu zdá jinak!
Vít Kremlička

UNIŠEK – poukázky na kulturu a vzdělání od Chèque Déjeuner. www.seky.cz

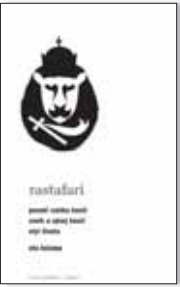
inzerce

Noam Chomsky
Intervence
Přeložil Josef Josefík
Knížní klub 2008, 212 s.

Podle textu na přebalu jde o jednu z Chomského nejlepších knih vůbec, ale po přečtení se tomu nechce příliš věřit. Vysoce sofistikovaný a stylisticky zručný i vtipný glosátor současného „světového neřádu“ jako by se vytratil a namísto něj jsme konfrontováni se suchým radikálním myslitelem, který se navíc neustále opakuje. Snad je příčinou forma kratičkých esejů (spíše ale sloupků či komentářů), jež nedává prostor, jaký by témata zasloužila, což pak nutně vede k povrchnosti. Úbce nejvíce je to vidět na hodnocení izraelsko-palestinského konfliktu, kde se autorova interpretace zdaleka nerovná jeho starším pracím třeba na téma Východního Timoru. Když už se vytratil Chomského zpravidla výtečný sarkasmus a na politického komentátora i nezvykle skvělý styl psaní, je třeba hodnotit alespoň skutečnost, že zůstal jeho cit pro používání citací (převážně z amerického tisku), které by člověku unikly a které většinou působí víc než všechny myslitelné důkazy a dodávají jeho argumentaci punc autentičnosti. Jinak se ale zdá, že originalita Chomského myšlení v případě této knihy spočívá převážně v tom, že evidence a mantry každého mladistvého antiglobalisty pojmenoval dle datace článků už v době, kdy byly pouze tušené, zatímco dnes pro některé z nich existují nezvratné důkazy. Chomsky jistě i nadále patří k těm několika málo myslitelům, kteří si zaslouží nejvyšší a nejostřejší pozornost, ale zmíněné tvrzení na přebalu Intervence při srovnání s dříve v češtině vyšlými knihami Perspektivy moci a Hegemonie nebo přežití prostě neobstojí.

Lukáš Rychetský

Ota Halama
Rastafari – pozadí vzniku hnutí, vznik a vývoj hnutí, styl života
Volvox Globator 2008, 72 s.

Ota Halama, vyučující na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, editor Lutherových spisů i autor publikací z dějin středověkého křesťanství, letos vydal knihu, která se z jeho dosavadní tvorby – alespoň na první pohled – vymyká. Ve své stručné brožurce osvětluje vznik i životní styl náboženské společnosti rastafariánů, kteří jsou obecně známí svou spjatostí s hudbou reggae, kouřením marihuany, typickým účesem, zvaným slangově rasta či dredy. Vzhledem k tomu, jaké knihy Halama vydal dříve, ovšem nepřekvapí, že se zaměřuje především na rastafariánskou spiritualitu a na to, jak navazovala na křesťanství; stranou naopak ponechává širší etnografický kontext, do nějž by třeba spadalo i srovnání s tzv. kulty „cargo“. I když dnešní názory Vatikánu na Martina Luthera už se radikálně liší od doby, kdy byl katolickou církví prohlášen za kacíře, může autor pocítovat jakési déjà vu při referování o tom, že i pro rastafariány je Řím hlavním městem Babylonu, protože Římané ukřižovali Krista, bojovali proti černému Hannibalovi a v době Mussoliniho dokonce i proti Haile Selassiemu, kterého pokládají za boží inkarnaci. Luthera autor sice nezmiňuje, ale křesťanská perspektiva je v jeho knize patrná. Rastafariánství právem pokládá za reakci na souhlas církve s útlakem barevných národů.

Jan Lukavec

Jan Žáček
Posvátná místa pražská
Fotografie Přemysl Vacek
Baronet 2008, 302 s.

Knih o církevních stavbách v Praze již bylo napsáno mnoho, přesto je publikace Jana Žáčka jiná. Jednak jde o svazek výběrový, jednak sdružující pouhých sedm církví s bonusem Národní galerie jako majitele bývalých církevních objektů. Zahrnuje totiž dvacet šest „svatyní“, které jsou vzorovými ukázkami pražské sakrální architektury. Autor roztřídil materiál do osmi celků podle jednotlivých disponentů těchto objektů, a tak je zde zastoupena církev starokatolická, československá evangelická, československá husitská, evangelická c. augsburského vyznání, pravoslavná, řeckokatolická a římskokatolická, a také Národní galerie jako majitel Anežského a Jiřského kláštera. Z těch větších a známějších zcela chybějí jen objekty židovské náboženské obce, ale pravděpodobně důvody tohoto patrně dobrovolného opomenutí si může čtenář domyslet již z úvodu, kde autor výslovně „neděkuje“ pouze římskokatolické církvi jako celku a právě židovské náboženské obci. Následuje popis a komentář autora knihy k uvedeným objektům, v některých případech bohužel částečně dublující předchozí úvodní slovo. Každé jednotlivé pojednání o kostelu, modlitebně, kapli, klášteře či rotundě je doplněno jak bohatou fotografickou dokumentací, tak aktuálními údaji o časech bohoslužeb, otevíracích dobách či konkrétních možnostech, jak tuto památku navštívit. Tím se kniha stává nejen dokumentem, ale i praktickým průvodcem.

Magdalena Wagnerová

Philippe Van Parijs, Marek Hrubec, Martin Brabec
Všeobecný základní příjem – právo na lenost nebo na přežití?
Filosofia 2007, 202 s.

Sborník z edice usilující o kultivaci českého levicového akademického prostředí se točí kolem textu belgického profesora Philippa Van Parijse. Klíčovou myšlenkou je poskytnutí univerzálního základního příjmu (UZP) každému obyvateli určité země, v ideálním případě celého světa. Příjem by byl nepodmíněnou a pravidelně všem ve stejné výši vyplácenou dávkou, určenou každému dospělému členu společnosti. „Podporoval by skutečnou svobodu pro všechny, protože by poskytl všem lidem materiální zdroje, které potřebují pro uskutečňování svých cílů,“ odůvodňuje Parijs UZP. Na text, který v češtině původně otiskl Filosofický časopis, následovala řada polemických reakcí, zejména od konzervativce Miloslava Bednáře. Spolu s dalšími tvoří součást tohoto sborníku, v němž však kromě neoliberální kritiky (Dan Šťastný a Josef Šíma) najdeme i polemiky vedené zleva. Je to například anarchistická kritika Václava Tomka, feministická Zuzany Uhe či levě marxistická Milana Valacha. Politicko-filosofická diskuse o svobodě, jedinci, státu a ekonomice však téměř pomíjí otázku hnutí, které by UZP prosadilo (naznačuje to jen Parijs v závěrečném příspěvku). Kromě Valachových náznaků také chybí zamyšlení nad tím, jestli je dnes něco jako UZP ještě vůbec na pořadu dne, pokud změna vyžadovaná kapitalistickými vztahy bude muset přesáhnout jejich horizont.

Daniel Novák

odjinud

Studií o komedii Josefa a Karla Čapků *Lásky hra osudná* přispěl do sborníku k jubileu hispanistky Anny Houskové Literární paměť a kulturní identita (Torst 2008) Jiří Pelán.

Nejpovzbudivější zprávu z konce uplynulého roku přinesla agentura ČTK: na fasádě domu V jámě (mezi Vodičkovou a Štěpánskou) bude do 19. 4. 2009 obnovena dnes už nezřetelná reklamní kresba **V+W** vytvořená **Adolfem Hoffmeisterem**.

Přítomnost čárky v názvech detektivních románů Josefa Škvoreckého a Zdeny Salivarové se pokusila vysvětlit a zdůvodnit Michaela Swinkels-Nováková v článku o zfilmování jednoho z románů (*Setkání v Praze, s vraždou*, z roku 2004) režisérkou Jitkou Němcovou. Podle článku v Novém Polygonu č. 5/2008 přibude brzy do série románů „s vraždou“ další, sedmý.

Doslov k antologii *Divadelní texty z terezínské ghetta 1941–1945* (ed. Lisa Peschel, Akropolis 2008) napsal přímý účastník tehdejších dějů **Ivan Klíma**.

Návštěvu u hrobu **Ludvíka Aškenazyho** (1921–1986) v jihotyrolském Bolzanu evokoval Petr Chudožilov ve fejetonu O třech Evropanech v 80., „evropském“, čísle revue *Prostor*. Nedožitě 85. narozeniny dramatika **Františka Pavlíčka** (1923–2004) připomněl medailon Jiřího Hubičky v Týdeníku Rozhlas č. 51/2008.

S **Ivanem M. Havlem** „o běhu času, historii a lidské mentalitě“ rozhloval v poslední loňské Xantypě Jan Lukeš.

Rozbor hry **Václava Havla** *Odcházení* (2007) založil Zdeněk Hořínek na srovnání s první Havlovou samostatnou hrou *Zahradní slavnost* (1963). Studii *Přícházení a odcházení* otiskla Divadelní revue v čísle 4/2008.

V druhé české odborné divadelní revue Disk č. 26 (prosinec 2008) analyzoval Petr Hruška poetiku **Karla Šiktance**. Jeho studie s podtitulem *Divadlo řeči v díle Karla Šiktance má*

název „Něco nás věčně nutí hrát nějaké staré drama“.

Slovníkové heslo **Josef Moník** (* 4. 2. 1952 Karlovy Vary) přinesla v příloze Práva Salon č. 596 z 27. 11. 2008 Literární encyklopedie salonu.

František Knopp

soutěž

Marta Nováková Marta

Napište nám, kdo stříhal film *Marta*, a připojte název druhého celovečerního filmu, na kterém se tento tvůrce také podílel jako střiháč. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, získá DVD s filmem *Marta*. Uzávěrka soutěže je 21. 1. 2009. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@advojka.cz.

Správná odpověď na úkol z čísla 48 – Ve kterém roce dostal T. C. Boyle Faulknerovu cenu? – zní: 1988, za knihu Konec světa. Knihu posíláme Adamu Kvasničkovi do Trenčína.

Správná odpověď na úkol z čísla 49 – Kdo zcizil Konečného Amazonu a jaké jí dal jméno? – zní: Petr Sadecký a pojmenoval ji Octobriana. Knihu *Bimbo* – Bohumil Konečný posíláme Janu Andersovi z Prahy 10.

Správná odpověď na úkol z čísla 50 – Kdo je vypravěčem románu Květinová puška? – zní: Klotar, farmář a lovec. Knihu posíláme Michaele Vršecké do Hrádku nad Nisou.

Správná odpověď na úkol z dvojčísla 51–52 – Ve kterém roce vyšel a jak se jmenoval básnický debut Lászla Darvasiho? – zní: Sbírka vyšla roku 1991 s názvem *Antal Horger* v Paříži. Knihu *Legenda o kejklířích se slzami* posíláme Pavle Vystrčilové z Prahy 4.

–mam–

MEZINÁRODNÍ FESTIVAL KOMORNÍ HUDBY EUROART PRAHA 2008/9

www.euroart.cz

GALATEA QUARTET (Švýcarsko)

20. ledna 2009 v 19. 30
Haydn, Darbellay, Debussy
Sál Martinů, Lichtenštejský palác,
Malostranské nám. 13, Praha 1

VENEZIA QUARTET (Itálie)

10. února 2009 v 19. 30
Cherubini, Sollima, Brahms

Sál Martinů, Lichtenštejský palác,
Malostranské nám. 13, Praha 1

Partnerský koncert:

Děčín, Městské divadlo,
11. února 2009, 19.00 hod

HAYDN TRIO EISENSTADT (Rakousko)

3. března 2009 v 19. 30
Haydn, Hödl, Beethoven

Sál Martinů, Lichtenštejský palác,
Malostranské nám. 13, Praha 1

VSTUPENKY

Pro pražské koncerty (Sál Martinů, Lichtenštejský palác, Malostranské nám. 13, Praha 1) je možné zarezervovat na emailu info@euroart.cz, vstupenky v partnerských městech budou k dispozici v místních předprodejích

Vinotéka TerraVina nabízí všem
priznivcům festivalu EuroArt Praha
25% slevu na jednorázový nákup vína
v nově otevřené prodejně v Praze.
„Le marché de TerraVina“,
Dlouhá č. 6

PARTNEŘI FESTIVALU

SKUPINA ČEZ

SPONZOŘI

TERRA VINA
www.terra-vina.cz

VE SPOLUPRÁCI S

Koncert se koná v sídle
Hudební fakulty AMU

PARTNEŘI KONCERTŮ

Italský kulturní institut v Praze

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

ČESKÝ ROZHLAS 3

Rakouské kulturní fórum

2009

MOLESKINE

nejširší nabídka diářů Moleskine 2009 v Café Fra a eshopu moleskine.cz

moleskine.cz, fra.cz

Plán 9
Plan 9 from Outer Space
Režie Edward D. Wood Jr., 1959, 79 min.
Řiřka video 2008

Plán 9 z roku 1956 je dnes považován za nejhorší film, jaký kdy byl natočen. Tento status však dílo i jeho tvůrce Edward D. Wood Jr. získali až díky knize bratří Medvedových The Golden Turkey Awards z roku 1980, popularizující bizarní, zábavně špatné a exploatační filmy. Snímek završuje trojici děl, na kterých Wood spolupracoval s hvězdou klasických hororů společnosti Universal z třicátých let Belou Lugosim (představitel titulní role v Draculovi z roku 1931). Pro Plán 9 však měl režisér k dispozici pouze pár minut natočených těsně před Lugosiho smrtí v době, kdy ještě neexistoval ani scénář filmu. Záběr, v němž Lugosi vchází na scénu, zastaví se, zakryje si tvář pláštěm a opět odchází, byl ve filmu použit hned několikrát v různých scénách. Celé dílo, spadající do dobové módy běčkových sci-fi filmů o mimozemských invazích do USA, udivuje zcela bezstarostným přístupem k technice montáže. Ve scéně vojenského útoku na trojici létajících talířů jsou použity dokumentární záběry a v pasáži útoku oživé mrtvolý na dvojici hrobníků se nelogicky střídá den a noc. To jsou jen nejkrklavější příklady ignorování souvislostí v díle, kde na sebe téměř žádné dva sousední záběry nenavazují. Charakteristiku Plánu 9 jako učebnice filmového neuměteltví ještě dotváří typicky woodovsky absurdní zápletk a ochotnické herecké výkony.

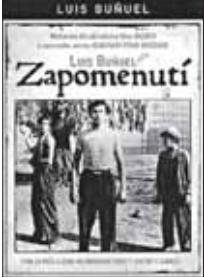
Antonín Tesař

Wanted
Režie Timur Bekmambetov, 2008, 110 min.
Bontonfilm 2008

Ruský filmař Timur Bekmambetov je ve své rodné zemi stále v kursu (Noční hlídka, Denní hlídka), o totéž se nyní snaží i za oceánem v oboru akční podívané (další z mnoha současných adaptací komiksu, který u nás vyšel jako Mrtvý nebo živý). Vzdělaný a zkušený divák bude k jeho dílům přistupovat s minimálními požadavky na logiku. Dočká se zbraní nejrůznějších ráží, monumentálních velkoměstských honiček a většího množství krve. Bekmambetov se při troše netrpělivosti může brzy začít zajídat; opakuje se totiž ve využívání totožných rakursů, zpomalených záběrů a ani neumí svůj styl zpestřovat rozumnějšími (nebo aspoň vtipnějšími) dialogy. Své slabiny však zakrývá charismatem ústředních postav. Herce Jamese McAvoye byste si po Pokání asi těžko dovedli představit v roli zabijáka, Morgan Freeman umí střilet pohledem a laškovně pokukování by si Angelina Jolieová měla dát patentovat. Přidavkem pro domácí publikum je scéna v pendolinu, které si to žene moravskou krajinou. Film lze zakoupit ve speciálním dvojdiskovém vydání, které vás jak vzhledem, tak množstvím bonusových materiálů nenechá chladnými.

Lukáš Gregor

Zapomenutí
Los Olvidados
Režie Luis Buñuel, 1950, 85 min.
Levné knihy 2008

Mexické období Luise Buñuela se vyznačuje příklonem k sociálně kritické tvorbě, k realističtější ztvárněným námětům, v nichž jeho surrealistické kořeny nezanikly zcela, ale poněkud ustoupily syrové dokumentárnosti. Snímek Zapomenutí je v tomto ohledu typický: děj umístěný na periferii Mexico City přibližuje život dětí živořících na okraji zájmu společnosti, dětí často bez domova anebo z chudých rodin. Jediným způsobem, jak v tomto marasmu přežít, je nekončící kruh násilí a zločinu. Při sledování příběhu, vyprávěného prostřednictvím postavy malého Pedra, mrazí i po více než padesáti letech a snímek vyvolává emoce podobně silné, jako když sledujete největší díla italského neorealismu. Buñuelův takzvaný cynismus (říkejme raději realismus) ve své době pobouřil i mexické publikum, podle něhož autor vykreslil Mexiko až příliš negativně. DVD přináší film v průměrném obrazovém přepisu s originálním zvukem a českými titulky.

Petr Gajdošík

Robert Piotrowicz
Lasting Clinamen
Musica Genera 2008

Epikurejský filosof Titus Lucretius Carro popsal clinamen jako náhodnou odchylku, díky níž vznikají víry v proudící tekutině, přičemž v obecnějším smyslu jsou těmito víry utvářeny základní kameny, ze kterých je vytvořen náš svět. U kytaristy a elektronického improvizátora Roberta Piotrowicze, který stál u vzniku neznámějšího polského festivalu současné experimentální hudby Alt+F4 a vydavatelství Musica Genera, má tato náhodná porucha platnost normy, což znamená, že svět jeho hudby je hutný a z principu nevyzpytatelný. Všechna hudba na albu byla vytvořena za pomoci analogového modulárního syntezátoru Doepfer A100. Piotrowicz prostřednictvím tohoto složitého nástroje vytváří proměnlivá hluková pole, která se ovšem od tradičně vnímaného noise liší v jednom podstatném bodu – svou strukturou připomínají spíše komplikované elektroakustické skladby (s nimiž má bohaté zkušenosti). Ačkoliv užívá pouze několik primitivně znějících efektů (v první a třetí skladbě drtivě bzučivý zvuk, v první a čtvrté jemnější chvějivou distorzi), nelze mluvit o jednotvárnosti, což je částečně dáno hloubkou a autentickou syrovostí analogového zvuku. Vyvážený poměr intenzity i subtilnosti hlukových vln je znát především ve vývoji poslední skladby Clinamen 2B, v níž se funkčně střetávají všechny zvuky a postupy z předchozích skladeb. Lasting Clinamen je album, které díky síle jednoduchosti překračuje hranice žánrů – i vnímání.

Karel Kouba

Gojira
The Way of All Flesh
Listenable Records 2008

Při poslechu čtvrté desky francouzské metalové kapely Gojira posluchači vytane na mysl slovo síla. Kvartet na tvrdě kovové (hard metal) scéně zaplňuje mezeru po velkých, komerčně úspěšných skupinách devadesátých let (Machine Head, Biohazard, Pantera), kterým byly vlastní mohutné valivé riffy a vyhraněná melodika, jejichž písně byly čitelné a tvář rozpoznatelná mezi stovkami dalších interpretů. Gojira na novince dokazuje, že hraje metal světové úrovně v 21. století. Hudební stránku lze označit za originální a specifický mix Tool a Morbid Angel, textová složka se stále zabývá globálními environmentálními problémy současnosti (je třeba vyzdvihnout jejich nepatetickou reflexi minulého alba From Mars to Sirius). Gojira už nezní tak brutálně a nabroušeně jako na předchozích deskách, nadále si jde vlastní cestou, jejíž trasa už není natolik překvapivá. Kvalitou ale strčí pětadevadesát procent konkurence do kapsy.

Ondřej Kůs

Dáša Vokatá
Bojovníci snů
Guerilla Records 2008

Dáša Vokatá patří k základním postavám českého undergroundu. Mimo něj je však těžké chápat její výjimečnou pozici, která do značné míry stojí na mimohudebních kvalitách. Sílu pevné, ale komplikované osobnosti plné života je navíc těžké zachytit do sledu nul a jedniček. Její styl zpěvu a způsob artikulace ne každému konvenuje, zvláště interpretka bývá s intonací občas na štiřu. I její repertoár je nevyrovnaný, navíc řada jejích písní je obrácená jen dovnitř komunity, kterou ve své tvorbě reflektuje. I nové album ukazuje, jak bytostně je spjata s tímto pomalu mizejícím světem. Bojovníci snů nesporně patří k jejím nejzdařilejším nahrávkám. Vokatou se podařilo usměrnit, aniž by ji to svazovalo, a tak je z alba cítit její síla. Album poodhaluje složitou osobnost autorky, která sice zpívá pájn na opata Anastáze Opaska, lidská přirozenost jí však není cizí a radosti života si neodřiká. Když zpívá „zlaté náramky já nechci, nesnáším cetky všech bab, na mém těle at se blejská pořádný chlap“, dobře ví, co říká. To dokazuje i verš z Veselky: „Karásek nám káže, že láska hříchy maže.“ Vokatá je možná nekonzistentní, ale rozhodně upřímná. Album též ukazuje, jak široké jsou její inspirační zdroje. Karel Kryl, ale také tuzemský folklor, zejména písně o vojákování, cikánské melodie či život v Ostravě a tamní nářečí.

Alex Švamberg

Souborné dílo Williama Shakespeara ve 120 minutách
Divadlo v Dlouhé, Praha, premiéra 29. 11. 2008

Mít na repertoáru alespoň jeden kousek od Shakespeara je pro divadla otázkou cti. Alžbětinskému dramatikovi ostatně v Česku nahrává silná překladatelská tradice a obdivuhodný osobní zápal dvou jeho současných překladatelů – Martina Hliského a Jiřího Joska. Druhý se navíc rád chopí i režie. Shakespeareovských inscenací tak je dlouhá řada; těch zapamatovatelných výrazně kratší. Pak jsou tu divadelní texty, které Shakespeara recyklují nebo komentují. Jeden z nich, Souborné dílo Williama Shakespeara ve 120 minutách, si do repertoáru vytáhlo Divadlo v Dlouhé, a to (nijak překvapivě) v překladu Jiřího Joska. Shakespeare v kostce od Jesse Borgese, Adama Longa a Daniela Singera je závislý na hereckém umu tří protagonistů. Obsazení Jana Vondráčka a Martina Matejky je sázka na jistotu. Představa Miroslava Táborského, rapujícího Othella či v roli hokejisty bojujícího v jedné ze Shakespeareových královských bitev přesazených na led, je poněkud fantasmagorická. Ale chybně. Čím vznešeněji inscenátoři k Shakespeareovi přistupují, tím jalovější inscenace často vznikne. Stodvacetiminutový vývar nabízí klasika rádně vykostěného a považeného ve vlastní šťávě. Není to inscenace, která vstupuje do dějin, zato umožňuje pružně reagovat na aktuální dění (třeba financování kultury) a rýpe do všech, kterým se při vyslovení jména Shakespeare podlamují uctivostí kolena.

Jana Bohutínská

Svět a divadlo 5/2008

Páté číslo Světa a divadla (SaD) otevírá Miroslav Petříček textem na téma maximalismus. Vrací se k Bachtinovi a nabízí ve svém překladu úryvky knihy Frank Zappa, Captain Beefheart and the Secret History of Maximalism. V bloku Zombie v bludišti recenzuje Věra Ptáčková Sarabandu Divadla Na zábradlí a Experiment z Divadla v Dlouhé. Jiří Erml zas nabízí skrze tři inscenace pohled na Jana Nebeského. SaD se vrací k festivalům, mj. k Divadlu evropských regionů, k Tanci Praha nebo Theatertraffen. Šéfredaktor Karel Král uvádí prvním dílem seriálu Od středu na okraj. Jako (nového) cirkusu si hned vedle Cirque du Soleil všimá zahájení olympijských her. „Nejen západní obchodníci z Cirque du Soleil, nýbrž i rudí Číňané dnes umí skvěle použít a prodat, co je u nás skoro nebo docela kaput: láternu magiku i zázrak mého dětství – kruhové kino,“ píše. Součástí SaDu je hra Očištění Petra Zelenky, premiérovaná v Teatr Stary v Krakově. V rozhovoru, který hře předchází, Zelenka mimo jiné tvrdí, že vyrůstal na foglarovkách. Svěřuje se, že je mu v umění nepříjemný hlavně střední proud, i s tím, že se mu teď filmy do zahraničí prodávají hůř než v devadesátých letech, ačkoliv má víc zkušeností a lepší tým. „Ale když k ní dojde, tak víš, že k ní došlo. Člověk se na chvíli cítí lepší. Je očištěn,“ uzavírá Zelenka zamyslením o katarzi. Aristoteles by se nad pětkou SaDu zatetelil. Jana Bohutínská

Re.act.feminism
Pariser Platz 4, Berlín, do 8. 2. 2009
www.adk.de/reactfeminism

Berlínská Akademie výtvarných umění se poprvé souhrnně zaměřila na evropské a americké projevy feministické performance, výrazové disciplíny, která od počátku doprovází feministické hnutí. „Umění nepatří žádnému pohlaví,“ napsala v polovině sedmdesátých let americká výtvarná kritička Lucy Lippardová. Svým útočným postojem vůči „mužské dominanci“ v uměleckém provozu inspirovala a pobídla tehdy celou jednu generaci mladých umělkýň k nástupu na scénu, a to jak v USA, tak také v západní Evropě. Berlínské bilanční prezentace nazvané Re.act.feminism se ujaly dvě kurátorky – Bettina Knaupová a Beatrice E. Stammerová. Výstavu pojaly nikoli pouze jako retrospektivní „uměleckou přehlídku“ jednotlivých hvězd (Valie Export, Yoko Ono ad.), mnohem více zaostřily na archivní materiály a dobovou dokumentaci podchycující šíření nového kulturního povědomí a nových impulsů až za železnou oponu. Je tu zastoupeno celkem pětadvacet umělkýň, slavných jmen vedle polozapomenutých nebo takřka neznámých, včetně poloilegální skupiny Exterra XX, založené na počátku osmdesátých let Gabrielou Stötzerovou na území bývalé NDR.

Petr Vaňous

Zhang Xiaogang, Fang Lijun, Feng Mengbo
Čínská malba – Chinese Painting
Kant 2008, 71, 47 a 123 s.

Katalog výstavy tří moderních čínských malířů pořádané Galerii Rudolfinum v Praze od září do prosince loňského roku. Tři malíři s jiným zkušenostním zázemím, vzděláním i očima, společné jsou jim snad jen visačky „made in China“ a „čínská avantgarda“. Koncepti ani provedení katalogu nelze nic vytknout: oddělené sešity se studii od čínských a našich uměnovědců, popřípadě rozhovor s některým z malířů či jeho traktát, profesní životopisy. Vše trojjazyčně provedené (česky, anglicky a čínsky), doplněné o poněkud chudší obrazovou přílohu. Nejobsáhlejší sešit je věnován Zhang Xiaogangovi. Ten nás snad může nejspíše oslovit, nejvíce portréty, které jsou však poměrně monotónní a jako by volaly po namnožení a plakátování. Ze řvoucí rudé bolí oči. Fang Li-jun je údajně komplexní ambiciózní umělec/darebák, tedy někdo, kdo se dokázal vymanit ze školometského přístupu ke staré čínské i evropské malbě. To, co ovšem v katalogu vidíme, je několik jeho fází, z nichž je patrná nekonzistentnost, překombinovanost, přebarvenost i nejasnost poselství. Fang sám hýří sebevědomím, podpořeným úspěchy doma i v zahraničí. Třetí umělec, Feng Mengbo, se představuje digitálními krajinami, které jsou i nejsou variacemi na staré mistry. Oproti tradiční malbě robustní, umělé a nelíbezná. Jeho počítačové obrazy nepotěší, neokouzlí, možná ohromí ty, kteří milují experimenty. Čínské moderní malířství světovosti, pokud lze něco takového definovat, určitě nedosáhlo. Miriam Löwensteinová

Národnídivadlo|opera

VĚC

MAKROPULOS

Leoš Janáček

Dirigent: Tomáš Hanus | Režie: Christopher Alden

Scéna: Charles Edwards | Kostýmy: Sue Willmington | Režijní spolupráce: Peter Littlefield | V hlavních rolích: Gun-Brit Barkmin, Gianluca Zampieri, Martin Bárta, Gustáv Beláček

17. 1., 1. 2., 21. 2. 2009

www.vecmakropulos.cz

V koprodukcis English National Opera, London

EN

A2

hledá z řad svých příznivců dobrovolníky v oblasti propagace a distribuce

ohodnocení dle výsledků spolupráce kulturními benefity: zdarma předplatné, knihy, volné vstupenky...

pro bližší informace kontaktujte: distribuce@advojka.cz

2002

2

DIVADLO KOMEDIE

2009

DIVADLO ROKU 2007

R. W. FASSBINDER

HOŘKÉ SLZY

PETRY VON KANTOVÉ

DERNIÉRA

LEDEN 09

st 7. SPIKNUTÍ

čt 8. SNÍLCI

pá 9. UTRPENÍ KNÍŽETE STERNENHOCHA

ne 11. PETROLEJOVÉ LAMPY

po 12. TŘI ZLATÉ VLASY DĚDA VŠEVĚDA v 10.00

KABARET IVAN BLATNÝ NAKROČENO K DERNIÉRE

út 13. SPIKNUTÍ

st 14. PETROLEJOVÉ LAMPY

čt 15. SNÍLCI

pá 16. TEMNÉ LÁKAVÝ SVĚT

so 17. LA MACHINE DIVADLO MILOCO

ne 18. PETROLEJOVÉ LAMPY

po 19. SPIKNUTÍ

út 20. PROCES

st 21. ALENKA V KRAJI DIVŮ v 10.00

NADOVÁHA, NEDŮLEŽITÉ: NEFOREMNOST

čt 22. SVĚTANÁPRAVCE

pá 23. SPIKNUTÍ

so 24. PETROLEJOVÉ LAMPY

ne 25. ALENKA V KRAJI DIVŮ v 10.00

po 26. POKUS PES ČILI POTWOR

út 27. ALENKA V KRAJI DIVŮ v 10.00

KARLOVO NÁMĚSTÍ

st 28. NOSFERATU DERNIÉRA

čt 29. HOŘKÉ SLZY PETRY VON KANTOVÉ DERNIÉRA

pá 30. KABARET IVAN BLATNÝ DERNIÉRA

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA

NENÍ-LI UVEDENO JINAK, ZACÁTKY PŘEDSTAVENÍ V 19.30

www.prakomdiv.cz

Činnost Divadla Komédie podporuje hlavní město Praha provozovatelem Divadla Komédie je Pražské komorní divadlo, s.r.o.

E15

HD

A2

DIVNOST

KomPrague.cz

PRAQUEOUT.CZ

inzerce

12 nejlepších

malý sál kina Světozor
08–14 01'09

Přehlídka filmů nominovaných na Cenu ČFTA
za nejlepší český dokument posledních
patnácti let

www.kinosvetozor.cz

Partneři akce:

PESTRÝ PODZIM V GALERII HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

od 22. 10.
BYTOSTI ODNIKUD
/ Metamorfózy akademických principů
v malbě 1. pol. 20. století
– Městská knihovna

od 23. 10.
1960 → SÚČASNOST
/ Slovenské umění a čeští hosté
– Dům U Zlatého prstenu

od 31. 10.
VERONIKA BROMOVÁ
Království / Kingdoms
– Dům U Kamenného zvonu

od 14. 11.
KRÁSNÍ LIDÉ A TAJNÉ RÁNY
/ Beautiful people and the secret wound
– 2. patro Staroměstské radnice

www.ghmp.cz

galerie hlavního města prahey
city gallery prague

CHCI WAVE ZPĚT

třetí nedožitá FM narozeniny Radia Wave

RETRO MUSIC HALL

G POINT HUNTERS
PLEASE THE TREES
MIDI LIDI
XINDLX

Úterý 13. ledna 2009, OD 19:00

vstup zdarma

produkuje "Alternativní Rada ČRo", Pro Wave o.s. - WWW.CHCIWAVEZPET.CZ

Ztichlá tiskárna na peníze

Konec tištěných médií v USA?

Finanční krize spolu s elektronickými médii likviduje starý model novinářiny jako veřejné služby.

NIKOLA HOŘEJŠ

Pseudogotická budova deníku Chicago Tribune vypadá v noci jako laciná kulisa z temného komiksu. Uvnitř, v sále s překvapivě vysokým stropem, se tísni čtyři stovky členů redakce v laciných šedých boxech. Podstatná část z nich má na stole nějakou prestižní cenu, nebo přímo Pulitzera.

Naposledy se reportéři zapsali do síně marné slávy 10. prosince 2008, když federální agenti zatkli illinoiského guvernéra Roda Blagojeviche. Noviny přispěly k jeho pádu a guvernér se je snažil zničit. „Naše doporučení je vyhodit všechny tyhle (nadávka) lidi, dostat je (nadávka) ven a mít nějakou podporu od redakce,“ řekl podle odposlechů o nekamarádských redaktorech Blagojevich.

Když ve stejnou chvíli majitel deníku oznámil bankrot, vypadalo to jako další kapitola v příběhu, „jak ekonomická realita nenávratně ničí kvalitní a poctivou novinářinu“. Zápletka zániku novin je ale přinejmenším ve Spojených státech mnohem složitější.

Dokonalá bouře

Zasáhl nás „blesk z čistého nebe“, prohlašoval editorial Chicago Tribune z 9. prosince. Krach mediální skupiny Tribune Co., která vlastní Chicago Tribune, Los Angeles Times, dvacítku televizních stanic a další desítku listů, se živelné pohromě určitě podobá. Ve třetím čtvrtletí 2008 klesly v amerických novinách zisky z reklamy v průměru asi o devět procent a pokles má v letošním roce pokračovat. Na pokraji krachu se potácejí další noviny a časopisy a hospodářská krize je možná smete definitivně. New York Times se zaručily svou budovou za novou půjčku do výše 225 milionů dolarů, přitom za poslední rok klesly jejich akcie o dvě třetiny. (Burzovní index propadl „jen“ o 40 procent.) Washington Post se drží nad vodou díky dceřiné firmě, která pořádá přijímačky na vysokou školu. Wall Street Journal koupila nechvalně proslulá News Corporation ještě před krizí.

Kdo ale neviděl záblesky před bouří, musel mít nějaký čas hlavu v písku. Investice do tištěné reklamy i prodej klesá již dlouho. S tím

i zisky vydavatelů. Jejich akcie, podobně jako některé noviny, se mění na bezcenné papíry. Čtenáři a inzerti se stěhují na internet. Lokální noviny doplácují na odliv řádkové inzerce. Ironií osudu se loni ve Washingtonu otevřelo nové impozantní muzeum pro vymírající druh novinářského média.

Samotná Tribune Co. byla v krizi dlouhodobě. „Finanční génius“ Sam Zell firmu koupil před rokem s dluhem 5 miliard dolarů a na koupi si půjčil dalších 8 miliard. Zadlužil se natolik, že i kdyby nastaly zlaté časy, musel by rozprodávat majetek korporace. Zell propustil jen v Chicago Tribune dvě stovky redaktorů a veřejně si dělal legraci z investigativních reportáží. „Ještě jsem nepřišel na způsob, jak vydělat hotovost na Pulitzerově ceně,“ řekl podle New York Times investořům. Když jsem v listopadu v budově Tribune mluvil s reportéry z investigativní sekce, netajili se tím, že si hledají nové místo.

Stroj na peníze

Ještě v devadesátých letech vlastnit jakýsi novinový monopol ve větším americkém městě znamenalo, jak napsal ve své analýze v týdeníku New Yorker Eric Alterman, „mít stroj na tištění peněz“. V roce 1988 patřili vydavatelé novin do první desítky nejziskovějších mediálních podnikatelů. Dnes je vystřídaly kabelové televize a internetové kolosy. Televizím se stále daří a očekává se, že i při ekonomické krizi jejich zisky porostou.

Pouhý pohled na davы novinářů při amerických prezidentských volbách nedává důvod si myslet, že novinářů by bylo celkově málo. Někdy se zdá, že jich je dokonce příliš. A to přitom nemluvíme o osmnácti stech bloggerů, kteří přispívají do nejpopulárnějšího amerického internetového deníku The Huffington Post. Poslední výzkum zadaný agenturou Associated Press dospěl k závěru, že lidé – především do pětadvaceti let – mají pocit přesycenosti informacemi a nemají čas je pořádně strávit.

Pláč nad pádem světových novin se určitě neozývá kvůli společenským rubrikám, rozhovorům s celebritami nebo sudoku na zadní

straně. Je slyšet kvůli jménům jako Bob Woodward a Carl Bernstein, nedávné reportáži Seymoura Hersche o přípravě na válku v Íránu nebo díky Blagojevichovi a podobným kauzám. Ti dávají novinám dobré jméno a image nenahraditelné veřejné služby. Originálních reportáží a analýz, které jdou proti srsti firmám, vládě anebo PR agenturám, je v novinové produkci ale zanedbatelné procento a jsou často vnímány jako jakýsi luxus placený ze zbytku novin. Noviny naopak často slouží stranickým a ekonomickým zájmům. Podle průzkumu americké Sacred Heart University jim nyní stejně plně důvěřuje pouhá čtvrtina dotázaných.

Investigativní novináři proto hledají alternativu za umírající tištěné velryby delší dobu. Seymour Hersch napsal svoji první reportáž z Vietnamu díky grantu od Fondu pro investigativní žurnalistiku. Jedním z nejnovějších takových pokusů je nezisková organizace ProPublica, která dostala od bývalého vydavatele The Wall Street Journal deset milionů dolarů na rozjezd centra pro on-line investigativní články. „Noviny prostě nepřišly na to, jak vydělávat na internetu. A dokud se to nenaučí, bude krvácení pokračovat,“ shrnul současný stav Paul Ebinger, hlavní editor v ProPublica, při rozhovoru v luxusní kanceláři nedaleko od Wall Street. Ebinger sám přešel z investigativního oddělení New York Times.

Autor působí v Center for Public Integrity ve Washingtonu, D. C.

par avion

Z RUSKOJAZYČNÝCH MÉDIÍ VYBÍRAL ONDŘEJ SOUKUP

ЭКСПЕРТ

Pro Rusko byl rok 2008 plný paradoxů, vzletů a pádů. Ceny ropy zpočátku utěšeně rostly a s nimi se plnila i státní pokladna. Ke konci roku se ale zřítily prakticky na čtvrtinu a centrální banka utratila čtvrtinu svých valutových zásob v marné snaze udržet kurs rublu. V zahraniční politice Rusko na hlavu porazilo Gruzii, čímž si výrazně zvedlo sebevědomí, ale pokazilo si vztahy se Západem. Ten hned oživil plány na výstavbu plynovodu Nabucco, vedoucího mimo území Ruska, které ještě na jaře vypadaly jako nerealizovatelné. A nádavkem Rusko dostalo dárek v podobě režimu jihoosetského prezidenta Eduarda Kokojty, kterému se zdařilo rozkrást většínu ruské humanitární pomoci, takže stovky obyvatel Cchinvali, kteří v září při bombardování přišli o domy, jsou stále bez přístřeší. Ekonomická krize klade na ruskou vládu v čele s „vůdcem národa“, jak je titulován Vladimir Putin, nové požadavky. Nebude to mít vůbec jednoduché. Ekonomický týdeník Expert se 22. prosince v redakčním komentáři věnuje i prvním sociálním protestům:

„Na Dálném východě, na Sibiři a v Kaliningradu automobilisté protestují proti zvýšení dovozních cel na automobily. V Uljanovsku a Togliatti dělníci z automobilek naopak demonstrují za jejich další zvýšení.“ Situaci zatím řeší elitní policejní jednotka Zubr, která přilétla z Moskvy do Vladivostoku a protesty rozehnala. Otázka je, jak dlouho toto řešení může vydržet. Autoři Expertu ale tvrdí, že **ekonomické krize jsou normální** a v zásadě jsou pro zemi dobré. Rusko si prostě žilo nad poměry díky enormním cenám ropy. „Propočet dynamiky reálných mezd a dynamiky růstu produktivity práce ukazuje, kam se zhruba musíme vrátit – na úroveň roku 2005. Mimochodem, nežili jsme si tak špatně. A cena 50 dolarů za barel se nám tehdy zdála velmi příjemná. Co se změnilo za poslední tři roky? Co jsme udělali pro to, abychom si zasloužili žít lépe? Nic. Nestavěli jsme továrny, nezvyšovali produktivitu práce, nezaváděli jsme nové technologie,“ píše se v kolenáři listu Expert.

РУССКИЙ РЕПОРТЕР

Ekonomickou krizi a roli vlády v ní rozebíral 18. prosince v rozsáhlém bilančním článku i týdeník Russkij Reportér. Srovnal především prognózy expertů z ledna 2008 a současnou situaci. Na počátku roku většina odborníků tvrdila, že odhad ministerstva pro hospodářský rozvoj o růstu HDP o 6,7 procenta byl příliš konzervativní. Dnes stejně

ministerstvo tíše doufá, že růst nakonec přece jen dosáhne tří procent. Stejný odborníci tomu ale již nevěří. „Nikdo nečekal, že naše ekonomika je tak silně závislá na zahraničních trzích a vnějších penězích,“ říká analytička Marija Kalvarská. „**Peníze odešly**, refinancovat půjčky bylo najednou velmi obtížné. Naštěstí vláda nashromáždila solidní množství likvidity. Chová se v zásadě rozumně a zachraňuje podniky.“ Autoři článku ale důvody ke kritice přesto nacházejí. „Přirozeně nelze očekávat, že veřejně přizná celou hloubku krize. Ale chtělo by se věřit, že ji nicméně vláda zná a při vymýšlení protikrizových opatření je o krok napřed před krizí. Zatím to není příliš vidět.“ Autoři článku dále vypočítávají chyby vlády. Když v říjnu klesla cena ropy pod 95 dolarů za barel, což byla cena, s níž počítal návrh státního rozpočtu, ministr financí Alexej Kudrin neviděl důvod, proč rozpočet měnit. Důvod našel, až když cena klesla pod 50 dolarů. Stejně tak vláda úporně nechtěla snížit daně pro podniky, dokonce je zamýšlela zvýšit. Ke snížení přistoupila, až když začal krkolomný pád výroby.

ВЛАСТЬ

Bude zajímavé sledovat, zda se hospodářská krize projeví i na popularitě tandemu Putin – Medveděv. Zatím se drží tak vysoko, že týdeník Vlast 22. prosince na svých webových stránkách uspořádal anketu o **nejdevótnější**

výrok na adresu premiéra nebo prezidenta. Redakce shromáždila vskutku reprezentativní soubor, kde je skutečně obtížné vybrat si to nejlepší prohlášení. Naprostá většina je adresována „vůdci národa“ Vladimiru Putinovi. Nikoli překvapivě padly nejvýživnější výroky na oslavách Putinových narozenin v říjnu. „Vladimire Vladimiroviči! Je velmi dobře, že jste se narodil!“ Autorem výroku je staříčkový spisovatel Daniil Granin. Anketu vede petrohradská gubernátorka Valentina Matvienko, která při stejné příležitosti prohlásila: „Váš demokratismus nezná hranic!“ Chválit Vladimira Putina nepřestává ani filmový režisér Nikita Michalkov. Ten u příležitosti Putinových padesátin dokonce natočil krátký film, který by si zasloužil v soutěži devótnosti svou vlastní kategorii. Režisér přitom nezapomíná ani na prvního ruského prezidenta Borise Jelcina. „Děkuji Bohu za Putina – a Jelcina si vážím za dvě věci: že položil stranickou průkazku na stůl a že předal vládu Putinovi,“ to prohlásil slavný režisér na tiskové konferenci v Kyjevě. – Já osobně jsem hlasoval pro výrok kremelského spin-doctora a poslance Státní dumy Sergeje Markova. Myslím, že si zaslouží ocenění především pro použité netradiční přirovnání. „Po vítězství ruské reprezentace na mistrovství světa v hokeji má ruský stát plné právo se zeptat západních kolegů: Copak jste ještě nepochopili, že Putin všechno dělá správně?“ Uvidíme, zda týdeník Vlast bude moci stejnou anketu zopakovat i na konci letošního roku. Bez ohledu na to, kdo vyhraje letos v hokeji.

Ne všechno lze naporcovat

Západní chápání lidských práv je často ošemetné. Může být slepě výběrové, ba i vědomě mocenské. Jaký máme vlastně podíl na prosazování například práv ekonomických nebo kulturních v neevropských zemích? Tomu, aby nás taková otázka vůbec napadla, může napomoci sborník textů univerzitních profesorů z celého světa.

ROBIN UJFALUŠÍ

Co je podstatou diskuse o lidských právech? Nekritický příznivec by patrně pravil, že jde o nezištný zájem o člověka jakožto člověka – bez ohledu na jeho národnostní původ, náboženské vyznání, pohlaví či stav bankovního konta. Skeptik by naopak mohl namítnout, že jde o výplod zřetelně západního myšlení a relativně nový ideový nástroj, jak vznešenou cestou prosazovat vlastní vize světa i v zásadně odlišných kulturách.

A kdo má vlastně pravdu? Čtenář knihy *Interkulturní dialog o lidských právech* dojde dost možná k názoru, že pravdu mohou mít – paradoxně – oba. Přesněji řečeno: je to kniha, která dává mnoho podnětů k *jinému* myšlení o lidských právech, ale nedává zaručené pravdy. Ukazuje se v ní plodná mnohost perspektiv, přičemž ta západní je jen jednou z vícera.

Důvod je prostý: editorovi publikace Mar-ku Hrubcovi se podařilo do tohoto sborníku vměstnat čtrnáct hutných příspěvků respektovaných univerzitních profesorů z různých koutů světa a různého zaměření. Jen pro ilustraci: malajská socioložka Norani Othmanová analyzuje hnutí za práva žen z pohle-

du islámu moderního i tradicionalistického; německý filosof Axel Honneth se zamýšlí nad podmínkami prosazování lidských práv, nad jejich mezemi, ale též potenciálem pro mezinárodní spolupráci do budoucna; japonský profesor mezinárodního práva Yasuaki Onuma poukazuje na západocentrické kořeny lidskoprávního diskursu a odkrývá předpoklady mezicivilizačního pohledu a americký srovnávací religionista Henry Rosemont kritizuje moderní západní liberalismus z konfuciánských pozic.

Snadno by z tak pestrého souboru textů mohl vzniknout galimatyáš mimoběžných a nesouvisejících promluv. Naštěstí se to nestalo. Výsledkem je spíše inspirativní nabídka, jak o lidských právech přemýšlet jinými způsoby, než je u nás obvyklé.

Spanilá hesla

Západocentrický akcent v historii hnutí za lidská práva odkrývá ve své studii například Yasuaki Onuma. Výrazným popudem, který dal celému hnutí směřování a étos po roce 1945, byly (původem evropské) zločiny „proti lidskosti“ za druhé světové války. Za další zlomové předěly pak Onuma považuje hnutí za černošská občanská práva v USA v šedesátých letech, doprovázené carterovskou „diplomacií lidských práv“ v následujícím desetiletí, a konec studené války – jež Západ nahlížel jako vítězství „volného trhu“, „demokracie“ a „lidských práv“.

Onuma nepopírá mravní základ tohoto hnutí, upozorňuje ale na fakt, že Západ jen neochotně a nedostatečně rozumí psychologii nezápadních zemí, jež chápou lidskoprávní kritiku od „vyspělého“ Západu jako jinou fázi minulé koloniální nadvlády. A opakující se účelovost identifikace „problematických“ zemí

ze strany Západu přitom potvrzuje jejich obavy (ilustrativním případem této tendence je Irák, zejména bezprostředně před válkou v roce 2003, kdy se Husajněv režim stal v médiích během pár měsíců zásadní hrozbou pro lidská práva, aniž by se zdůraznilo, že hlavní zvěrstva se odehrála v osmdesátých letech za výrazné vojenské podpory USA a Velké Británie). Každé takové zneužití podlamuje vzájemnou důvěru a hrozí, že z lidských práv se stane jen nové „spanilé heslo“ pro prosazování vlastní mocenské převahy.

Dalším výrazným rysem západocentrického přístupu k lidským právům je podle Onumy (ale i řady dalších autorů) redukce lidských práv na práva občanská a politická (svoboda projevu, svobodné volby apod.). V rovině nevládních institucí se to projevuje například tak, že i velmi respektované mezinárodní organizace (Amnesty International, Human Rights Watch, Freedom in the World) vydávají své výroční zprávy s nevyváženým akcentem na jistý typ práv – ač obecně panuje shoda o tom, že „lidská práva jsou nedělitelná a provázaná“. V rovině státní politiky se to projevuje například tak, že Spojené státy dodnes nepodepsaly Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ač pro rozvojové země jsou právě tato práva (na základní lékařskou péči, vzdělání, obydlí apod.) v řadě ohledů klíčová.

Koránem proti tradicionalistům

Avšak selektivnost a účelovost západního vidění lidských práv je jen jednou stranou mince. Jiní (nezápadní) autoři obhajují v knize tezi, že lidská práva jsou slučitelná s nezápadními tradicemi (např. konfucianismem či islámem) a že jsou nezastupitelným nástrojem, jak dosáhnout svobodnějšího

a důstojnějšího života pro utlačované i v jiných kulturách.

Norami Othmanová to přesvědčivě ilustruje na případě práva pro ženy v Malajsii a na činnosti místního hnutí *Sisters in Islam*. Poukazuje přitom na fakt, že islám jako žité náboženství a kultura je nesmírně pestrý nejen geograficky (od Indonésie přes Blízký východ až po severní Afriku), ale i historicky. Korán je otevřen různým interpretacím a podle Othmanové potřebuje islámský svět především „kultivaci vnitřního diskursu v rámci islámské civilizace“. Východiskem by měl být Korán, to božské v něm s ohledem na historičnost textu, nikoli tradicionalistické interpretace s šovinistickým příděchem, jež jsou přesvědčeny, že jiné výklady nutně pošlapávají posvátnost islámu (případně Proroka či šarií).

Othmanová to dokládá na řadě konkrétních případů – na otázce polygamie, zastávání veřejných úřadů či domácím násilí. Tradicionalisté se zásadně brání změnám poukazem na „doslovné“ čtení posvátného textu a prokazují tím podle Othmanové jen „neschopnost se vypořádat se současnými sociálními problémy“. Othmanová proti nim argumentuje modernějšími a nikterak méněcennými výklady islámských intelektuálů a zdůrazňuje přitom, že „podle Koránu se dopouští prohřešku každý muslim a muslimka, kteří nejednají, když někdo trpí útliskem“. Což na závěr může znít jako dobrý úběžník lidskoprávního étosu bez dalších přivlastků: *jednat, když někdo trpí útliskem*.

Autor je koordinátor česko-keňského projektu Fotbal pro rozvoj.

Marek Hrubec (ed.): Interkulturní dialog o lidských právech. Západní, islámské a konfuciánské perspektivy. Filosofie, Praha 2008, 492 stran.

Manuál pro české lidovce

Laboratoř sekularizace je další z knih brněnského politologa Petra Fialy k problematice politického katolicismu. V jeho bibliografii nejde o titul stěžejní, sám autor ji vydává za průběžnou zprávu o stavu bádání. Tím si ovšem opatřuje alibi vůči recenzentům.

JAKUB RÁKOSNÍK

Název *Laboratoř sekularizace* evokuje poněkud jiný obsah, než kniha Petra Fialy ve skutečnosti má. Nejedná se o strukturální analýzu české společnosti a příčin její vysoké míry sekularizace, třebaže se zde objeví řada postřehů v tomto směru. Více než polovinu obsahu knihy lze spíše kvalifikovat jako „příručka pro lidovce, jak být či nebýt úspěšní“.

Ne-náboženská společnost

Proč chápat české země jako „laboratoř sekularizace“? Fiala v případě Čechů hovoří o ne-náboženské společnosti. Ohledně příčin této skutečnosti se do značné míry opírá o vysvětlení historická. Hlavní důvod spatřuje ve specifikách formování moderního českého národa, kdy se v 19. století český nacionalismus stále silněji vyhraňoval vůči katolické církvi, prezentované často jako součást germanizačního tlaku v habsburské říši. Je s podivem, že autor v tomto směru nijak nereflektuje utváření nacionalistického narativu českých dějin, kolem něhož se na počátku 20. století rozvinul konflikt mezi intelektuály, označovaný jako „spor o smysl českých dějin“. Právě v tomto utváření národních historické paměti, kdy českému lidu – který byl po dvě století od Bílé hory dostatečně rekatolizovaným společenstvím – obrozenci v čele s F. Palackým implementovali evangelickou historickou tradici, v níž je husitství úhelným bodem českých dějin, bych spatřoval jeden z klíčových motivů vysoké míry sekularizace moderní české společnosti.

Druhým důvodem je pak podle Fialy represivní přístup KSČ vůči katolické církvi, který překračoval obvyklý průměr východoevropských sovětizovaných režimů. Církev si tím na druhé straně dokázala získat ve společnosti jistou prestiž jako mravní autorita. Na tuto výhodu však po revoluci 1989 nedokázala efektivně navázat. Navíc v podstatě

přerušila kontinuitu alternativních pastoračních strategií, které se v období normalizace děly ve formě tajné církve, čímž pozbyla jedné z možná dnes nejefektivnějších možností, jak oslovit větší množství lidí.

Třebaže Fiala chápe českou společnost jako „výjimečný případ“, kterému je ve vysoké míře sekularizace schopno konkurovat leda východní Německo, pojímá ji v kontextu vývoje křesťanské politiky v soudobé Evropě. Proto také používá trefný pojem laboratoř. Českou republiku považuje totiž za příklad situace, v níž se v budoucnu může s ohledem na dlouhodobé procesy vzrůstu sekularizace, třebaže daleko pozvolnějšího, ocitnout řada dalších evropských zemí.

Pro autora je typické, že prezentuje poměrně vyhraněné názory, k nimž snáší množství podpůrných argumentů. Je zároveň schopen revidovat své starší teze a otevřeně přiznat „tady jsem se mýlil“. Tak činí například u svého staršího názoru, že církev není klasickou zájmovou organizací.

Krise KDU-ČSL

Pozoruhodná jsou doporučení pro politický styl KDU-ČSL v českém politickém systému, jimž je věnována druhá polovina knihy. Autor nejprve analyzoval polistopadový vývoj této strany v politickém systému ČR. Vnitrostranické spory zásadně nechápe jako spory čistě osobní, v konfliktech osobností se podle něj odráží vnitřní pluralismus a napětí mezi jednotlivými proudy. Tvrdí, že se uvnitř KDU-ČSL ustavuje totožná situace jako na počátku 20. století, kdy se začal v české společnosti etablovat pilíř politického katolicismu, v němž jde o napětí mezi křesťansko-konzervativním proudem a proudem křesťansko-sociálním. Dnešní situace se však od té před sto lety liší v tom, že dnes je katolické sociálně-morální milieu

podstatně slabší a v důsledku komunistické éry i výrazně narušené.

Současnou situaci KDU-ČSL považuje náš politolog za krizovou. Výrazem krize bylo i zvolení neznámého regionálního politika Jiřího Čunka do čela strany jako snaha o nalezení nové identity. V té době jsem se setkal s poznámkami o „haiderizaci“ KDU-ČSL a s napětím očekával její budoucí vývoj. Tento názor se u Fialy neobjevuje. Nicméně i on (třebaže odlišně) v posunu doprava spatřuje možnou cestu záchrany této strany. To považuji za nejzajímavější poselství jeho knihy. Při existenci silné nekomunistické sociální demokracie a etablovaného občanského tábora má křesťanská strana relativně omezený prostor pro oslovování voličů ve středu. Proto Fiala zvazuje jako záchrannou strategii přestat se definovat jako centristická strana a naopak se stát stranou výrazněji konfesijní. V tomto směru poznamenává: „Paradoxně právě křesťansky motivovaná politická témata, která narážejí na největší kritiku, výsměch mainstreamových médií a často i odpor většiny voličů (např. postoj k registrovanému partnerství, homosexuálním svazkům apod.) posilují specifickou KDU-ČSL, integrují její členskou a voličskou základnu a vytvářejí dobrou pozici pro budoucí vývoj v kontextu celoevropských tendencí, které pravděpodobně povedou k mobilizaci menšiny zastánců tzv. tradičních hodnot proti globalizovanému multikulturnímu relativismu.“ Uvidíme, zda se tímto směrem KDU-ČSL nakonec vydá a namísto „klidné síly“ ve středu se zachrání vyhraněným konzervatismem.

Autor je historik a právník.

Petr Fiala: Laboratoř sekularizace. Náboženství a politika v ne-náboženské společnosti: český případ. CDK, Brno 2007, 179 stran.

Krize, a co dál?

Nemáme žádnou promyšlenou koncepci

K nepříliš koordinované štvanci na strašidlo ekonomické krize se spojily všechny mocnosti Starého světa – média, vlády i korporace, Bernanke i Putin, francouzští etatisté i čínští byrokrati. Ekonomové by měli otevřeně vyložit své názory, cíle i snahy a proti báchorkám o strašidle postavit manifest reforem ekonomického systému. Lze ho od nich čekat?

PETR GOČEV

Nikdo teď nedokáže předpovědět, jak hluboká krize nás ještě čeká. Avšak o tom, že se vyznačuje souběhem nepříznivých okolností, jaký svět nezažil už desítky let, pochybuje málokdo. Spor se vede jen o to, jak v nastalé situaci postupovat a jaké z ní vyvodit důsledky. Na jedné straně stojí autority centrálního bankovníctví a státní regulace finančního systému, jejichž doporučení jsou akceptována republikány i demokraty v USA i většinou vládních stran v Evropě, na straně druhé libertariánská pravice.

Znárodnit, nebo nechat vyhnít?

Ideovým zdrojem prvního, dominantního přístupu je nedávno zesnulý Milton Friedman a jeho odkazu věrný současný guvernér amerického Federálního rezervního systému (FED) Ben Bernanke. Oba ekonomové se ve své akademické kariéře zabývali velkou depresí roku 1929 a dospěli ke stejnému závěru: na vině podle nich byla špatná monetární politika FED – zvyšování sazeb v době, kdy měly být snižovány. Zároveň se oba domnívají, že krize byla nejhorší v zemích, kde udržování zlatého standardu způsobilo deflaci (absolutní meziroční pokles cenové hladiny v hospodářství). Z toho vyplývá současná politika FED: zaplavit trh likviditou (schopnost přeměnit aktiva do peněžní formy) a snažit se za každou cenu zabránit deflaci, což se však v posledních měsících nedaří. Lze tedy očekávat, že k nevídaným opatřením v objemu bilionů USD a EUR přibudou další, ještě těžší kalibry.

Ani snížení úrokové sazby centrálních bank na nulu nepřinutí komerční banky, aby poskytovaly úvěry, o jejichž splatnosti lze v nestálých podmínkách s úspěchem pochybovat. Mnohé vlády, které se ještě nedávno zaklínaly volným trhem, spatřují poslední záchranu ve faktickém znárodnění komerčních bank a jejich následné politické kontrole a úkolování, pro které se u nás vžilo označení bankovní socialismus. Aby toto „znárodnění za náhradu“, které musí být uhrazeno z veřejných rozpočtů a které má pokrýt i stamiliardové prémie pro zkrachovalé bankéře, bylo prodejně voličům, jsou chlácholeni prohlášením, že „skutečná“ cena takto nakoupených podílů v bankách je mnohem vyšší než jejich současná tržní cena, takže občané na takové „investici“ nakonec ještě vydělají. Podle této, dnes již oficiální ideologie dovede státní plánovač ocenit aktiva lépe, než to dovejde trh. Je pak otázkou, proč zůstatvat pouze u znárodnění bankovního sektoru, proč rovnou neznárodnit všechno a celou ekonomiku řídit centrálním plánem. George Bush si je těchto implikací vědom, a proto se je snaží mírnit alespoň rétoricky.

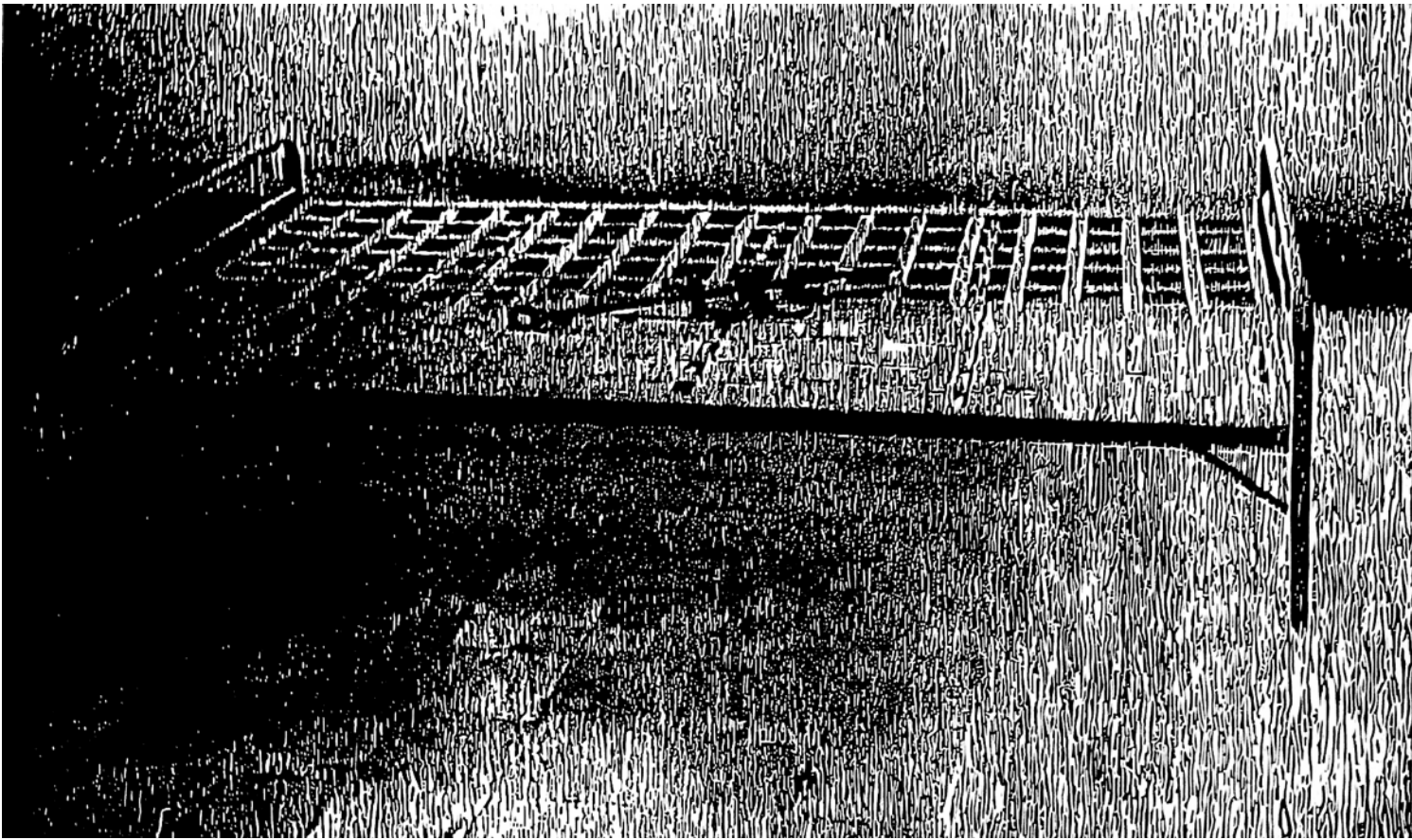
Skutky jeho vlády však hovoří jinak, a není tudíž divu, že jsou trnem v oku další strany interpretačního boje, libertariánské pravice, jejíž hlas je v Česku výraznější než jinde díky tomu, že si jej vypůjčuje mimo jiné Václav Klaus. Ideovou výbavu čerpají především z Hayeka, podle nějž je stát (potažmo

centrální banky) odpovědný vůbec za existenci hospodářského cyklu. V tomto duchu se pak pravcoví libertariáni snaží učinit stát zcela odpovědným za bryndu, do které jsme se dostali, s dovětkem, že snaha tuto bryndu řešit dalšími státními zásahy situaci ještě zhorší. Jejich heslem je: nechat to vyhnít. Jejich rétorika o trhu, který nakonec vše vyřeší, se blíží dikci, se kterou Andrew Mellon na počátku velké deprese radil prezidentu Hooverovi: „Likvidujte práci, likvidujte akcie, likvidujte farmáře, likvidujte nemovitosti... očistěte systém od hniloby.“

Za co může – americký – stát?

Některé státní zásahy k současné krizi skutečně přispěly. Určitě to byla politicky motivovaná snaha vytvořit z co největšího procenta Američanů vlastníky bydlení. Relativní

opatřením, které může zabránit sestupné spirále negativní zpětné vazby snižujících se výdajů, příjmů a produkce. Zároveň ale nelze vystavit vládám bianco šek k tomu, aby na účet daňových poplatníků sanovaly bankovní i výrobní sektor v duchu privatizace zisků a socializace ztrát. Je třeba se smířit s tím, že vzroste zadlužení vlády. Prostředky by však neměly být pumpovány do černé díry politiky (za úplatek?) vybraných korporací, ale měly by být poskytovány přímo občanům formou bezpodmínečných transferů „na hlavu“, pro něž se v USA vžilo označení „shazování peněz z vrtulníku“. Není důvod, aby stát direktivně rozhodoval svou selektivní pomocí o tom, jaká má být struktura výroby, a udržoval uměle při životě například americké automobilky neschopné konkurovat úspornějším japonským vozům. Ať

Bert Brouwer: Bez názvu, 2006

vliv státních zásahů, jako byl Community Reinvestment Act, motivující banky k poskytování úvěrů v chudých komunitách, nebo zřízení polostátních kočkopsů Fannie Mae a Freddie Mac, jejichž cílem bylo poskytnutím implicitních záruk a snadno dostupné likvidity snížit náklady financování hypoték, nelze přeceňovat. Stát nenutil banky vyšponovat hodnotu svých aktiv a pasiv na šedesátinásobek vlastního jmění, nenutil je k vývoji strukturovaných investičních nástrojů takové složitosti, že je ani samy nedovedou oceňovat, nenutil je, aby lákaly nezaměstnané z trailer parků na exotické hypotéky s opticky nízkým počátečním úrokem (vrcholem finančních inovací v této branži jsou hypotéky, kde je prvních několik let splácen pouze úrok a nikoliv jistina), ani snižovat či zcela ignorovat požadavky na bonitu klientů a vytvářet takovou strukturu motivací, která vedla ke snaze agentů sjednat úvěr za každou cenu. V tomto ideologickém sporu tedy pravcoví libertariáni tahají za kratší konec provazu a nelze se divit tomu, že na jejich argumenty nikdo mnoho nedá.

Záchranné peníze přímo občanům

Ve sporu o řešení krize, tak jak je medializován, absentuje levicová alternativa. Jaká by měla být? Bezpochyby musí odmítnout plně naděje na to, že se situace vyřeší sama od sebe. Injekce likvidity a všemožná podpora koupěschopné poptávky jsou jediným

o struktuře ekonomiky rozhodnou svými peněžními hlasy sami občané. Komerčně úvěrový zdroj peněžních hlasů však již vyschl – a do doby, než bude zajištěna přinejmenším stagnace reálného produktu na hlavu, musí tento výpadek vzít na svá bedra vláda.

Levice by se měla snažit vytěžit maximum ze ztráty legitimacy dřívější oficiální ideologie thatcherismu, reaganismu a bushismu, která hájila určitý druh třetí cesty mezi státem a trhem, přiléhavě označovaný jako „sociální stát pro bohaté“. Dnes se tento charakter systému stal každému zřejmým. V časech ideové dominance pravice tak máme jedinou jistotu, kterou v básni *Běh světa* vyjádřil Heinrich Heine: „Kdo má mnoho,/ zajisté přidáno mu ještě bude,/ Kdo má málo,/ odejmou i to jměníčko mu chudé./ Nemáš-li však vůbec nic,/ pak ať tě pochovají./ Právo žít, ty povstalec,/ mají jen, kdo něco mají.“

Česká republika: ticho a rady Miloše Zemana

Nepřipravenost českých politiků řešit dopady krize na českou ekonomiku je zřejmá z prohlášení ministra financí, který jen několik týdnů před začátkem bezprecedentního propouštění prohlašoval, že Česka se krize netýká, a rozpočet poslal do sněmovny se zabudovaným sci-fi předpokladem růstu HDP v roce 2009 o 4,8 %. Prezident nadále přehrává svou starou písničku o samoregulujících se trzích; jeho moderátorský vklad na semináři

Centra pro ekonomiku a politiku, konaném 7. května 2008, lze shrnout následovně: nevíme sice, v čem je problém, víme však, že regulace není řešením. Teprve v poslední době pod dojmem paniky v zahraničí začala česká vláda uvažovat o krizových opatřeních, ovšem jen v hypotetické rovině a mizivém rozsahu. Na druhé straně působí obavy též pod rouškou paniky realizovaná opatření v zájmu lobbistů a státních úředníků, kteří se již třesou na posílení svého vlivu na řízení ekonomiky. Pokud o tom, který podnik bude sanován a který padne, budou rozhodovat politici, povede to ke korupci nebývalého rozsahu. Každý občan by se měl zajímat, jaké řešení bude přijato a jaké to pro něj bude mít důsledky, aby nakonec léčba nebyla horší než sama nemoc.

Tím zřejmější se stává potřeba pochopit skutečné příčiny stávající krize a navrhnout

opatření nejen k bezprostřednímu zmírnění jejích dopadů, ale i k dlouhodobému ozdravení ekonomického a finančního systému. V tomto směru působí bezradně nejen plány z vládní dílny, ale i přece jen o něco kvalifikovanější a pro občany příznivější opoziční protinávryhy. Z běžné eklektické polévky kosmetických opatření a krátkodechého štelování vybočuje nápad známého důchodce z Vysočiny, spíše však v negativním smyslu. Miloš Zeman předestřel 4. prosince 2008 svou vizi řešení finanční krize jako host Ekofóra na Vysoké škole ekonomické. Podle něj stačí zavést regulační pravidlo, dle kterého bude do budoucna možné poskytovat úvěry pouze do výše poloviny cílové částky. Toto řešení je inspirováno Zemanovým nepokrytým obdivem k selfmademanům Baťova typu a jeho představou vypracovávání se od píky, kterou se snažil prosadit v podobě kariérního řádu i v rámci ČSSD. Zemanův koncept kombinuje sociálně inženýrský šmah, charakteristický i pro manifest Strany evropských socialistů, s přehlížením velice nelevicových důsledků v podobě zvýšení úroků pro chudší domácnosti, které by byly ponechány napospas černému trhu lichvářů.

Ať již bude vývoj jakýkoliv, mají občané České republiky zase jednu jistotu: politická garnitura nemá žádnou promyšlenou koncepci, její aktivity budou výslednicí tlaku ze zahraničí, ideologických klišé a lobbistických zájmů.

Autor je ekonom.

Neignorujte zločiny v Palestině

S izraelskou aktivistkou Jessikou Montellovou

Evropská unie má na palestinskou samosprávu větší vliv než Izrael a měla by se podle toho chovat, tvrdí ředitelka organizace B'Tselem, nejvýznamnější lidskoprávní skupiny v Izraeli. Rozhovor byl pořízen krátce před vypršením příměří a zahájením izraelského úderu proti palestinským územím.

DANIEL VESELÝ

Jak reaguje izraelská společnost na vaši činnost?

Chráníme práva našich oficiálních protivníků. Většina Izraelců proto chápe naši činnost jako pomoc nepříteli. Pro mnoho obyvatel Izraele je myšlenka vyjednávání s nepřítelem za účelem klidného urovnání sporu stále nestravitelná. Negativní postoj izraelské společnosti vůči naší organizaci B'tselem reflektují i průzkumy veřejného mínění.

běžně používá demolice domů jako trest pro rodiny lidí, kteří třeba v Izraeli spáchali sebevražedný atentát. Považujeme to za kolektivní trest, který není v souladu s lidskými právy. Na půdě Knessetu jsme o tom zahájili diskusi, poskytli jsme dokumenty, zalarmovali média a mezinárodní společenství a žádali jsme přezkoumání těchto případů. V únoru 2005 jsme dosáhli toho, že armáda demolice domů lidí podezřelých z útoků na Izraelce dočasně zastavila. Vznikla zvláštní vojenská komise, která dospěla k závěru, že tento druh trestu není účinným nástrojem ke zmírnění hrozby teroristických útoků.

Jak se k vašim aktivitám stavějí sami Palestinci?

Ti naše aktivity většinou vítají. Vnímají nás jako zastánce jejich práva na důstojný život. I když převážně monitorujeme zločiny a porušování lidských práv, jichž se dopouští Izrael, zaznamenáváme i nezákonné jednání Palestinců. Odsuzujeme například útoky odpalovačů raket kassam na Izrael nebo násilnosti

Spolupracujete také s palestinským Červeným půlměsícem, který na Západě není považován za věrohodný zdroj informací?

Ano. Izraelské předpisy, síť checkpointů a dalších zábran na OPT totiž výrazně omezují distribuci potravin, léčiv nebo pohyb lidí za prací, do škol, nemocnic atd. Izraelská armáda někdy brání příjezdu sanitky k vážně nemocným nebo blokuje převoz zraněných do nemocnice. Koordinujeme tedy činnost i s Červeným půlměsícem, když nám o tom podá zprávu, a společně se snažíme problém okamžitě vyřešit. Je smutné, že s mnohými informacemi a fakty manipulují všechny strany konfliktu, Izraelci, Američané i Palestinci. Naši prioritou je získaná data prověřit, verifikovat a nezveličovat.

Jakými způsoby chráníte své zaměstnance?

Velká část našich bezpečnostních opatření je zaměřena na ochranu našich pracovníků v izraelských vozech před střelbou palestinských ozbrojenců na Západním břehu. Nedávno vypukly velké nepokoje ve městě Hebron na Západním břehu. Naši lidé jezdili výhradně v obrněných vozech bez poznávací značky a s neprůstřelnými skly. Izraelské nechráněné vozidlo je příliš lákavý objekt pro palestinské útočníky.

Máte tři syny. Jednou budou sloužit v izraelské armádě. Co když budou převeleni na Západní břeh nebo do Gazy? Jsou ještě malíčkí, takže s jistotou nevím, zda půjdou na vojnu. V mnoha izraelských rodinách se služba v armádě považuje za velkou čest; jde o projev vlastenectví. Nejedna izraelská matka nevidí na službě v armádě nic špatného, spíš naopak. Pokud by ovšem došlo k situaci, že by mé dítě muselo sloužit třeba na Západním břehu, kde by docházelo k utlačování Palestinců, rozhodně by se mi to nelíbilo.

Chystáte nějaké nové projekty?

V Gaze i na Západním břehu teď rozdáváme lidem kamery, aby mohli sami pořizovat videonahrávky příkoří, jimž jsou oni či jejich blízcí vystavováni. Na Západním břehu jsme dosud rozdali sto padesát kamer. Tyto i další videonahrávky mohou zájemci zhlédnout na našich webových stránkách nebo na serveru youtube.com. Nezákonnosti vůči palestinským civilistům páchané v Gaze Hamásem a na Západním břehu Fatahem monitorují hlavně palestinské humanitární organizace. Ráda bych zdůraznila, že Evropská unie by se měla více soustředit na zločiny, jež na Západním břehu páchá Palestinská samospráva, která vlastní lidi uvrhává do vězení a některé mučí. EU přitom poskytuje Palestinské samosprávě finanční dotace a má na ni větší vliv než Izrael.

Pásmo Gazy nyní Izrael naprosto odřízl od humanitární pomoci. Někteří pozorovatelé, kupříkladu izraelský historik Ilan Pappé, hovoří o humanitární krizi v Pásmu jako o „pomalé genocidě“. Co si o tomto stanovisku myslíte?

V současnosti nemá nikdo do Gazy povolený vstup. Sama jsem tam nebyla několik let. Ještě než Izrael neprodyšně uzavřel všechny přístupy do Pásma humanitárním konvojem i novinářům, odjeli do Gazy naši dva pracovníci, kteří se snaží monitorovat situaci zevnitř. Zločiny v Gaze nepáchá jen izraelská armáda nebo letectvo během pravidelných náletů, ale i Hamás. Vzpomeňte třeba na loňské boje mezi Hamásem a Fatahem, který byl nakonec poražen a z Pásma vypuzen. Podobné je to s Fatahem na Západním břehu. S našimi lidmi v Gaze udržujeme

kontakt prostřednictvím internetu a mobilů; pořizují videonahrávky a posílají nám je. My je zpracováváme a publikujeme. Palestinské centrum pro lidská práva jim v jejich obtížné práci podává pomocnou ruku. Historika Pappého znám, ale s jeho hodnocením situace v Gaze nesouhlasím. Ačkoliv jde o kolektivní a velice tvrdý trest, uvalený Izraelem na de facto 1,5 milionu civilistů, o „pomalou genocidu“ se, myslím, nejedná. Pokud by zde docházelo ke genocidě, jaká slova bychom užili v případě rwandské genocidy?

V České republice jste se na pozvání Asociace pro mezinárodní otázky ve spolupráci se zástupci Amnesty International a Oxfam International zúčastnila diskuse na téma Izraelsko-palestinský konflikt a lidská práva: výzva pro české předsednictví? Je šance, že se během našeho předsednictví EU docílí výrazného úspěchu v izraelsko-palestinském sporu? Pevně v to doufám. Česká republika je přítel Izraele, proto si myslím, že by mohla nějakým způsobem přispět k řešení alespoň příslovečnou špetkou do mlýna. Je předčasné hovořit o konkrétních záležitostech.

Jessica Montellová, ředitelka izraelské lidskoprávní organizace B'Tselem

Působíte i na půdě izraelského parlamentu Knessetu. Jak se vám tam daří prosazovat své názory?

Knessetu předkládáme dokumenty týkající se porušování lidských práv v okupovaných teritoriích (OPT), především na Západním břehu a v Gaze. Izrael opakovaně porušuje základní práva tamních palestinských obyvatel, ale zákony, jež by adresně tuto problematiku řešily, se na půdě Knessetu neschvalují. Spolupráce B'tselemu s Knessetem je proto omezená. Přiměli jsme jej ale prošetřit nezákonné demolice domů palestinských rodin žijících na Západním břehu. Izraelská armáda totiž

páchané Hamásem a Fatahem. Většina Palestinců ovšem není moc ráda, když kritizujeme i jejich ilegální činy.

V OPT operuje mnoho dalších nevládních a vládních těles. S kterými spolupracujete? Kupříkladu s Amnesty International, Lékaři za lidská práva nebo se sdružením Al-Haq, což je asi nejstarší palestinské lidskoprávní těleso. V Gaze operuje za mimořádně stísňených podmínek Palestinské centrum pro lidská práva. Tyto organizace nám poskytují cenné informace, jež ověřujeme, dokumentujeme a publikujeme.

Jessica Montellová (nar. 1968 v Kalifornii) se do Izraele dostala poprvé během dospívání a později tam studovala ženská studia, judaismus a blízkovýchodní studia. Po absolvování Kolumbijské univerzity v USA získala v roce 1995 izraelské občanství a začala pracovat pro lidskoprávní organizaci B'Tselem. Její výkonnou ředitelkou je od roku 2001. B'Tselem, Izraelské informační centrum pro lidská práva na Okupovaných teritoriích bylo založeno v roce 1989 skupinou známých akademiků, právníků, novinářů a členů parlamentu především ze Strany práce a Meretz. Zprávy této organizace jsou často citovány významnými mezinárodními organizacemi (Amnesty International, Human Rights Watch). Činnost organizace podporuje EU a řada evropských vlád, křesťanské nadace (Christian Aid, DanChurchAid, Diakonia), Fordova nadace a New Israel Fund.

Subkultury dneška

Paradoxy alternativní kultury

Co mají společného příznivci hip hopu, freetekna, punku, skinheadi, neohippies, metalisté a další? Dění v subkulturách věnujeme v roce 2009 novou pravidelnou rubriku. Pro začátek si vymežeme prostor a objasníme pojmy.

LUKÁŠ RYCHETSKÝ

Snaha o vydělení z většinové společnosti vede v mnoha případech k začlenění se do nejrůznějších subkultur, jež jsou charakterizovány specifickým slangem, oděvem, myšlenkami – ale i paradoxní uniformitou. Míra důležitosti ideálů, které lidé ze subkultur vyznávají, je přísně individuální; někde se myšlenky vytrhly a zůstalo jen pozlátko v podobě uniformních znaků i (ne)myšlení, jinde se daří svébytným alternativám.

Není to jen mládež

Slovo subkultura nás zajímá ve své alternativně kulturní podobě. Existuje obecné přesvědčení, že nejrůznější příznivci jednotlivých subkultur (hip hop, freetekno, punk, skinheadi, neohippies, metalisté, hooligans atd.) jsou bez výjimky mladí a nedospělí. Až vyrostou, subkulturu opustí, což bude jeden z hlavních příznaků jejich dospělosti, vyzrálosti a připravenosti na spořádaný život. Jsou to prostě jen fanoušci svého druhu, kteří postupem času zkrátka fandit přestanou. Tento, jen částečně platný mýtus má doložit nedospělost a nevypěstlost moderních subkultur a přesně ve stylu předsudečného jednání má jakékoliv hlubší přemýšlení o nich zastavit už v počátku. Kouzelným příkladem může být vpravdě bulvární (dosud nepřekonaný ani nena-pravený) článek Martiny Overstreet (Právo, příloha Salon, 19. 8. 2004), v němž se autorka pokusila o definici „městských subkultur“, přičemž jen zopakovala všeobecně rozšířené heterostereotypy, které se spíš než do literární přílohy deníku hodí do televize Nova („Technař žije víceméně z podstaty a kbelíku plného ketaminu, pro jehož hladký převoz přes hranice za sebou táhne ještě klec s třesoucím se poníkem, kterému drogu legálně předepsal veterinář.“). Na to pak už stačí naroubovat psychologické banality o pubescentní vzpourě, o frustraci, pocitu generačního vyčlenění, a jednoduchou rovnici můžeme s klidem uzavřít. Ty neznáme v ní ale přitom stále neznáme.

Rozdílnost však vládne nejen mezi jednotlivými subkulturami, ale i uvnitř nich, a tak s opisem jejich oblečení a oblíbených drog nevystačíme. Stejně tak se ukazuje, že přestárlost některých členů moderních subkultur nevypovídá ani tolik o zastydlosti jednotlivců jako spíš o síle dané komunity, která je schopna pracovat i s něčím jiným než s pouhou generační revoltou. Ke slovu se tu hlásí vlastně kromobyčejná dospělost lidí, kteří svou kulturu sami vytvářejí a žijí, zatímco většina konzumuje kulturní počiny několika profesionálů.

Proti systému, bez něj i za něj

Politika je v rámci reflexe moderních subkultur nepominutelná, a to i v případě, kdy se s ní nepočítá. I to je svého druhu politický postoj. Zatímco v počátcích punkové subkultury, ale i v případě hippies a hiphopové komunity bylo politické myšlení důležitým konstitutivním prvkem, dnes jako by ztrácelo na významu. Rolí zde hraje nejen vyčerpání a jakési vytěžení původních ideálů, ale i jejich výprodej. Jedinečnost a originalita se staly žádaným zbožím na trhu a frontální útok na vše alternativní postupně vedl k tomu, že dnes už musíme být velmi opatrní, chceme-li něco označit za nezávislé či dokonce undergroundové. Punková filosofie dnes může být jak zcela původní se svým *Do it yourself!* přístupem, tak zhola komerční. Důkazem jsou punkové módní obchody, v nichž si umně roztrhané hadry kupujete za těžké peníze namísto toho, abyste doma několika tahy nože ze starých kalhot udělali jedinečný punkový ohoz. Jinde zase pro změnu vydělávají na oblečení a vůbec na výbavě nutné k násilným demonstracím, takzvaným riotům. Protest je na prodej ve specializova-

ném krámě, a to, co se týká vnějšího obalu, platí už i pro interní ideály. Ostražitost je tu na místě víc než kdykoliv v minulosti.

Stále ale platí, že některé subkultury jsou politické skrze svůj antisystémový náboj (punk, skinheads), některé se snaží žít mimo svět politiky (freetekno) a jiné se z velké většiny staly, aniž si toho všimly, apologetem současného statu quo (hip hop). Zábava v lůně všech subkultur vlastně celou dobu vede nenápadný souboj s ideály, kreativita se

domují, že současní rebelové mohou být příštími voliči. A tak se zkostnatělá KSČM snaží přibližovat autonomní scéně a napravo zase se zájmem sledují, co se děje mezi mladými nacionalisty.

Dochází k nepřímým intelektuálním setkáním v osobách několika málo českých esejistů, kteří jsou si potenciálu u některých subkultur vědomi a ve svém psaní s tím občas, zdá se, i počítají nebo si dění v alternativní kultuře přinejmenším všimají (Mirek

Kresba alien DNA, 2006

pere s uniformitou a úcta ke kořenům zápasí s modernizací a snahou chytit druhý dech. Výsledkem jsou nejrůznější neosubkultury, ale i pořádný zmatek, který zasluhuje důkladnou interpretaci.

Právě teď houstnou a bytní

Na českém mediálním trhu solidní reflexe těchto kulturních sfér neexistuje. Výjimkou je několik málo publikací, které s větší či menší mírou úspěšnosti opisují dění v jednotlivých subkulturách (Vlastimil Růžička: Squaty a jejich revoluční tendence; Martina Overstreet: In graffiti we trust), ale zpravidla se jim nepodařilo zasáhnout okruh lidí vně komunity, o níž je v nich řeč.

Subkulturní život je přitom z velké míry porevoluční fenomén, který nabývá na síle. Týká se to stále většího počtu lidí, kteří jej žijí, ale navíc, což je velice důležité, se očividně snaží o přesah z malého kulturního ghetta směrem k většinové společnosti.

Negativním příkladem za všechny je nárůst neonacismu, který se právě v posledních měsících začíná pod pláštěm řeči o nepřizpůsobivých etablovat i mezi prostou veřejností, jak bylo dobře vidět před několika týdny v litvínovském Janově. Vysoké boty a bomber jsou nahrazeny slušivou černou košilí, černými polobotkami a fúze subkultur se zklamanými voliči může pomalu začít. Jistý a nepochybně i utilitární zájem o dění v subkulturách lze pozorovat na obou stranách politického spektra, kde si dobře uvě-

Vodrážka, Václav Bělohorský, Jan Keller). Oplátkou jsou přetiskování v subkulturních fanzinech a webových serverech (A-Kontra, <http://czechtek.bloguje.cz>) a počítá se s nimi v základní argumentační výbavě oslovených.

Módy a módy

Dnes máme větší kulturní a společenský výběr a menší rizika spojená s příslušností k některé z menšinových skupin. Člověk si může dovolit mnohem více, aniž by byl za své jednání a jinakost trestán, a tak roste počet těch, kteří existenci uvnitř nějaké subkultury prožívají jako módní postoj, jenž se jim zrovna líbí, ale brzy může být nahrazen něčím novým. Máme velmi silnou punkovou a autonomní scénu, ale už jen jediný squat, v němž se autonomní myšlenky snaží uvádět do praxe. Máme zřejmě nejsilnější evropskou freetekno scénu, ale skoro žádné skutečné freeparty.

Se zpožděním oproti Západu tak právě v těchto letech můžeme na příkladu většiny subkultur pozorovat, jak masová obliba nějakého směru může paradoxně ubíjet to, co se zdálo být opravdovou alternativou. Česká republika je v tomto směru (a díky svému pozdějšímu procitnutí k větší svobodě) laboratoří subkultur, neboť co jinde prožívali postupně, se u nás odehrává zrychleně a na mnoha frontách zároveň. Jsme dobře vybavení vědecké pracoviště, které nikdo neobhospodařuje ani neřídí. A nikdo nezaznamenává výsledky pokusů, jež neustále probíhají.

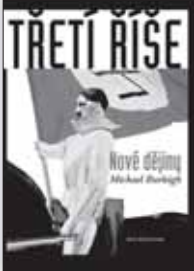
Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

JOSEF VOJVODÍK
Povrch, skrytost, ambivalence
Manýrismus, baroko a (česká) avantgarda
298 Kč

Kniha českého literárního vědce, historika umění a estetika Josef Vojvodíka zkoumá vztah avantgardního umění první poloviny 20. století k umění baroka a manýrismu. Na desítkách příkladů z výtvarného umění i literárních textů ukazuje, jak avantgardní umělci i s moderními interpretačními přístupy pracující teoretici uvažovali o barokním umění jako o umění veskrze moderním, o umění, jež v sobě nese rysy avantgardy, jež bourá strnulé přístupy a vůči nim v opozici staví umění, jež odráží ducha nové doby.

MICHAEL BURLEIGH
TŘETÍ ŘÍŠE Nové dějiny

Přeložil Petr Pálenský 698 Kč
Významný britský historik se zabývá spojením mezi náboženským entusiasmem a primitivními vášněmi rozpoutanými masovým fašismem. Autor nazývá své dílo „novými dějinami“ zcela oprávněně. Předkládá čtenářům nejen nejsouhrnnější popis třetí říše, jaký kdy v kterémkoli jazyce v jediném svazku vyšel, ale i originální výkladové dílo, v němž se přímočará narativní historie snoubí s přesvědčivou originalitou. Kniha je výsledkem podrobného historického výzkumu, obsahuje spolehlivá fakta a kritické argumenty, sleduje vývoj nacistického Německa od jeho kořenů a příčin ve výmarské republice, první světové válce a ještě hlouběji. Varuje nás před důsledky mýtu v historii, mesiášskými vládci a utopismem.

Brno: nádraží v odsunu

Jak dopadla jedna mohutná občanská iniciativa

Někdejší činovníci brněnské občanské koalice Nádraží v centru odsunuli v letošním roce vlastní sliby voličům do vozovny a samotné nádraží pryč z centra. Jeden z jejich bývalých kolegů přináší výkaz zisků a ztrát nejmasovějšího občanského hnutí v polistopadové éře města Brna.

SVATOPLUK BARTÍK

V první polovině prosince zveřejnil brněnský krajský soud zprávu, že ruší dva roky staré územní rozhodnutí na 2. až 6. etapu přestavby železničního uzlu Brno (ŽUB), které mělo umožnit jeden z největších investičních záměrů z veřejných zdrojů v novodobých dějinách jižní Moravy – přemístění hlavního vlakového nádraží z centra o kus dál. Toto rozhodnutí soudu sice může plány na stavbu mírně zkomplikovat, hlavní slovo tu však mají politici. A to ti, které na jejich místa vynesla občanská iniciativa proti rušení nádraží v centru Brna. Oni však své někdejší postoje a sliby vyměnili za podivnou politickou dohodu.

Jak vzniká hnutí

Na přelomu let 2003/2004 jsem jako čerstvý člen Strany zelených stál u zrodu a aktivit občanské koalice, která si vytkla za cíl prosadit modernizaci vlakového nádraží v centru, nikoli na místě kilometr vzdáleném, kdesi v záplavovém území. Využili jsme všemožných prostředků, včetně odvolání proti územnímu rozhodnutí, jež bylo nakonec před Vánoci 2008 po dvou letech soudem zrušeno. Také se nám podařilo prosadit dva hlavní bojovníky do nové brněnské městské koalice.

Hlavní výsledky našeho snažení jsou asi celostátně známy. Na jaře 2004 proběhla masová petice za referendum o přesunu nádraží; v létě 2004 jsme byli svědky obstrukce radnice při jeho vyhlašování; v říjnu 2004 konečně vyhlášené referendum přineslo tento výsledek: 25procentní účast, 86 procent hlasů pro nádraží v centru. Poté radnice přitvrdila propagandu na odsun budovy. V listopadu 2004 se však stoupenci nádraží v centru, zelení, dostávají poprvé (a zatím naposledy) do krajského zastupitelstva. V září 2006 jsme představili kompletní projekt přestavby ŽUB s nádražím v centru. V říjnu 2006 pak strany podporující nádraží v centru posílily v komunálních volbách o 20 procent.

Přeměna aktivistů v politiky

U zmíněných volebních úspěchů stojí za to se zastavit. Občanská koalice byla od počátku silně personálně propojena se Stranou zelených. Kromě nezávislých ekologů – za všechny jmenujme tehdejšího šéfa Hnutí DUHA Martina Andera nebo Mirka Patrika z Děti Země – byla přirozeně infikována zelenými straníky: patřila k nim městská zastupitelka a starostka Nového Lískovce Jana Drápalová, dopravní expert Martin Robeš a mnozí další. Proto bylo logické, že odpor proti odsunu nádraží použili zelení jako hlavní volební téma v krajských (se ziskem 5 procent hlasů) a později i v komunálních volbách (zisk 12 procent) a s hesly „stop odsunu“ a „volby jsou referendem o nádraží“ viditelně zabodovali.

Občanská koalice se před dvěma lety rozhodla k neobvyklému kroku. Za peníze svých členských organizací vstoupila do předvolební kampaně s masivní podporou stran, které deklarovaly zájem na modernizaci nádraží v centrální poloze. V kampani za zhruba milion korun dostali kromě zelených podporu také sociální demokraté

(nejednotně a vlažně podporující centrální variantu) a nestranická kandidátka „Brno 2006 – tým Jiřího Zlatušky“. Jak jsem uvedl, tyto strany obdržely nečekaně mnoho hlasů na úkor ODS, lidovců a komunistů, kteří podporovali odsun.

V době, kdy zelení vytvořili (na podzim 2006) městskou koalici s ČSSD, Zlatuškovým Brnem '06 a lidovci, vyvrcholilo vydáním územního rozhodnutí zřejmě největší tuzemské územní řízení na soubor jednoho tisíce a šesti set staveb, představující odsun nádraží. Nově zvolený náměstek primátora pro rozvoj Martin Ander s radní Janou Drápalovou vyjednali do koaliční smlouvy ohledně nádraží nadějná pravidla: „Naším cílem je funkční systém železniční dopravy s moderním nádražím. Budeme dbát na to, aby projekt přestavby železničního uzlu získal maximální finanční podporu z evropských fondů i veřejných rozpočtů. Realizována může být jen taková varianta, u níž nezávislé seriózní posouzení prokáže výhodnost pro občany Brna i cestující a která bude mít prokazatelnou podporu veřejnosti.“ Během necelého roku byla na objednávkou radnice provedena srovnávací

řídít“. Fakt, že o otázce budoucí polohy nádraží v centru se už referendum konalo, je nyní ignorován a zelení vyjednávací koaličního programu navíc neinformovali ani členy vlastní strany a rovnou kývli na odsun nádraží s podmínkou, že „zohlední doporučení pracovní skupiny pro optimalizaci projektu s cílem využít stávajícího železničního nádraží jako jedné ze zastávek na páteřních trasách regionální dopravy“ (Programové prohlášení Rady, duben 2008). Veřejnosti dodnes radnice k městské rychlodráze nic neřekla.

Projekt městské rychlodráhy byl odborné skupině koalice Nádraží v centru prezentován šéfem dopravní komise Rady města Brna Josefem Veselým. Na základě této prezentace experti občanské koalice zásadně zpochybnili realizovatelnost projektu při zachování autorových představ o jejích parametrech. Upozorňují na zcela zásadní koncepční nedostatky, které i v případě, že se naplní jen zčásti, činí z rychlodráhy úplný paskvil.

Jako člen SZ jsem napnul síly a snažil se hned na květnové městské konferenci upozornit na všechny „omyly“ a možné budoucí důsledky. Marně. Radní před straníky svůj

Rozhodnuto ještě definitivně není, ale poté, co politici rezignovali na své sliby, šance brněnského nádraží v centru poklesly.

multikriteriální analýza, jejíž závěr vyzněl pro modernizaci současného nádraží.

Potěmkinova rychlodráha

Nyní dal také ekologům z občanské koalice Nádraží v centru za pravdu i soud (zatím není jasné, do jaké míry, protože nebylo zveřejněno znění rozsudku). Odsun nádraží se tak zpozdl o dva roky. Pro investora ale nebude nakonec složité vyjít podmínkám soudu vstříc a doplnit podklady pro nové územní řízení. Mezitím projektování odsunu stejně nabralo další zpoždění. O konečném výsledku však nerozhoduje soud. Pravomoc určovat podobu veřejných investic mají v rukou politici.

A ti, včetně zelených, dnes přes jednoznačný závěr odborného srovnání podporují odsun nádraží s jakousi kosmetickou úpravou, která vytváří dojem, že nádraží v centru zůstane. Tato potěmkinovská vesnice vešla ve známost pod názvem „městská rychlodráha“. V reakci na závažné výtky autorů odborné analýzy k projektu odsunu nádraží přišel jeden z lidoveckých politiků s nápadem vést z odsunutého nádraží dvoj kolejnou trať do míst současného vlakového nádraží.

Právě zelení do koaličního prohlášení prosadili závazek, že všechny větší stavby předem projednají s veřejností, a dokonce že „o zásadních otázkách rozvoje města vyhlásí referendum, jehož výsledkem se bude koalice

postup obhájili a prosadili si dodatečný souhlas. Stejně skončilo prosincové jednání krajské konference.

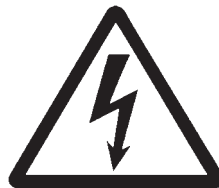
Hlavní důvod, kterým nynější náměstek primátora Martin Ander ospravedlňuje obrát o takřka 180 stupňů, je prý obava z toho, že bez snahy zelených a lidovců by nezůstala ve hře ani ta městská rychlodráha. To je zřejmě pravda. Dosud ale není známo, zda je rychlodráha vůbec stavebně proveditelná a zda je aspoň o píd lepším řešením než prostý odsun.

Zelení, kteří nyní nesou odpovědnost za brněnskou koaliční politiku, brutálně selhali při plnění principiálních slibů voličům. Otevřenost směrem k veřejnosti se změnila v zamlžující propagandu, místo racionálního přístupu k rozvoji města probíhá čiré politikaření a ze slibu o svědomitém nakládání s veřejnými prostředky zbyl submisivní postoj vůči silnějšímu koaličnímu partnerovi.

Příčinu fiaska někdejších občanských aktivistů při ostrém nasazení do politického terénu je pro mě těžké najít. Bezpochyby však jde o osobní etické selhání, z něhož mohou vyvodit závěry už jen voliči – když už tu rezignovala městská i krajská stranická organizace. Mně osobně nezbylo než rezignovat na brněnskou Stranu zelených.

Autor je bývalý člen občanské koalice Nádraží v centru a zastupitel městské části Brno-střed.

napětí

Akademický senát FF UK se usnesl na tom, že podfinancované vysoké školství může zachránit jen důrazný přístup: demonstrace před Strakovkou, stávka nebo třeba bojkot přijímaček. O podobě akcí mají akademici rozhodnout po jednání se zástupci dalších fakult a vedením univerzity.

Iniciativa pro kulturu, která na jaře a v létě 2008 organizovala petici Za Prahu kulturní (33 tisíc podpisů), oznámila výsledky dosavadních jednání. Z pěti požadavků petentů byly splněny dva: oddělení neziskového sektoru od podnikání (např. dotace na vstupenku byla zrušena) a využití odborné veřejnosti v kulturní politice Prahy (vznikl Poradní spor primátora). Další dva byly splněny částečně: definice sítě veřejných kulturních organizací a okamžitá záchrana ohrožených subjektů (v ohrožení jsou Strašnické divadlo a Tanec Praha, nově galerie Artwall). Nesplněn zůstal požadavek na odvolání radního pro kulturu Milana Richtera a předsedy Výboru pro kulturu a volný čas a Grantové komise HMP Ondřeje Pechy. Petice tedy pokračuje.

Na sobotu 20. 12. 2008 byl řeckými anarchisty a anarchistkami vyhlášen mezinárodní akční den proti státním vraždám. Pod heslem „Nezapomeneme, neodpustíme!“ se i v několika českých městech sešli lidé převážně z autonomního a anarchistického hnutí a připomněli si především nedávnou vraždu mladého řeckého anarchisty Alexandrose Grigoropoulase. K vyjádření solidarity se přidali lidé v Pardubicích, Trutnově, Hradci Králové, v Jihlavě a ve Zlíně. Až na pár lokálních zpravodajů a anarchistických webových serverů nebyly demonstrace nikde zmíněny.

Kolem 200 občanů přerušilo 18. prosince 2008 na čtvrt hodiny jednání zastupitelstva Prahy 3. Zastupitelstvo se totiž odmítlo zabývat čtyřmi předloženými peticemi, v nichž si občané stěžovali na netransparentní privatizaci městských bytů, požadovali obnovení trasy autobusové linky 234 na Jarově a zvýšení bezpečnosti tramvajové zastávky Olšanské hřbitovy. Na protest proti postupu zastupitelstva opustilo jednání 15 opozičních zastupitelů ze Strany zelených, KSČM, ČSSD a koalice SNK-ED a KDU-ČSL.

Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče se 10. prosince 2008 ohradil proti tomu, že schválený státní rozpočet plánuje uvolnit na sociální služby na rok 2009 jen 4,5 miliardy korun, což je o dvě miliardy méně než v roce 2008. Pohrozil, že pokud vláda v této věci ještě neprovede nápravná rozpočtová opatření, podnikne blíže neurčené společné akce zaměřené na veřejnost.

Azylovému domu pro matky a rodiny s dětmi a občanské poradně Společnou cestou v Praze na Jižním Městě vážně hrozí zrušení. Zastupitelstvo Prahy 11 mu totiž dalo výpověď z nájmu. Petici proti jeho rozhodnutí podepsalo během vánočních svátků patnáct set občanů.

—fp—

Text: říše perverze

Barthesova Rozkoš z textu

Rozkoš z textu (1973) Rolanda Barthese, zdroj geniálních maxim, nového pojetí textovosti i čtenářské rozkoše, konečně vychází (poté, co se její fragment objevil v časopise Souvislosti) v plnohodnotném vydání, s přehlednou bibliografií, skicou životopisu a kvalitním doslovem.

RICHARD MÜLLER

Rozkoš z textu je pojem, o němž lze snadněji říci, čím není, než čím je. Není především jakýmsi spotřebním požitkem, libostí konzumu (pozůstatkem rozkoše ve zpozdlé kapitalistické společnosti). Nerovná se ale (aspoň ne úplně) ani kulturnímu plezíru z četby, období tradičního *art de vivre*, podléhání kouzlu lampy a otevřené knihy. Říci o ní naopak lze, že staví zjevení senzuality, erotičnosti, tělesnosti textu proti sterilitě objektivní vědy, suché analýze rovin díla („školní“ strukturalismus), funkci díla jako neškodného prostředku odreagování se

„přirozenosti“ novodobých rituálů (reklama, víno versus mléko, wrestling...). Ve své první knize popisuje, jak pokusy osvobodit řeč z dědictví formy, založit nový umělecký jazyk končí novým dědictvím, novou manýrou; je nemožné být zároveň vně umění, vně diskursu a zároveň uvnitř. Mýtus o řeči bez řeči, psaní vně diskursu tak končí antiutopicky: hledání nulového stupně je marné.

Každá mluva bojuje o nadvládu, říkal vždy Barthes. Literární dílo v *Nulovém stupni* protitučně užívalo různých diskursů, různých mluv, a neslo tak svou ideologičnost skrytě,

Erotičnost je tedy možné myslet například takto: jako průrvu mezi břehem konvence a břehem inovace.

Úvod k tomu, co nikdy nebude napsáno

Barthes není pouze propagátorem požitku z textu (ačkoli je i tím), ale formuluje i ztělesňuje jistý teoretický zlom, v němž dochází k zásadní proměně hranic a pojetí subjektu, jazyka, textu, textovosti, tělesnosti, čtenářství a ideologie. Ve zmíněných oblastech navazuje Barthes nejvýrazněji na Jacquese Lacana a Julii Kristevu; v pozadí rezonují myšlenky především Nietzschovy (podobně jako rozkoš a slast podle Barthese se podmiňuje i vyvrácí rozkoš a bolest v Nietzschově *Vůli k moci*) a Heideggerovy (pojetí jazyka: „řeč mluví“).

„Pojem“ rozkoše (*plaisir*) je zvláštní, kontraintuitivní. Místy je stavěn proti „pojmu“ slasti (*jouissance*), místy je s ním volně zaměnitelný. Pojem *jouissance* (též orgasmus) je volně inspirován Freudem, respektive Lacanovou reinterpretací Freuda. Pro Lacana je touha po *jouissance* touhou subjektu po návratu do stavu před tím, než vstoupil do symbolického řádu jazyka, před tzv. zrcadlové stadium (kdy dítě rozpozná svůj odraz jako celistvost já): do stavu, kdy subjekt ještě není subjektem, ale čímśi (z hlediska později ustavených struktur) roztržštěným. Pro Barthese je trhlina slasti chvílí anulace subjektu (a znovuzrození prvotního já?), okamžikem perverze, která „pouhou“ rozkoš (požitek) překračuje a je destruktivní vůči jednotě subjektu, kultury, řádu symbolů. Rozkoš/slast směřuje subjekt mimo kulturu, mimo směnu (významů, hodnot, oběživ); je čirým mrháním a v tom smyslu blízká zániku. „Zadarmo je, jak známo, jen smrt,“ cituje Barthes Freuda.

Nelze určit, kdy se z rozkoše stává slast (anulace, smrt), a naopak kdy je smrt vykupována (již v řádu „něco za něco“) rozkoší. Vztah rozkoše a slasti by snad mohl být přepisován nějak takto: srloazsktoš. Text o této rozkoši *nelze* podle Barthese napsat, přesto se rozkoš, ona rozptýlená, fluidní, atopická, nějak do Barthesova textu promítá, byť už jen na úrovni tvarů – jde o sbírku nestejně dlouhých odstavců – a fetišistické touhy uspořádat text abecedně.

Přes zjevnou inspiraci psychoanalytikem Lacanem je pro Barthese zároveň typická nedůvěra vůči „psychoanalytickému četníkoví“, který umí převádět afekty na stigmatická schémata. Ve své typologii čtenářů (jak čte: maniak, hysterik, paranoik, fetišista) nechává Barthes rozehrát i jemnou ironii vůči slovníku výchylek.

BARTHES

Představa permanentní revoluce (textovosti) může na Barthesově ideologickém profilu odrazovat (že sám ideologii neuniká, si je dobře vědom); ale ať už věříme v jakousi „revoluci“ nebo nikoli, *Rozkoš z textu* zůstane textem převratovým. „Po Barthesovi“ a zmíněném vývojovém zlomu již v každém případě je zřejmé, jak ošidné je chápat společenské instituce a sdílené kategorie diskursu jako „přirozenost“, jako cosi daného. Stejně zrádné je chápat text jako dokonalou organickou jednotu, jejímž zdrojem je subjekt autora, neboť ten sám je rozpolcen mezi potvrzením a rozrušením nastoleného jazykového a kulturního (symbolického) řádu, mezi vědomím A nevědomím. Jeho tělesnost, „eRoTické tělo“ – přebytek, který se do přijatých znakových systémů „nevejde“ a „neHodí“ – se samovolně vepisuje do tExtu na způsob anagramu.

Autor je literární teoretik a překladatel.

Roland Barthes: Rozkoš z textu. Přeložila Olga Špilarová. Triáda, Praha 2008, 100 stran.

Félicien Rops: Pokušení svatého Antonína, 1878

(buržoazní kniha), jako výrazu třídní úzkosti (marxismus) nebo symptomu hlubinné, textem manifestované poruchy (psychoanalýza). Přesto: jak myslet „erotičnost“ textu, není-li myšlena obsahově – „knihy zvané erotické (...) zobrazují ne tolik erotickou scénu jako očekávání, přípravu, její zbytnování“ – a má-li nebýt jen asociální a sybaritská, ale zároveň umožňovat jakousi permanentní revoluci textem?

Prvotní podmínkou představy, že „konzumace“ textů je cosi systémově podvrtného, je, řekněme předem, zrušení umělého protikladu mezi činným a kontemplativním životem. *Kdo si čte, zlobí.*

Idiotické ruměnce ideologie

Barthes v *Rozkoši z textu* rozvíjí s novými akcenty téma, kterým se zabývá již od *Nulového stupně rukopisu* (1953) a *Mytologií* (1957), téma ztracené nevinности řeči a zákeřné

jako neviditelné Kainovo znamení. Tatáž diverzita, mnohost řeči v *Rozkoši z textu* otvírá možnost řeč „vydědit“, nestranit žádné z nich, tj. rozpoznat figury odporu (ani systémové, ani rétorické) vůči zdánlivě jednotnému obsahovému toku textu. Tato možnost se nezakládá v autorovi a v jeho tvůrčím gestu, ale ve čtenáři – v novém „antihrdinovi“. Čtenář je pan Teste naruby, mravní vyvrhel společnosti, kdosi, kdo mlčky přijímá všechny kontra-dikce. Každý text obsahuje pozůstatky ideologie, *perverzní čtenář* (perverze je pojem trochu sexuologický a cele sémiologický) se jim však vysmívá jakožto „idiotským ruměncům“. Hledání ztracené nevinности řeči, které se zdálo být předem odsouzeno k nezdaru – a na kterém je zajímavé právě to, že řeč byla poskvrněna –, je možné prožít v záchvěvech figur, rytmů, sémantických ech, v tom, čemu říká Barthes v náhlé touze po tvůrčím subjektu „erotické tělo autora“.

Předplatte si A2 během několika vteřin!

objednávka přes SMS platba převodem

Jak postupovat: kód zvoleného tarifu předplatného zašlete v SMS ve tvaru:
ADVA KOD JMENO PRIJMENI ULICE CP MESTO PSC EMAIL na číslo: 903 09 08

Obratem obdržíte potvrzující SMS s informací o platbě převodem.

Příklad: tarif „standard-student“ má kód STS, zpráva tedy bude znít:
ADVA STS JOZKA LIPNIK NA ZTRACENCE 5 PRAHA 1 11000 JOZKA@LIPNIK.CZ

DALŠÍ MOŽNOSTI OBJEDNÁNÍ:

internet
www.advojka.cz

e-mail
send@send.cz

telefon
225 985 225 (fax: 225 341 425)

písemně
vystříhnete kupon na s. 2 a zašlete na adresu:
SEND, Předplatné, P. O. Box 141, 140 21 Praha 4

tarify předplatného na s. 2

Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND. Provozovatelem SMS systému je Agmo cz, s.r.o, cena SMS je 8 Kč vč. DPH, tel.: 234 718 555, e-mail: distribuce@advojka.cz
Předplatné pro Slovenskou republiku zajišťuje Mediaprint Kapa – Pressegrasso, a.s. Bratislava, e-mail: predplatne@abompkapa.sk, bezplatná linka: 0800 188 826

MONSTRKABARET FREDA BRUNOLDA UVÁDÍ
HOVORY Z REZIDENCE
SCHLECHTFREUND

eskalátor

Investigativní novinář Robert Dreyfuss napsal do amerického nezávislého listu The Nation: „Je téměř zaručeno, že útok na Gazu povede k posílení palestinských náboženských fanatiků. (...) Pro některé izraelské extremisty to může být přesně to, po čem touží, protože se tím pořádně odsune realizace dvou států.“ A jindy výřečný americký prezident Barack Obama k událostem v Gaze zarytě mlčí, přestože útoky jsou vedeny zbraněmi z armádní výpomoci USA.

L. Rychetský

Ne každá recenze se povede. Pokud se však shodou nepříjemných okolností dostane až do tisku (neboli do presu, jak píše Věra Linhartová), má autor dobrý důvod na její zrození příliš neupozorňovat nebo ji přímo dementovat. Rozhodně ne věšet na svůj web. „Úmyslně jsem ji odkládal, abych vždy učel jen malý kousek, protože jsem ji nechtěl jen tak ‚prolítnout‘... Kniha je mistrovsky napsaná. Je nesmírně hutná. (...) Nemá smysl knihu popisovat, ta se musí číst. (...) To vybízí k mnoha interpretacím a je nesporné, že si je každý bude dělat po svém...“ Školní referát Václava Klause o cestě Cormaka McCarthyho v předvánočních LN nikomu neškodil; jen ukázal další fasetu autorova všeučitelství, za něž se nevinný čtenář trochu stydí.

Na klausowebu se ale hanbí málokdo. „Chtěl byste být monarcha?“ ptá se zde dychtívě Milan Knížák a rozhovor ukončuje slovy jako vystřiženými z dílu České sody (Zpívanky s Václavem Bendou): „Díky moc, pane prezidente, bylo to bezvadné.“

L. Bělunková

Na konci minulého roku Ministerstvo kultury zveřejnilo plán svých akcí v rámci českého předsednictví Radě EU. V sekci divadlo a tanec je Izraelsko-česká sezona v Izraeli, hostování Stoppardova Rock’n’Rollu v podání Národního divadla na Slovensku, v Izraeli, Maďarsku a Polsku a hostování loutkářů ve Vídni. Na domácím programu jsou pravidelné, na předsednictví nezávislé festivaly Bez hranic v Českém Těšíně, Tanec Praha a Divadlo evropských regionů v Hradci Králové. S dozvyky Francouzské sezony v Česku otevírám web Českého centra v Paříži, a hle, podle něj české předsednictví na sklonku roku 2008 neexistuje.

J. Bohutínská

Miroslav Petřík, kterého nový středočeský hejtman David Rath odvolal z postu ředitele benešovské nemocnice, si s pomocí svých náměstků nechal přidělit zlatý padák ve výši 12 měsíčních platů, tedy přes dva miliony korun. Další čtyři miliony pak od nemocnice, jejíž akcie vlastní kraj a která je ve více než dvacetimilionové ztrátě, vybrali samotní náměstci Roman Mrva, Ivo Zachoval a Vendula Pírková. Odcházející hejtman Bendl, jenž

předtím vedení nemocnice dosadil, se nechal slyšet: „Takto horentní odměny považuji za naprosto amorální. Vůbec jsem o nich nevěděl. Jinak bych to okamžitě zatrl a pana Petříka potrestal.“ Co by mohlo vypadat jen jako prostý souboj nastupující garnitury spojené s ČSSD a té staré z ODS, je ve skutečnosti krystalický příklad toho, jak snadno se majetek samospráv převedený do akciové stává bezmocnou kořistí zájmových skupin. V posledních letech se přitom na akciovky nepřeváděly jen desítky nemocnic, ale prakticky kdeco.

F. Pospíšil

Česká republika se na Expo 2010 v Šanghaji představí projektem Urbanizovaná krajina. Ve výběrovém řízení na návrh pavilonu a expozice ČR byla vybrána koncepce zaštiťovaná architektem Jiřím Bučkem a studiem SIAL, výtvarnou publicistkou Lenkou Lindaurovou a týmem mladých tvůrců – Federico Díaz, David Černý, Jan P. Muchow, skupina Rafani, Jakub Nepraš, Petr Tučný a Tomáš Džadoň společně s designérem Tomášem Veselým. Osvědčená jména, osvědčený architektonický ateliér. Vypadá to, že Česká republika v roce 2010, rok po českém předsednictví EU, nebude riskovat žádné hledání.

P. Vaňous

Patrně se konečně schyluje k realizaci ideje legálního stahování hudby z internetu. Protivně a mnohdy diskutabilní problémy, oddělující

současný hudební průmysl od jeho zákazníků, by měl vyřešit vznik nezávislé a nevýdělečné organizace Chorus, jež zlegalizuje dosavadní stahování hudebních souborů ze serverů nebo pomocí bit torrentu. Chorus bude fungovat na základě fixního měsíčního poplatku bez ohledu na množství stažené hudby (údajně se počítá s deseti dolary). Tyto peníze budou rozdělovány přímo majitelům práv, tedy vydavatelstvím a interpretům. Nejprve bude fungování tohoto nápadu testováno na několika velkých univerzitách. Amerických.

K. Kouba

Státe, pumpuj do kultury, dokud je čas! V USA vytváří kulturní sektor 5,7 milionu pracovních míst a roční obrát tohoto odvětví je 166 miliard dolarů. Jelikož je ale síť kulturních organizací velice fragmentovaná, neplní krachy těchto organizací titulní stránky novin, jako když se tak děje ve velké automobilce. Ředitel Kennedyho centra ve Washingtonu Michael Kaiser se v článku pro Washington Post vyjádřil pro okamžitou finanční injekci ze strany amerického státu do uměleckých organizací. To vše v souvislosti s prohlubující se ekonomickou krizí. Kaiser volá i po změnách legislativy a větších daňových úlevách pro donátory umění. Zkrátka, když stát zachraňuje naleštěné automobily, měl by zachránit i to, co se skrývá pod kapotou – své duševní bohatství.

J. Vávra

A2, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@advojka.cz, prijmeni@advojka.cz, www.advojka.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka Libuše Bělunková. Zástupce šéfredaktorky Filip Pospíšil. Redakce Kamila Boháčková, Jana Bohutínská, Petr Ferenc, Karel Kouba, Jiří G. Růžička, Lukáš Rychetský, Petr Vaňous. Báseň na s. 3 vybírají Petr Borkovec a Vratislav Färber. Editorka Věra Becková. Design a typografie Helena Šantavá. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry Lukáš Fairaisl. Úprava titulní strany, galerie a kulturních tipů Dora Dutková a Martin Kubát. Manažer Jan Vávra (222 510 186). Sekretariát Marcela Mojžíšová. Distribuce Jan Hladoník – distribuce@advojka.cz. Inzerce Milan Greguš – inzerce@advojka.cz (222 510 227). Tisk Moravská typografie, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele SEND Předplatné (225 985 225). Rozšiřuje Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r. o. Registrace MK ČR E 16272, ISSN 1803-6635. Vychází s podporou Ministerstva kultury ČR, International Visegrad Fund a Nadace Český literární fond. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.